

Българска народна банка

ГОДИШЕН ОТЧЕТ • 2010

Българска народна банка

ГОДИШЕН ОТЧЕТ • 2010

Издание на Българската народна банка
1000 София, пл. „Княз Александър I“ № 1
Телефон: 02 9145/1271, 1906, 1033
Телекс: 24090, 24091
Факс: 02 980 2425, 02 980 6493
Печат: Полиграфична база на БНБ

Интернет страница: www.bnb.bg

© Българска народна банка, 2011

В Годишния отчет на БНБ за 2010 г. са използвани данни
и информация, публикувани до 15 април 2011 г.

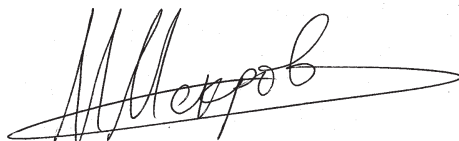
Информацията, публикувана тук, може да се ползва
без специално разрешение, единствено с изричното
позоваване на източника.

Художественото оформление на корицата е разработено
въз основа на банкнотата с номинал 5000 лв., емисия 1938 г.,
с гравюра на сградата на БНБ.

ISSN 1313-0633

Уважаема госпожо Председател на Народното събрание,
уважаеми госпожи и господа народни представители,

В съответствие с член 1, алинея 2 и член 51 от Закона за
Българската народна банка ви представям Годишния отчет на
Българската народна банка за 2010 година.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Искров', with a long horizontal flourish extending to the right.

Иван Искров
Управител
на Българската народна банка

Управителен съвет на БНБ

Седнали, от ляво на дясно: Калин Христов, Иван Искров, Румен Симеонов, Димитър Костов.
Прави, от ляво на дясно: Олег Недялков, Пенка Крамунова, Стату Статев.

Управителен съвет

Иван Искров

Управител

Димитър Костов

Подуправител
управление „Банково“

Румен Симеонов

Подуправител
управление „Банков надзор“

Калин Христов

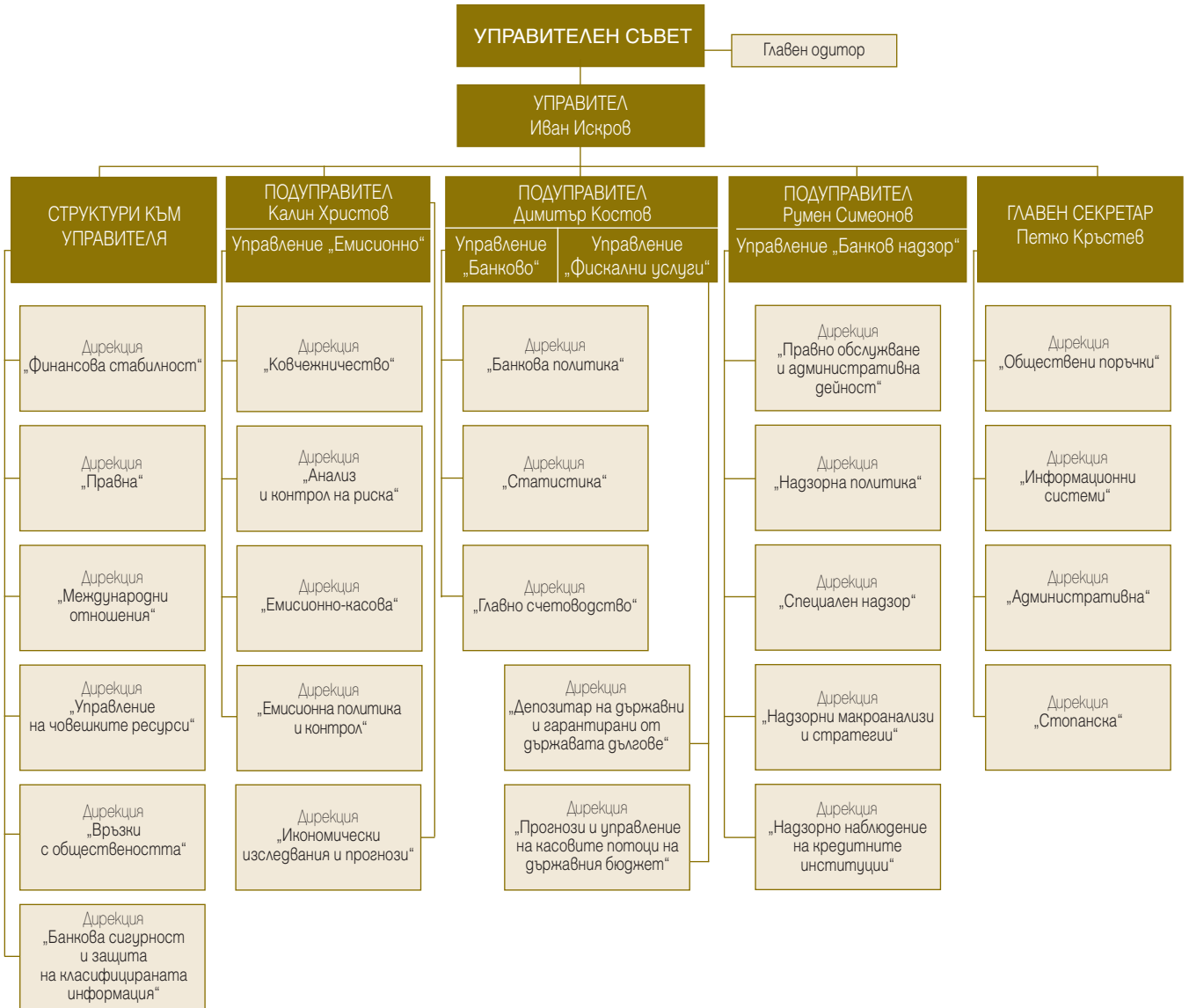
Подуправител
управление „Емисионно“

Олег Недялков

Пенка Кратунова

Стати Статев

Организационна структура на БНБ

Съдържание

Резюме	9
I. Икономическо развитие през 2010 г.	13
1. Международна среда	13
2. Икономиката на България	16
II. Брутни международни валутни резерви	28
1. Размер и структура на брутните международни валутни резерви	29
2. Риск и доходност на брутните международни валутни резерви	31
III. Национална платежна система	37
1. Платежни системи за сетълмент в левове и системи за сетълмент на ценни книжа	37
2. Платежни системи за сетълмент в евро	39
3. Промени в нормативната уредба	40
4. Развитие на платежните системи в страната	41
IV. Резерви на банките в БНБ	43
V. Наличнопарично обращение	44
VI. Поддържане стабилността на банковата система	49
1. Оценка на състоянието на банковата система	49
2. Спазване на изискванията за разумна банкова дейност	57
3. Оценка на финансовото състояние на финансовите институции, регистрирани по чл. 3, ал. 2 от Закона за кредитните институции	58
4. Дейност на банковия надзор	59
VII. Централен кредитен регистър	65
VIII. Фискален агент и официален депозитар на гържавата	67
IX. Международни отношения и участие в ЕСЦБ	74
X. Статистическа дейност	79
XI. Изследователска дейност	81
XII. Информационна инфраструктура	83
XIII. Управление на човешките ресурси	86
XIV. Управление на собствеността	89
XV. Вътрешен одит	90
XVI. Изпълнение на бюджета на БНБ	94
XVII. Консолидиран финансов отчет на БНБ към 31 декември 2010 г.	97
По-важни решения на Управителния съвет на БНБ	131
Приложения (диск)	

Абревиатури

АББ	Асоциация на банките в България
АД	акционерно дружество
АДЦК	Система за провеждане на аукциони за продажба и обратно изкупуване на ДЦК
АС РОУД	Автоматизирана система за регистриране и обслужване на външния дълг
БВП	брутен вътрешен продукт
БИСЕРА	Банкова интегрирана система за електронни разплащания
БМР	Банка за международни разплащания
БНБ	Българска народна банка
БОРИКА	Банкова организация за разплащания с използване на карти
б.т.	базисна точка
БФБ	Българска фондова борса
ВМ II	Валутен механизъм II
ДДС	данък върху добавената стойност
ДЦК	Депозитар на ДЦК
ДМА	дълготрайни материални активи
ДФИ	други финансови институции
ДЦК	сържавни ценни книжа
Екофин	Съвет на министрите на сържавите – членки на ЕС, по финансовите и икономическите въпроси
ЕС	Европейски съюз
ЕСРОТ	Електронна система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК
ЕСЦБ	Европейска система на централните банки
ЕЦБ	Европейска централна банка
ЗБНБ	Закон за БНБ
ЗИД	закон за изменение и допълнение
ЗМР	задължителни минимални резерви
ЗУНК	Закон за уреждане на необслужваните кредити, договорени до 31 декември 1990 г.
ИОБФР	Система за информационно обслужване на бюджета и фискалния резерв
ИТ	информационни технологии
КФН	Комисия за финансов надзор
ЛИБОР	лондонски междубанков лихвен процент
МБТР	Международна банка за търговия и развитие
МВФ	Международен валутен фонд
МОТ	Международна организация по труда
МСС	Международни счетоводни стандарти
МСФО	Международни стандарти за финансово отчитане
МФ	Министерство на финансите
НСИ	Национален статистически институт
НСПС	Национален съвет по платежни системи
НТООД	нетърговски организации, обслужващи домакинствата
НФИ	небанкови финансови институции
ОЛП	основен лихвен процент
ПОС	устройство за търговия на гребно с кредитни/дебитни карти (<i>point of sale, point of service</i>)
РОЗ	Регистър на особените залози
СБ	Световна банка
СДЦК	Електронна система от сметки за сетълмент на безналични ДЦК
СЕПА	Единна зона за плащания в евро (<i>SEPA</i>)
СПТ	специални права на тираж
УС	Управителен съвет
ХИПЦ	хармонизиран индекс на потребителските цени
ЦД	Централен депозитар
ЦКР	Централен кредитен регистър
щ.д.	щатски долар
<i>CIF</i>	<i>Cost, Insurance, Freight</i>
<i>EUR</i>	евро
<i>FOB</i>	<i>Free on Board</i>
<i>GBP</i>	британска лира
<i>JPY</i>	японска йена
<i>USD</i>	щатски долар
<i>VaR</i>	стойност, изложена на риск (<i>Value-at-Risk</i>)

Резюме

През 2010 г. глобалната икономическа активност се засили, но по региони темповете ѝ останаха различни. Нарастващото търсене оказваше натиск за повишаване на международните цени на основните стокови групи, особено на суровия петрол и металите. През втората половина на годината поради неблагоприятни метеорологични условия в страните – основни производителки, цените на земеделските продукти започнаха бързо да се покачват. Средногодишната инфлация се повиши в световен мащаб и достигна 3.4% (при 2.2% през 2009 г.), като темпът ѝ беше относително висок в развиващите се и в някои развити страни. В условията на стопански растеж и ускоряване на инфлацията повечето централни банки с автономна парична политика започнаха да покачват лихвените равнища при операциите си по рефинансиране. В еврозоната и в САЩ инфлацията не представляваше опасност, тъй като бе по-ниска от инфлационната им цел, докато икономическият растеж беше сравнително нисък и неустойчив, което даде основание на двете централни банки – ЕЦБ и Федералния резерв, да не променят лихвените си проценти. От средата на годината ЕЦБ даде ясен знак, че започва да изтегля предоставената от нея на паричния пазар допълнителна ликвидност, като преустанови провеждането на шестмесечни и едногодишни операции по рефинансиране и определи плаващ лихвен процент при тримесечните си операции. Федералният резерв обаче започна изпълнението на нова програма за пряко изкупуване на ДЦК с цел да предостави на банките допълнителна ликвидност.

През 2010 г. българската икономика започна плавно да се възстановява. Брутният вътрешен продукт нарасна с 0.2%, като основен принос за растежа имаше износът на стоки и услуги, докато вътрешното търсене – потребителско и инвестиционно, продължи да спада. Дефицитът общо по текущата и капиталовата сметка на платежния баланс се сви до 0.2% от БВП. Нетно притокът на преки чуждестранни инвестиции в страната остана относително висок на ниво от 4.0% от БВП. Чуждестранните инвестиции бяха насочени предимно към секторите „преработваща промишленост“, „производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия“ и „транспорт, складиране и съобщения“. Брутният външен дълг на страната се понижи с 1045 млн. евро и достигна 101.8% спрямо БВП. Фирмите в България провеждаха политика на повишаване на ефективността и подобряване на разходната си конкурентоспособност, в резултат на което темпът на съкращаване на заетостта (5.9% през 2010 г. при 2.6% през 2009 г.) се ускори, а производителността на труда нарасна с 6.4%.

БНБ изпълнява своите функции въз основа на задълбочен анализ на международната конюнктура и развитието на процесите в националното стопанство. В своята дейност БНБ използва ефективно целия си потенциал и възможности за въздействие с цел рационално управление на международните валутни резерви на страната, поддържане стабилността на банковата система, гарантиране гладкото функциониране на платежните системи и паричното обращение, адекватно изпълнение на функциите на фискален агент и официален депозитар на държавата и активно участие в работата на Европейската система на централните банки (ЕСЦБ).

Периодично възобновяващото се напрежение на международните финансови пазари, свързано с фискалните и дълговите проблеми на някои страни от еврозоната, наложи въвеждането на редица нови ограничения при инвестирането на брутните международни валутни резерви на БНБ с цел допълнително намаляване на риска за банката. От края на април 2010 г. беше въведена временна забрана за закупуването на дългови инструменти, емитирани или гарантирани

от държави с влошени фискални позиции и високо равнище на публичния дълг. Забраната бе въведена за целия портфейл на банката, включително за частта, управлявана от външни мениджъри. Освен това допълнително беше ограничена експозицията в банки от тези страни. От средата на годината държавите, в чиито ДЦК беше разрешено да бъдат инвестирани брунтните международни валутни резерви, бяха разделени на три групи въз основа на присъщия им риск и бяха определени ограниченията за инвестиране при всяка отделна група. С цел намаляване на кредитния риск и запазване на високата ликвидност реинвестираните средства с настъпил падеж и новите постъпления в брунтните международни валутни резерви бяха инвестирани предимно в държавен и държавногарантиран дълг на Германия, както и в краткосрочни депозити. Средно за годината над 52% от средствата са вложени в активи с най-високия дългосрочен кредитен рейтинг AAA. При наложените ограничения за инвестирането на брунтните международни валутни резерви и възможностите, които предлагаха международните финансови пазари, доходът от инвестиции на валутните резерви на БНБ за 2010 г. е 64.69 млн. евро. За годината нетният доход от управлението на международните валутни резерви възлезе на 441.14 млн. евро, което представлява 3.99% обща доходност.

Поддържането на стабилността на банковата система е важен приоритет в политиката на БНБ. Оценката на стабилността на банковата система се извършва чрез прилагане на методи за ранно идентифициране на рисковете и посредством анализ на устойчивостта ѝ при различни сценарии за евентуално изостряне на тези рискове. Надзорните макроанализи намериха отражение в различни публикации, чрез които обществеността периодично бе информирана за състоянието на банковата система.

С промяната в стратегията на банките, настъпила след последното тримесечие на 2008 г. – началото на глобалната икономическа криза, финансирането на дейността им зависи от обема на привлечените депозити на резиденти. По-голямата склонност на домакинствата към спестяване и ограничаване на потреблението, както и доверието към банковата система доведоха до нарастване на банковите влогове въпреки наблюдаваната тенденция към намаляване на лихвените проценти по тях. Към края на 2010 г. годишният прираст на широките пари възлезе на 6.2%, основен принос за което имаха квазипарите, отбелязали 9.4% растеж. От друга страна, поради неяснотата с каква скорост ще се възстановява икономиката, сравнително слабото инвестиционно търсене и относително ниската натовареност на производствените мощности в предприятията търсенето на кредити бе слабо. Годишният прираст на вземанията от неправителствения сектор се забави до 1.3%. Поради това ниските темпове на нарастване на кредитните портфейли на банките бяха следствие на слабото търсене от страна на корпоративния сектор и домакинствата и на предпазливата политика на банките при отпускането на кредити. При ниското търсене на кредити увеличаването на средствата, привлечени от резиденти, осигури на банковата система значителна ликвидност, която тя използва, за да намали брунтния си външен дълг с 1516.8 млн. евро.

Бавният темп на възстановяване на икономиката и нестабилността на международните финансови пазари продължиха да влияят негативно върху показателите на българската банкова система. Качеството на кредитния портфейл на банките продължи да се влошава предимно поради увеличаването на необслужваните кредити на корпоративния сектор. В същото време обаче в резултат от последователната антициклична политика на БНБ са налице натрупани буфери по линия на капитала и провизиите, които заедно с превишението на оперативните приходи над разходите за обезценка и текущата печалба дават възможност на кредитните институции да посрещат последиците от подобно развитие. Класифицираните кредити бяха обезценявани и провизирани съгласно консервативните стандарти на БНБ. Размерът на нетните класифицирани кредити (след обезценка) бе адекватно покрит с високоликвидни обезпечения. През

годината капиталовата позиция на банковата система остана стабилна и капиталовата адекватност на системата достигна 17.39%, в т.ч. адекватността на капитала от първи ред е 15.16%. Доходността на банките през 2010 г. се определяше от ограничените възможности за увеличаване на кредитирането и от необходимостта да се заделят провизии срещу влошените вече заеми. Печалбата на банковата система за 2010 г. е 600 млн. лв., възвръщаемостта на активите е 0.84%, а възвръщаемостта на капитала е 6.55%.

През годината интензивността и ефективността на надзора върху дейността на банките останаха значителни. Чрез периодично извършваните стрес-тестове се преценяваше както устойчивостта на банковата система, така и способността на отделните кредитни институции при различни по острота и обхват шокове да запазят своята стабилност. Получените резултати се използваха не само при предприемането на надзорни действия, но и за вземане на решения във връзка с провеждането на цялостната антициклична политика на БНБ.

Значима стъпка по пътя към интеграцията на България в европейския финансов пазар и платежни инфраструктури беше присъединяването от 1 февруари 2010 г. на БНБ и националната банкова общност към Трансевропейската автоматизирана система за брутен сетълмент на експресни преводи в реално време в евро TARGET2, с което в нея вече участват 23 централни банки от Европейския съюз, шест от които са от държави извън еврозоната. Участието в TARGET2 осигурява модерни механизми за стабилност и непрекъсваемост на бизнес процесите, повишава сигурността и намалява времето за извършване на преводи в евро към банки в страните от Европейското икономическо пространство. Участието и на платежните системи за малки плащания в TARGET2 осигурява възможност за повишаване на конкурентоспособността и разширяване сферата на дейност, осигурявайки услуги в евро, съобразени с изискванията на банките и техните клиенти.

От началото на април 2010 г. беше въведен в експлоатация новопостроеният Касов център на БНБ в София, което представлява важен етап в процеса на реорганизация на наличнопаричното обращение в страната и на въвеждане на съвременните изисквания при съхраняването и обработката на банкноти и монети. Касовият център е едно от най-модерните съоръжения за съхранение и обработка на банкноти и монети в системата на ЕСЦБ, като при изграждането му са приложени най-високите изисквания за сигурност на такъв вид обекти. В него извършването на дейностите съответства на отговорностите на БНБ за дистрибуция на банкноти и монети, в т.ч. обработката, съхранението и унищожаването на банкноти и монети се извършват по начин, гарантиращ надеждното прилагане на отделните оперативни процедури. В новооткрития Касов център БНБ продължава да предоставя стандартни услуги с банкноти и монети на своите клиенти, както и да обслужва граждани в национална и в резервна валута (евро).

Международната дейност на БНБ през годината бе особено интензивна. В рамките на ЕС бяха предприети редица нови инициативи за подобряване на икономическото управление в ЕС, засилване на координацията на политиките и повишаване на конкурентоспособността – области, в които глобалната икономическа и финансова криза открити слабости във функционирането на икономиката на ЕС. Пакетът от документи, свързани с Европейския семестър, Интегрираните насоки, реформите в Пакта за стабилност и растеж и проектите на регламенти за макроикономическите дисбаланси, беше обект на множество дискусии на различни институционални нива в ЕС. Чрез своите представители, участващи активно в 82 комитета и работни групи към ЕСЦБ, Европейската комисия и Съвета на ЕС, както и в националния Съвет по европейските въпроси, БНБ допринесе за формирането на позициите на България по обсъжданите теми. Следвайки принципите на сътрудничество, но и на зачитане на националните интереси, БНБ последователно отстояваше споделяната и от правителството

позиция, че България ще следва стратегическите си цели и приоритети и ще поддържа възможността за повече гъвкавост при провеждането на икономически, финансови или стабилизационни политики. Новите инициативи и регулации, включително ангажиментите, свързани с Пакта за конкурентоспособност (пакта „Евро плюс“) и с бъдещия европейски механизъм за стабилност, следва да отчитат националните специфики и в частност ефекта върху макроикономическите показатели на протичащата конвергенция в страни като България, за да не възпрепятстват икономическия растеж и да позволяват запазване на нашите сравнителни конкурентни предимства по отношение на данъчната среда.

БНБ участва активно в изготвянето на документите, свързани със създаването на новата надзорна архитектура във финансовия сектор на ЕС. През ноември 2010 г. бяха приети регламентите, с които се създадоха Европейският съвет за системен риск и европейските надзорни органи в областта на банковата дейност, ценните книжа и пазарите, застраховането и пенсионното осигуряване. Тези органи започнаха да функционират от началото на 2011 г.

През последните години БНБ натрупа значителен експертен капацитет и опит, които дават възможности за разширяване и задълбочаване на международното сътрудничество и за оказване на техническа помощ на централните банки от региона.

I. Икономическо развитие през 2010 г.

1. Международна среда

Икономическата активност в световен мащаб се ускори през 2010 г. в сравнение с 2009 г. Предприетите фискални и монетарни мерки във водещите икономики допринесоха чувствително за възстановяването на икономическия растеж, като същевременно създадоха условия за увеличаване на инфлацията и пораждаване на фискална нестабилност. С високи темпове през 2010 г. нарастваха икономиките от Азиатския регион. Реалният икономически растеж на Китай се ускори до 10.3%, а в еврозоната и САЩ той бе съответно 1.7% и 2.8%. В отраслов разрез най-висок темп отбеляза промишлеността, като индустриалното производство се увеличи в световен мащаб с около 6.3%¹ спрямо предходната година. Световният стокообмен нарасна със 7.1% на годишна база.

Основни макроикономически показатели (средно за годината)

(%)

	Растеж на реалния БВП			Инфлация			Безработица		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
ЕС-27	0.5	-4.2	1.8	3.7	1.0	2.1	7.0	8.9	9.6
Еврозона-16	0.4	-4.1	1.7	3.3	0.3	1.6	7.5	9.4	10.0
ЕС-8	3.8	-3.0	2.3	6.9	3.7	3.2	6.3	9.9	11.5
ЕС-3	-0.2	-5.0	1.9	3.6	2.1	3.1	5.1	7.3	7.9
САЩ	0.0	-2.6	2.8	3.8	-0.3	1.7	5.8	9.3	9.6
Япония	-1.2	-6.3	3.9	1.4	-1.4	-0.7	4.0	5.1	5.1
Китай	9.6	9.2	10.3	5.9	-0.7	3.3	4.2	4.3	4.1

Забележка: ЕС-8 включва държавите, присъединили се към ЕС от 2004 г. насам, без тези, които вече са членки на еврозоната. ЕС-3 включва Обединеното кралство, Швеция и Дания. Показателите за ЕС-8 и ЕС-3 са изчислени чрез претегляне на динамичните редове, като се използват теглата на съответните страни в общия БВП на групата (за растежа), в общата за групата величина на работната сила (равнище на безработица), а при претеглянето на инфлацията са ползвани теглата на държавите от ЕС-27 в ХИПЦ, изчислени от Евростат.

Източници: Евростат, *Bureau of Labor Statistics*, *Bureau of Economic Analysis*, Статистическа служба на Япония, Национална статистическа служба на Китай, изчисления на БНБ.

През 2010 г. показателите за икономическата активност на еврозоната се подобриха значително. Въпреки възникналите към средата на годината опасения за финансирането на бюджетните дефицити и обслужването на държавните дългове в някои държави от еврозоната икономиката ѝ отбеляза 1.7% растеж спрямо 2009 г. в резултат от увеличаването на стоковия износ и на промишленото производство. Най-висок принос за темпа на стопанското възстановяване в еврозоната имаше икономиката на Германия, чийто растеж беше 3.6% спрямо 2009 г. Равнището на безработица в еврозоната се повиши слабо от 9.4% на 10% въпреки възстановяването на икономическата активност.

Възстановяването на икономиката на САЩ, започнало от средата на 2009 г., продължи и през 2010 г. Икономическата активност се засили, а реалният БВП нарасна с 2.8%. Равнището на безработица остана високо – 9.6% за 2010 г., като към края на годината се наблюдаваше тенденция към понижаването му. Потреблението на домакинствата започна да се възстановява към средата на годината, докато тенденцията към намаляване на задлъжнялостта им се запази. Условията на жилищния пазар останаха сравнително непроменени през 2010 г. в резултат на комбинация от значително предлагане на жилища за продажба и слабо търсене след изтичането в края на април на срока за ползване на данъчни облекчения при покупка на жилище.

¹ По данни на *CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis* от 21 март 2011 г.

През 2010 г. средногодишната инфлация се ускори в глобален мащаб и достигна 3.4%² спрямо 2.2% за 2009 г., основен принос за което имаха развиващите се икономики. Главен фактор за повишаването на инфлацията беше поскъпването на енергийните продукти и на суровините на международните пазари. Инфлацията в еврозоната възлезе средногодишно на 1.6% спрямо 0.3% през 2009 г., докато базисната инфлация се понижи от 1.4% на 1.0% на годишна база. В САЩ инфлацията също се повиши средно от -0.3% през 2009 г. до 1.7% през 2010 г., а базисната инфлация спадна от 1.7% на 1.0%.

Цената на суровия петрол тип „Брент“ следваше възходяща тенденция през цялата 2010 г., като от средно 76.3 щ.г./барел (54 евро/барел) през януари 2010 г. се повиши до 91.8 щ.г./барел (69.6 евро/барел) през декември. Цените на храните също се повишиха, като в сравнение с 2009 г. индексът, отчитащ изменението в ценовото им равнище, нарасна с 15.4%. Ниските лихвени проценти подпомогнаха засилването на икономическата активност и увеличението на промишленото производство, което от своя страна доведе до по-високи цени на суровините. Най-съществено поскъпване се наблюдаваше в цените на металите, които се повишиха с 62% спрямо 2009 г. Основен принос за това имаше поскъпването с 57% на продуктите от стомана.

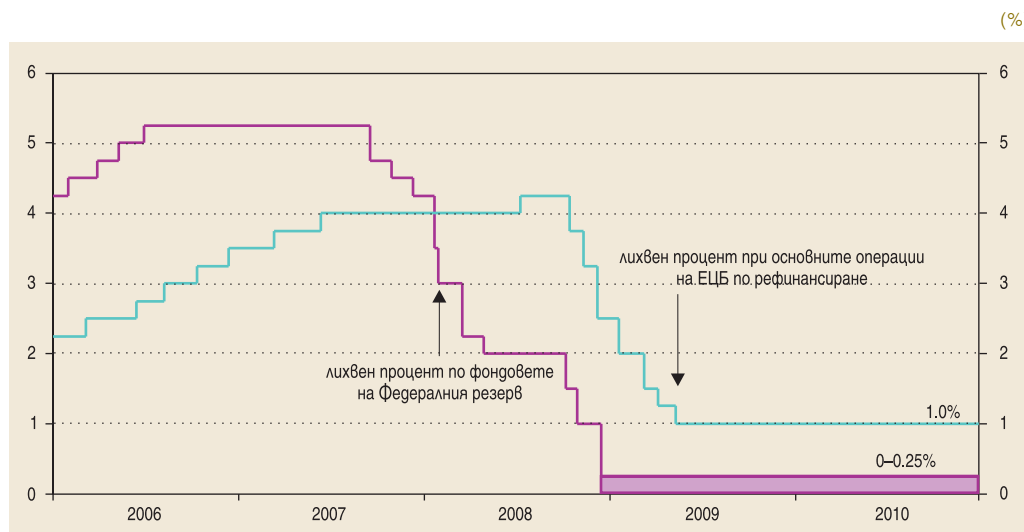
През 2010 г. международните финансови пазари останаха нестабилни, като през май и ноември напрежението на тях се изостри поради опасенията за дългова криза съответно в Гърция и Ирландия. Нарастващата доходност на ДЦК на тези държави ги принуди да потърсят финансова помощ от Европейския съюз (ЕС) и Международния валутен фонд (МВФ). Помощта за Гърция беше под формата на двустранни заеми, отпуснати от държавите – членки на еврозоната, и МВФ, докато с одобрението на пакета за финансова подкрепа на Ирландия на практика бяха задействани новосъздадените Европейски механизъм за финансова стабилност (EFSM) и Европейски механизъм за финансово стабилизиране (EFSF).

В условията на нестабилност на финансовите пазари Европейската централна банка (ЕЦБ) продължи да извършва основните и едномесечните си операции по рефинансиране на паричния пазар при фиксирана лихва от 1.0% и пълно удовлетворяване на подадените на аукционите заявки. ЕЦБ на няколко пъти удължаваше срока за връщане към аукциони с променлива лихва, като на заседанието на Управителния съвет (УС) на ЕЦБ през декември беше посочен март 2011 г. като евентуален срок за връщане към предкризисния начин на провеждане на операциите на открития пазар.

До края на 2010 г. референтната лихва по федералните фондове в САЩ остана непроменена в коридор от 0.00–0.25%. През втората половина на годината паричните политики, провеждани от САЩ и еврозоната, започнаха да се размиват. ЕЦБ ясно оповести стратегията си за изтегляне на предоставената от нея допълнителна ликвидност на паричния пазар, преустанови провеждането на шестмесечни и едногодишни операции по рефинансиране и определи плаваща лихва при тримесечните операции, която се формира като средна от лихвения процент при основните операции по рефинансиране. От друга страна, поради опасения за забавяне на икономическия растеж и запазване на високо равнище на безработицата в САЩ Федералният резерв започна изпълнението на програма за пряко изкупуване на ДЦК, или т.нар. втори кръг количествени мерки за парично стимулиране (*Quantitative easing, QE2*), с което предоставя допълнителна ликвидност на банковата система на страната с цел понижение на лихвите в дългосрочния край на кривата на доходност. Освен това Федералният резерв даде ясен знак, че няма да продава закупените по линия на неконвенционалните мерки за предоставяне на ликвидност ценни книжа, за да не се породи допълнителна колебливост на капиталовите пазари.

² По данни на Международния валутен фонд към 21 март 2011 г.

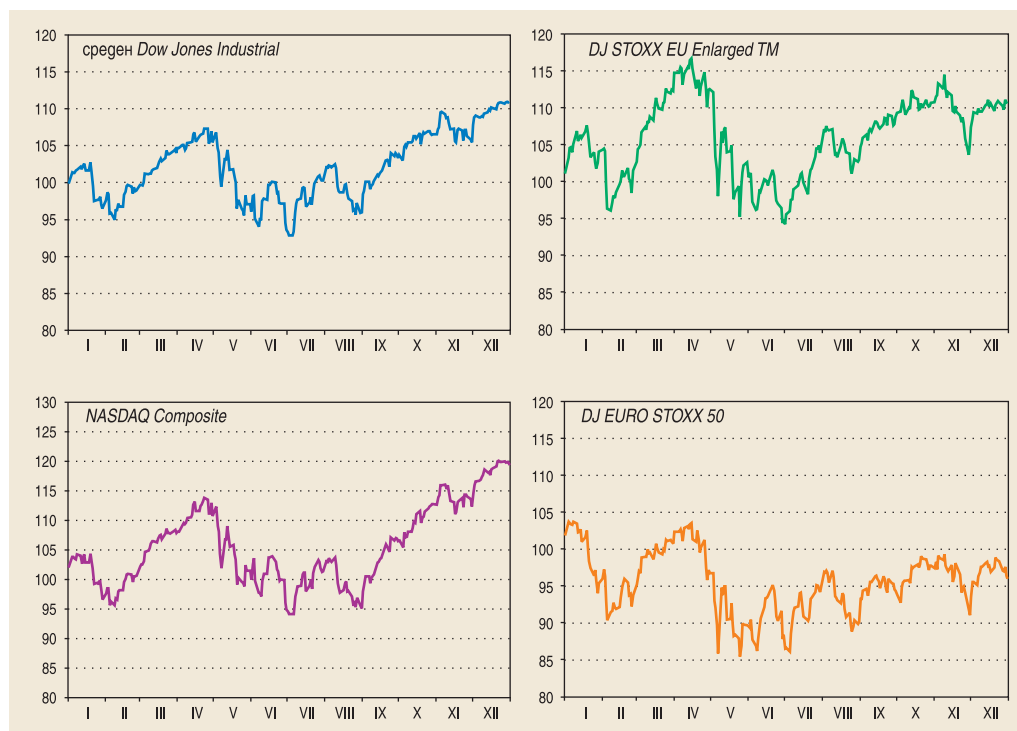
Лихвени проценти на Федералния резерв и на ЕЦБ

Източници: ЕЦБ, Федерален резерв.

През 2010 г. фондовите пазари отчетоха повишение, като водещите борсови индекси достигнаха най-високите си нива в края на годината. В средата на 2010 г. оптимизмът сред пазарните участници спадна чувствително поради фискалното напрежение в Гърция, а впоследствие и в Ирландия. Въпреки това през четвъртото тримесечие на 2010 г. оптимизмът и очакванията за растеж нараснаха. В резултат към декември 2010 г. индексите *Dow Jones EURO STOXX 50* и *Dow Jones STOXX EU Enlarged TM* се повишиха съответно с 10.3% и 29.6% спрямо декември 2009 г., а в САЩ индексите *Dow Jones Industrial* и *NASDAQ Composite* нараснаха съответно с 20.0% и 27.4%.

Динамика на основни борсови индекси през 2010 г.

Забележка: Индексите са изчислени в щатски долари при база декември 2009 г. = 100.

Източник: „Блумбърг“.

2. Икономиката на България

След спада през 2009 г. реалният БВП на страната започна плавно да се възстановява, отбелязвайки растеж от 0.2% през 2010 г. Основен принос за подобряването на икономическата ситуация имаше износът на стоки и услуги, който започна да се увеличава още от средата на 2009 г. с първите признаци за възстановяване на световната икономика. През 2010 г. износът нарасна с 16.2% и в реално изражение и надхвърли предкризисните си нива. През последното тримесечие на годината в резултат от по-голямото вътрешно търсене вносът на стоки и услуги нарасна, достигайки за цялата 2010 г. реален растеж от 4.5%.

Темп на растеж на реалния брутен вътрешен продукт

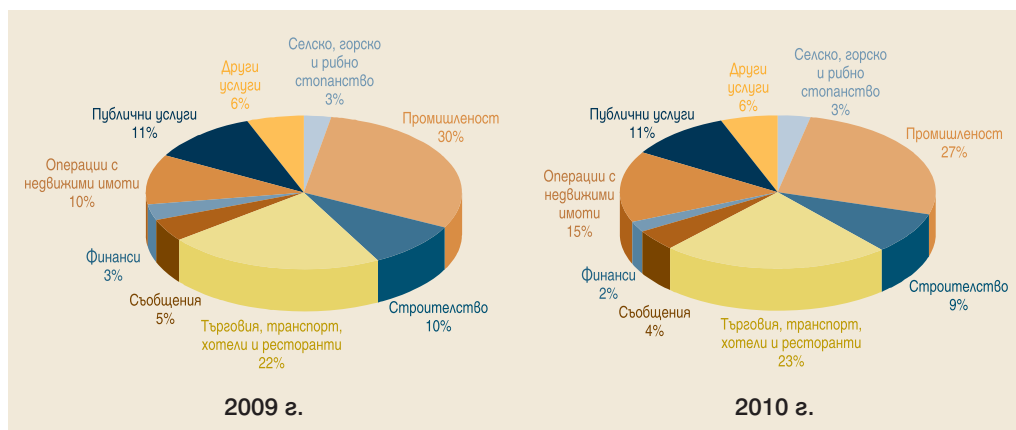
	2009		2010	
	Изменение (%)	Принос (пр.п.)	Изменение (%)	Принос (пр.п.)
БВП – произведен	-5.5	-5.5	0.2	0.2
Крайно потребление	-7.3	-6.1	-1.1	-0.9
Потребление на домакинствата	-7.5	-5.0	-1.3	-0.8
Крайни потребителски разходи на сектор „държавно управление“	-8.4	-0.6	3.8	0.3
Колективно потребление	-4.9	-0.4	-5.0	-0.4
Брутно образувание на основен капитал	-17.6	-5.9	-16.5	-4.8
Физическо изменение на запасите	0.7*	-3.4	1.5*	0.6
Износ на стоки и услуги	-11.2	-6.5	16.2	7.7
Внос на стоки и услуги	-21.0	16.5	4.5	-2.6

* В процент от БВП по цени от 2000 г.

Източник: НСИ.

Инвестициите в основен капитал спаднаха с 16.5% през 2010 г. поради несигурност по отношение устойчивостта на тенденцията към възстановяване на световната икономика. Допълнително отрицателно влияние оказаха забавянето на притока на ПЧИ, реструктурирането на икономическите отрасли, които в годините преди кризата имаха много висок темп на растеж, както и свитото вътрешно търсене и предпазливата политика на банките при отпускането на кредити. Все пак през годината натовареността на производствените мощности постепенно се възстановяваше и с подобряването на икономическата обстановка в страната доведе до прираст на инвестициите през четвъртото тримесечие. Номиналните разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) забавиха темпа си на спад до -5.8% през 2010 г. от -28.2% през 2009 г. В промишлеността намалението на ДМА продължи и те спаднаха с 16.1%. От друга страна, разходите за придобиване на ДМА в секторите „операции с недвижими имоти“ и „селско стопанство“, които се свиха значително през 2009 г., отбелязаха увеличение съответно с 34.5% и с 9.2% през 2010 година.

Структура на разходите за придобиване на ДМА по икономически дейности

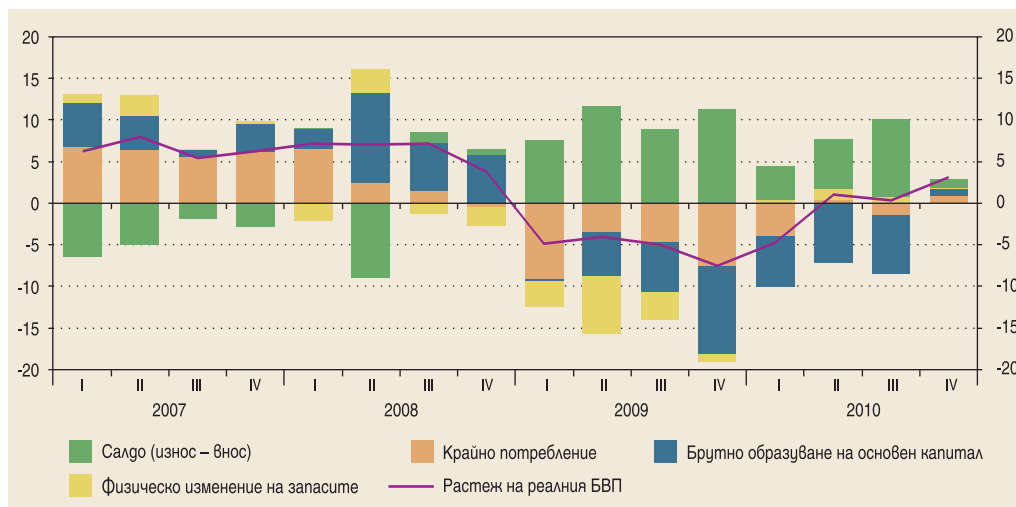

Източник: НСИ.

През 2010 г. крайното потребление на домакинствата спадна с 1.3%. Въпреки че през годината индексът за доверието на потребителите се повиши значително, несигурните перспективи за подобряване на ситуацията на пазара на труда и за нарастване доходите на домакинствата ограничаваха възстановяването на потребителските разходи.

Принос по компоненти на крайното използване за растежа на реалния БВП

(%, пр.п. спрямо съответното тримесечие на предходната година)

Източник: НСИ.

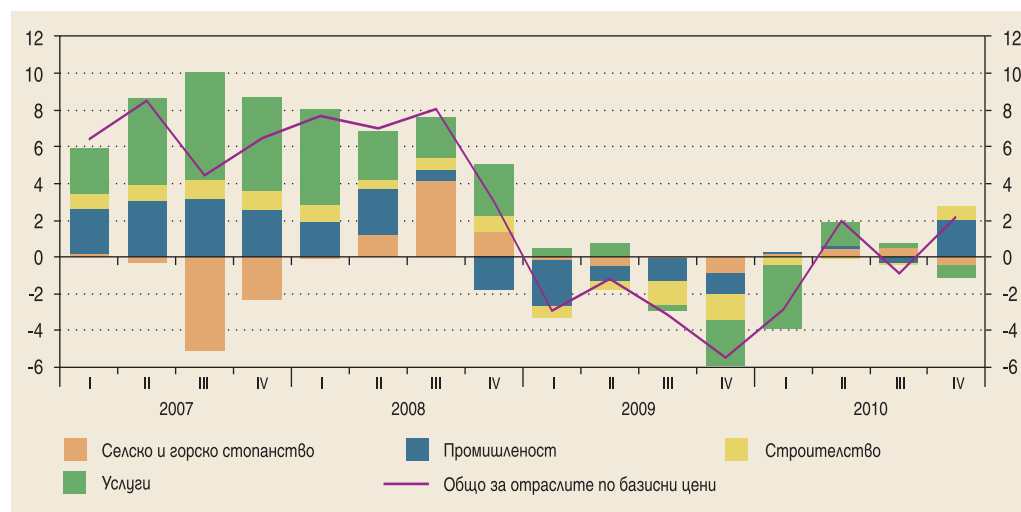
Брутната добавена стойност през 2010 г. нарасна с 0.2% (при спад с 3.3% през 2009 г.). Приспособяването на икономиката протича различно в отделните отрасли. От една страна, промишлеността, която беше засегната още през 2008 г. от спада на външното търсене, успя значително да оптимизира своята разходна политика и да повиши ефективността³ си през 2009 г. Така с възстановяването на външното търсене реалният растеж на добавената стойност в промишлеността достигна 2.3% през 2010 г. От друга страна, услугите бяха повлияни от спада на вътрешното търсене и някои техни подотрасли продължиха да изпитват затруднения и през 2010 г. Общо през годината брутната добавена стойност (БДС) в услугите намалю с 0.9% при свиване с 0.8% през 2009 г. В търговията БДС намалю с 3.5% през 2010 г., докато в транспорта се наблюдаваха

³ Измерена чрез съотношението „брутна добавена стойност/брутна продукция“.

положителни ефекти от нарастването на външната търговия и оборотите в промишлеността, което доведе до 0.7% растеж в отрасъла.

Изменение на добавената стойност в реално изражение и принос по отрасли

(%, пр.п. спрямо съответното тримесечие на предходната година)

Източник: НСИ.

Реален темп на растеж на брутната добавена стойност

	2009		2010	
	Изменение (%)	Принос (пр.п.)	Изменение (%)	Принос (пр.п.)
Брутна добавена стойност	-3.3	-3.3	0.2	0.2
Селско и горско стопанство	-6.1	-0.4	3.9	0.2
Промисленост	-7.8	-2.4	1.9	0.6
Услуги	-0.8	-0.5	-0.9	-0.6

Източник: НСИ.

Състоянието на пазара на труда не се подобри през 2010 г. въпреки постепенното възстановяване на икономическата активност. Докато през 2009 г. заетостта намаля с 2.6% и съкращенията на персонал бяха съсредоточени главно в преработващата промишленост, през 2010 г. заетостта се понижи с 5.9%, което се дължеше най-вече на освобождаването на персонал в услугите. Темпът на спад на заетостта в промишлеността се забави от -7.1% през 2009 г. на -6.7% през 2010 година.

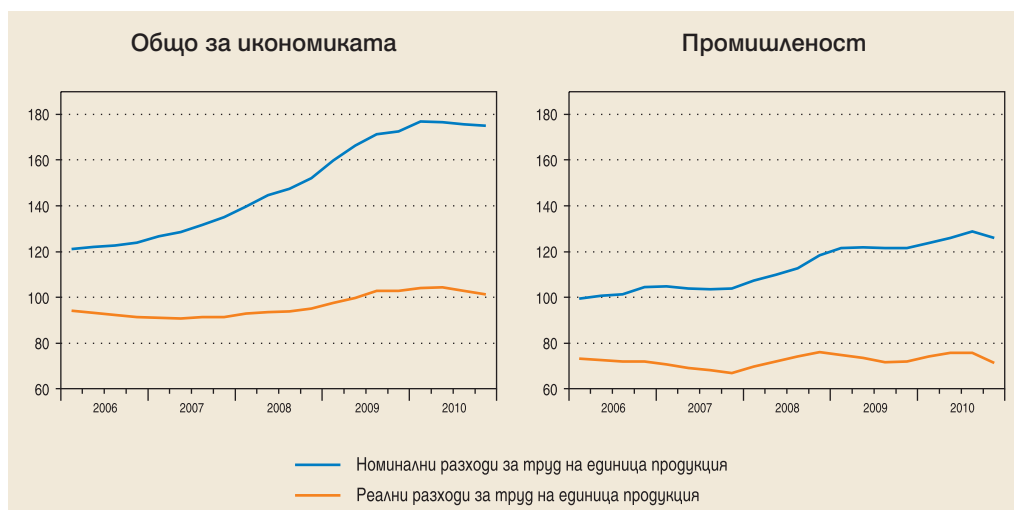
Равнището на безработица продължи да се покачва и по данни от Наблюдението на работната сила в края на 2010 г. достигна 11.2%. По-слабото търсене на работна сила и ограниченото разкриване на нови работни места продължи да свива възможностите за включване на лица в трудоспособна възраст в пазара на труда. По данни на Агенцията по заетостта равнището на безработица, измерено на база броя на регистрираните в бюрата по труда безработни, остана сравнително постоянно и възлизаше на 9.2% през декември (342 хил. души). За разлика от 2009 г. за значителния брой на безработните през 2010 г. допринесоха главно дългосрочно безработните (над 12 месеца), чийто дял достигна 35.2% от всички безработни. Броят на обезкуражените безработни остана сравнително постоянен през годината след нарастването им през 2009 г., а коефициентът на икономическа активност на населението във възрастовата група 15–64 г. спадна от 67.2% през 2009 г. на 66.5% през 2010 година.

Темпът на номинално нарастване на трудовете възнаграждения също отрази стремежа на фирмите да оптимизират разходите си за труд и се забави до 7.2% през 2010 г. (при 9.4% през 2009 г.). Поради наличието на значителна свободна работна ръка и все още слабата производствена активност номиналната работна заплата (компенсация на наето лице) отбеляза по-слабо нарастване през втората половина на 2010 г. до 4.7% на годишна база в сравнение с 9.7% за първата половина на 2010 г. Фонд „Работна заплата“ се увеличи едва с 1% през първото полугодие и спадна с 1% през второто в сравнение със съответния период на 2009 година.

Производителността на труда през 2010 г. се повиши с 6.4% на годишна база (при спад с 2.9% през 2009 г.) поради намаляване броя на заетите и постепенното възстановяване на икономическата активност. За нарастването на добавената стойност през 2010 г. допринесе главно промишлеността, което, съчетано с намаляващата заетост, повиши през 2010 г. производителността на труда в този отрасъл с 9.7%. В търговията значителните съкращения запазват нарастването на производителността с 2.2% на годишна база въпреки спада на добавената стойност.

Номиналните разходи за труд на единица продукция общо за икономиката забавиха значително темпа си на нарастване през 2010 г. до 0.8% (при 12.7% през 2009 г.). Реалните разходи за труд на единица продукция общо за икономиката намалеха с 2.1% (прираст с 8.1% през 2009 г.). В резултат от съкращаването на заети и по-бавния растеж на доходите през 2010 г. нарастването на производителността на труда изпревари това на компенсацията на наето лице, поради което предприятията подобриха разходната си конкурентоспособност. През четвъртото тримесечие на 2010 г. разходите за труд на единица продукция намалеха съответно с 1.9% в номинално и с 6.7% в реално изражение.

Разходи за труд на единица продукция (плъзгаща се средна, 2000 г. = 100)

Източници: НСИ, БНБ.

Тенденцията към поскъпване на основните суровини и материали в глобален мащаб беше основен фактор за повишаването на инфлацията у нас⁴. В края на 2010 г. натрупаната инфлация достигна 4.4% (с 2.8 процентни пункта по-висока от тази през декември 2009 г.), а средногодишната инфлация възлезе на 3%. Съществено поскъпване на петрола и земеделските култури на между-

⁴ Анализът използва данни от хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ).

народните пазари намери отражение във вътрешните потребителски цени на транспортните горива и храните, в резултат на което годишната инфлация при тях в края на 2010 г. достигна съответно 20.5% и 3.9%. Увеличението на акцизните ставки върху тютюневите изделия, което доведе до повишаване на цените им с 34%, и корекциите в административно определяните цени на някои услуги също бяха важни проинфлационни фактори през годината. Транспортните горива, тютюневите изделия, хранителните продукти и административните цени бяха компонентите с най-висок принос за натрупаната към декември 2010 г. годишна инфлация.

Базисната инфлация, включваща цените на нехранителните стоки (без горивата) и цените на услугите, нямаше съществено проинфлационно влияние върху потребителските цени (с общ принос от -0.1 процентни пункта в края на 2010 г. и от 0.1 процентни пункта за средногодишната инфлация). Индексът на цените на промишлените стоки (без горивата) се характеризираше с отрицателна динамика, като на годишна база към декември регистрира спад с 1% (с най-голям отрицателен принос на цените на автомобилите). Инфлацията при услугите спадна с 2.7 процентни пункта до 0.2% спрямо темпа ѝ в края на 2009 г. Влияние върху динамиката на цените на нехранителните стоки и услугите оказаха световното потребление и предприеманите от фирмите мерки за съкращаване на производствените разходи (например за заплати), в резултат на което не бяха наблюдавани осезаеми косвени ефекти върху тези цени вследствие поскъпването на енергийните продукти и храните.

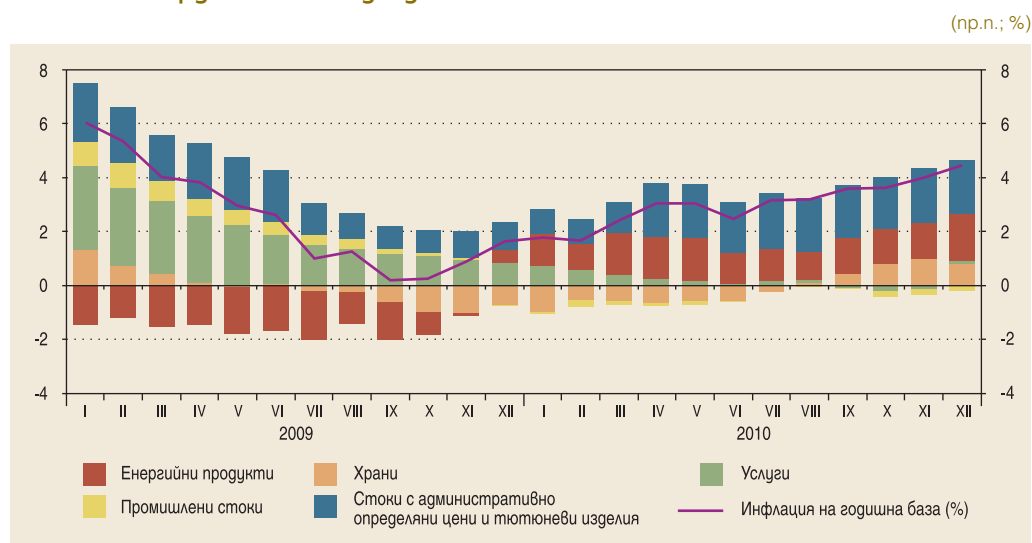
Натрупана инфлация от началото на годината и принос за нея на основни групи стоки и услуги

Инфлация	2009		2010	
	темп на инфлация по групи (%)	принос (пр.п.)	темп на инфлация по групи (%)	принос (пр.п.)
		1.6%		4.4%
Храни	-3.0	-0.73	3.9	0.84
Преработени храни	-2.6	-0.39	5.7	0.74
Непреработени храни	-3.6	-0.33	1.1	0.10
Услуги	2.9	0.88	0.2	0.07
Обществено хранене	4.4	0.52	2.2	0.27
Транспортни услуги	-1.2	-0.06	-0.8	-0.04
Телекомуникационни услуги	-1.0	-0.04	-1.3	-0.05
Други услуги	4.9	0.46	-1.1	-0.11
Енергийни продукти	6.4	0.49	18.7	1.74
Транспортни горива	8.2	0.54	20.5	1.71
Промислени стоки	0.0	-0.01	-1.0	-0.19
Стоки и услуги с административно определяни цени	2.0	0.31	4.3	0.65
Тютюневи изделия	23.9	0.69	33.9	1.33

Забележка: Изложената структура съответства на класификацията на Евростат, като допълнително са отделени тютюневите изделия и стоките и услугите с административно определяни цени. Административните цени са изчислени на равнище елементарни агрегати в потребителската кошница.

Източници: НСИ, БНБ.

Годишен темп на инфлацията и принос за нея на основни групи стоки и услуги

Източници: НСИ, БНБ.

В резултат на потоците по текущата, капиталовата и финансовата сметка на платежния баланс международните валутни резерви на БНБ намаляха с 383.9 млн. евро през 2010 г. (без отчитане на измененията, дължащи се на курсови разлики). Активите на управление „Емисионно“ на БНБ, т.е. международните валутни резерви с отчетени преоценки и валутнокурскови разлики, нарастват през годината с 57.8 млн. евро.

Общият дефицит по текущата и капиталовата сметка за 2010 г. се сви до 65.4 млн. евро (0.2% от БВП) при дефицит от 2640.6 млн. евро (7.6% от БВП) през 2009 г. Това подобрение се дължи главно на намаляването на търговския дефицит, който достигна 2412.5 млн. евро през текущата година – с 1761.1 млн. евро по-малко в сравнение с предходната година. За 2010 г. подобрение спрямо 2009 г. е отчетено още при салдото по услугите (с 602.0 млн. евро) и при нетните трансфери (с 590.5 млн. евро). Салдото по дохода намалъ със 192.2 млн. евро и достигна дефицит от 1392.4 млн. евро, най-голям принос за което имаха увеличените плащания на доход по линия на преките инвестиции – със 182.8 млн. евро повече в сравнение с предходната година. Излишъкът по капиталовата сметка се сви със 186.4 млн. евро, което се дължи на по-малките нетни постъпления от фондове на ЕС.

Съкращаването на дефицита по търговското салдо на платежния баланс е резултат от положителния номинален растеж с 33.2% на стоковия износ през 2010 г. и от значително по-ниския темп (13.4%) на нарастване на номиналния внос на стоки. Стоковите групи с най-голям принос за нарастването на износа са неблагородни метали и изделия от тях (с 8.3 процентни пункта), машини, транспортни средства и апарати (с 6.7 процентни пункта) и минерални продукти и горива (с 5.4 процентни пункта), което е резултат от възстановяването на външното търсене и по-високите цени на металите и енергийните ресурси. С ключово значение за нарастването на вноса са суровини и материали (с 6.3 процентни пункта) и минерални продукти и горива (с 5.1 процентни пункта), което се дължи главно на по-високите им международни цени. Отрицателният темп на растеж на групата инвестиционни стоки се забави през годината до -0.2%.

Нетният приток на преки чуждестранни инвестиции в страната е положителен и през 2010 г. възлиза на 1458.9 млн. евро (4% от БВП). Чуждестранните инвестиции са насочени предимно към преработващата промишленост (35.9%), производството и разпределението на електрическа и топлинна енер-

гия (16.5%), транспорт, складиране и съобщения (15.4%), операции с недвижими имоти, наемодателна дейност и бизнес услуги (11.1%) и финансово посредничество (9.84%).

Салдото по финансовата сметка намаля до -0.9 млн. евро за 2010 г., като притокът на преки чуждестранни инвестиции не бе достатъчен, за да компенсира погасяването на банкови заеми в размер на 917.8 млн. евро и закриването на депозити на нерезиденти в местни банки на стойност 642.0 млн. евро. С промяната в стратегията на банките за развитие на дейността им, настъпила след последното тримесечие на 2008 г., финансирането им зависи от обема на привлечените средства от резиденти. Нарасналата склонност на домакинствата към спестяване и ограничаване на потреблението, както и доверието към банковата система доведоха до прираст на банковите депозити. От друга страна, търсенето на кредити е слабо. По тези причини ликвидността в банковия сектор е висока, което позволи на банките през 2010 г. да намалят brutния си външен дълг с 1516.8 млн. евро (съответно дълът на банките в brutния външен дълг на страната спадна до 18.7% при 22.2% през 2009 г.).

През януари – декември 2010 г. brutният външен дълг се понижи с 1045 млн. евро и достигна 36.7 млрд. евро (101.8% от БВП), основен принос за което има спадът на дълга на банките. За годината са получени кредити и депозити в размер на 5630.6 млн. евро⁵, а обслужените задължения по главници са на стойност 6554.9 млн. евро. Публичният и публичногарантираният дълг нараснаха общо със 108.8 млн. евро за периода, което се дължи главно на получен заем от Европейската инвестиционна банка, както и на промени във валутния курс *щатски долар/евро*.

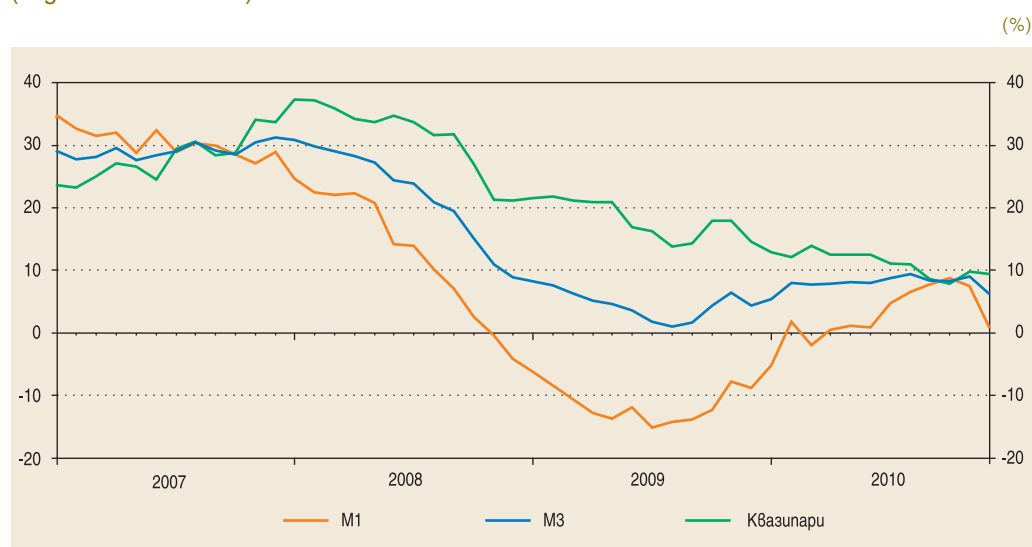
През 2010 г. при паричните агрегати се наблюдаваше възходяща динамика, отразяваща постепенното стабилизиране на икономическата активност и прираста на банковите депозити на резиденти. Към края на годината годишният прираст на широките пари възлезе на 6.2% при 4.2% през декември 2009 г. Основен принос за нарастването на широките пари имаха квазипарите, които към края на декември отбелязаха 9.4% растеж. Тесният паричен агрегат М1 също благоприятстваше увеличаването на ликвидността в икономиката, което се дължеше най-вече на динамиката на овърнайт депозитите. Значителният прираст на овърнайт депозитите през 2010 г. бе свързан с нарастването на депозитите на местното държавно управление и социалноосигурителните фондове в резултат от натрупването на средства в резерва на Националната здравноосигурителна каса (НЗОК). След влизането в сила на Закона за държавния бюджет за 2011 г. наличните към края на 2010 г. средства по банкови и депозитни сметки на НЗОК в БНБ бяха прехвърлени по сметка на централния държавен бюджет. Това доведе до значително намаление към края на годината на овърнайт депозитите на социалноосигурителните фондове и съответно до минимален растеж на М1 на годишна база в размер на 0.8% през декември. Парите извън банките преустановиха низходящата си тенденция и от август отбелязват на годишна база положителен растеж, който към края на декември достигна 3.4%. Факторите, които са определящи за динамиката на парите извън банките, са свързани с постепенното възстановяване на икономическата активност, ускоряването на инфлацията в края на годината и стабилизирането на частното потребление.

Несигурността относно темпа на възстановяване на макроикономическата среда продължи да се отразява неблагоприятно върху търсенето на кредити. От страна на предлагането банките продължиха да следват предпазлива кредитна политика и да изплащат външните си задължения. В резултат от слабото търсене на заемно финансиране и продължаващата тенденция към прилагане на по-строги стандарти и условия по банковите кредити растежът на кредита се забавяше, като към края на 2010 г. годишният прираст на вземанията

⁵ Без да се включват револвиращи и търговски кредити.

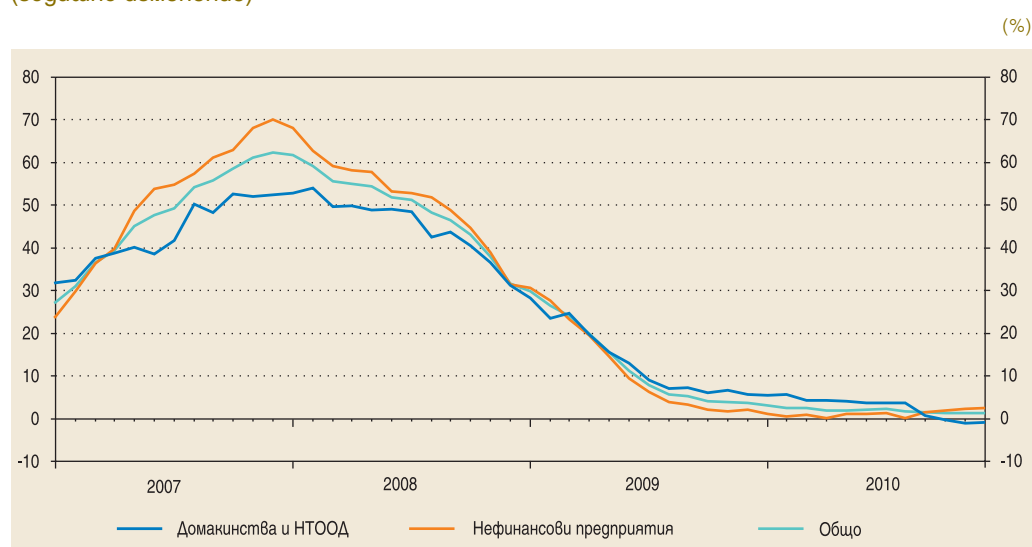
от неправителствения сектор се понижи до 1.3% при 3.8% в края на предходната година. Забавянето в темпа на растеж на кредита отразява намаляването през 2010 г. до 12.6 млрд. лв. на обема на новоотпуснатите кредити за нефинансови предприятия и домакинства (спад с 6% спрямо 2009 г.). Темпът на растеж на кредитите за нефинансови предприятия се задържа на ниски равнища през цялата година, като известно ускоряване се наблюдаваше едва през последното тримесечие. Към края на декември годишният прираст на вземанията от нефинансови предприятия възлезе на 2.5%. Слаба активност бе регистрирана и при кредитирането на домакинствата, като към края на 2010 г. на годишна база бе отчетен отрицателен растеж (-0.8%). По-бавното нарастване на вземанията в сравнение с растежа на номиналния БВП за 2010 г. доведе до лек спад на съотношението „вземания от неправителствения сектор/БВП“, достигнало в края на декември 74.7% (с 0.6 процентни пункта по-ниско, отколкото в края на 2009 г.).

Парични агрегати (годишно изменение)

Източник: БНБ.

Вземания от неправителствения сектор (годишно изменение)

Източник: БНБ.

Банките, опериращи в България, продължиха да финансират кредитната си дейност чрез набирание на депозити от резиденти. Основен източник на финансиране представляваха влоговете на домакинствата, които през 2010 г. нараснаха с 3 млрд. лв. Като цяло прирастът на депозитите от резиденти бе в размер на 4.4 млрд. лв., а депозитите на нерезиденти намаляха с 2 млрд. лв.

Основният инструмент на банките за управление на левовата им ликвидност е валутната търговия с БНБ. Чрез нея се реализира основната функция на паричния съвет да купува и продава при поискване националната валута срещу евро по фиксирания в Закона за БНБ (ЗБНБ) валутен курс на лева към еврото. През 2010 г. БНБ е нетен продавач на валута в размер на 463 млн. евро, като при сделките с банки нетните продажби възлизаха на 306 млн. евро⁶.

Общият оборот на валутния пазар през 2010 г. достигна 356 млрд. евро⁷, отчитайки спад с 28.7% за годината, което се дължеше на високата ликвидност на банките. Понижение бе отбелязано в основните сегменти на валутния пазар – търговията между БНБ и банките и търговията на банките и БНБ с крайни клиенти. Единствено при търговията на междубанковия пазар (без участието на БНБ) се наблюдава повишение. Промени се структурата на междубанковата валутна търговия, като сделките между банките (без БНБ) с евро нараснаха с близо 8.0%, което е изцяло за сметка на намаляването на сделките с щатски долари.

Междубанковият паричен пазар през 2010 г. се характеризираше с висока ликвидност, което доведе до значително понижаване на лихвените равнища, особено в овърнайт сегмента. Слабото търсене на кредити и прирастът на привлечените средства от резиденти допринесоха за увеличаването на свободния банков ресурс. Средният лихвен процент по междубанковите депозити и репо операциите възлезе на 0.29%, като средномесечният му размер спадна наполовина от 0.50% през януари до 0.24% през декември. Спредът между ЛЕОНИЯ и ЕОНИЯ бе отрицателен през целия период и в течение на годината се разшири от -11 б.т. през януари до -31 б.т. през декември. Разширяването на спреда се дължеше почти изцяло на покачването на лихвите в еврозоната, особено през втората половина на годината. В сравнение с лихвите в еврозоната лихвените проценти в България се характеризираха със слаба колебливост, което е признак за наличието на доверие между отделните участници на пазара. Общият обем на сделките на междубанковия паричен пазар се увеличаваше през периода и към декември беше 8 млрд. лв., с около 63% над отчетения през декември 2009 г. Депозитите формират 72.8% от оборота, а репо операциите с ДЦК – 27.2%. При депозитните сделки преобладават еднокдневните (предимно овърнайт), като делът им е 83.7% от всички депозитни сделки.

⁶ Виж раздел II.

⁷ Този оборот обхваща реализираните сделки на банките и БНБ с чуждестранна валута срещу левове с вальор на плащане „spot“ – до два работни дни, и включва удвоенния обем на търговията на БНБ с банките и търговията между самите банки.

Среден лихвен процент на междубанковия паричен пазар

Източник: БНБ.

Касовото салдо по консолидираната фискална програма за 2010 г. представлява дефицит в размер на 2780.8 млн. лв. (3.9% от БВП). През текущата година за първи път бе взето решение от Съвета Екофин на ЕС за наличието в България на прекомерен дефицит (съгласно ЕСС '95) предвид надвишаването през 2009 г. на тавана му от 3% от БВП.

Основните предизвикателства пред фискалната политика през изминалата година бяха спадът на данъчните постъпления, увеличаващите се социални разходи в резултат от няколко поредни актуализации на пенсиите през 2009 г. и покриването на натрупани задължения от предходни години. Общите държавни приходи и помощи достигнаха 23 932.6 млн. лв., като отчетеният спад спрямо 2009 г. е 4.4%. След известно възстановяване през втората половина на годината на постъпленията от ДДС косвените данъци възлязоха общо на 9954.1 млн. лв. за 2010 г., което представлява спад с 4.3% на годишна база. Приходите от корпоративен данък се понижиха с 23.2% спрямо нивото им през 2009 г. до 1353.3 млн. лв. При постъпленията от социални и здравни осигуровки се отчита намаление с 5.9% най-вече поради по-ниската с 2 процентни пункта осигурителна вноска за фонд „Пенсии“ и спада на заетостта. Разходите по консолидираната фискална програма за 2010 г. (включително вноската в бюджета на ЕС) достигнаха 26 713.4 млн. лв., отбелязвайки годишен прираст от 4.1%, като изпълнението на бюджетните разходи за годината бе по-ниско с 3.9% от разчетите, заложили в актуализирания Закон за държавния бюджет. Разходите за социални и здравноосигурителни плащания нараснаха с 8.7% спрямо предходната година и имаха най-голям принос за растежа на текущите държавни разходи. Въпреки същественото увеличение на капиталовите разходи⁸ през декември те отчетоха спад с 2.2% за 2010 г. спрямо нивото от 2009 г. Фискалният резерв към края на годината възлиза на 6011.8 млн. лв., което е с 1661.1 млн. лв. под нивото му в края на декември 2009 година.

Интересът на инвеститорите към предлаганите от Министерството на финансите (МФ) съкровищни облигации и бонове и съответно понижаващите се нива на постигнатата на първичните аукциони средна доходност дадоха възможност на правителството значително да увеличи финансирането на бюджетния дефицит чрез положителна нетна емисия на ДЦК на вътрешния пазар. През 2010 г. нетното финансиране с емисии на съкровищни облигации достигна 864.3 млн. лв., докато през 2009 г. бе отрицателно (-71.5 млн. лв.). Общата номинална стойност на одобрените от МФ поръчки на ДЦК на първичния пазар за

⁸ Перото включва и прираста на държавния резерв.

периода бе 1508.1 млн. лв., което е над три пъти повече спрямо нивото от предходната година. През 2010 г. бяха проведени общо 25 успешни първични аукциона на съкровищни облигации и бонове, деноминирани в левове и евро. Матуритетната структура на деноминираните в левове емисии през 2010 г. включва едногодишни съкровищни бонове, тригодишни (3 години и 6 месеца), седемгодишни и десетгодишни (10 години и 6 месеца) съкровищни облигации с фиксиран лихвен процент, като през годината са направени и няколко отваряния на петгодишната емисия ДЦК от 2009 г. Всички емисии с фиксирана лихва са от отворен тип. Общата номинална стойност на деноминираните в левове емисии за 2010 г. възлиза на 753.9 млн. лв., което представлява увеличение с 54.3% спрямо нивото от 2009 г. (488.7 млн. лв.). Обемът на новоемитираните едногодишни сконтрови ДЦК е 150.8 млн. лв. В другия край на матуритетния спектър бяха направени седем отваряния на новата десетгодишна емисия облигации с обща номинална стойност 313.1 млн. лв.

През 2010 г. МФ предложи за продажба и две емисии на ДЦК, деноминирани в евро, които бяха пласирани на вътрешния пазар общо в 6 аукциона. Общата номинална стойност на одобрените от МФ поръчки при петте отваряния на двегодишната (2 години и 6 месеца) емисия ДЦК, деноминирана в евро, бе 151.5 млн. евро (296.3 млн. лв.), а на аукциона на петнадесетгодишна ДЦК, деноминирани в евро, МФ одобри поръчки в размер на 234.1 млн. евро (457.9 млн. лв.). Общата номинална стойност на деноминираните в евро емисии за 2010 г. възлиза на 754.2 млн. лв., което е 50.0% от общото количество ДЦК, емитирано за годината.

Участието в аукционите на сравнително широк кръг инвеститори, тяхното доверие към емитираните на вътрешния пазар държавни дългови инструменти, както и сравнително добрите оценки на кредитните агенции за страната оказа благоприятно въздействие върху кривата на доходност. Средната доходност на емисията на първичния пазар спадна в сравнение с предходната година при пет- и десетгодишните емисии. Търсенето на ДЦК на първичния пазар продължи да надвишава значително предлагането, като среднопретегленият коефициент на покритие при провежданите от МФ аукциони се повиши от 2.01 през 2009 г. на 3.31 през 2010 година⁹.

На вторичния пазар общата сума на сключените между банките окончателни сделки с емитирани в страната ДЦК възлиза на 1134.1 млн. лв. по пазарна стойност¹⁰, като увеличението на обема спрямо 2009 г. е с близо 89.8%. По-високата активност на вторичния пазар е свързана с активната емисионна политика на МФ и с по-разнообразната матуритетна и валутна структура на предложените през годината държавни дългови инструменти, което позволи участието на по-широк кръг инвеститори. Същевременно все още значителната несигурност на международните пазари и по-слабата активност на капиталовия пазар в България ограничиха алтернативните възможности за инвестиране. За 2010 г. оборотът на деноминираните в левове облигации се повишава до 1045.6 млн. лв. (при 564.7 млн. лв. за 2009 г.), а търговията с деноминираните в евро облигации отчита повишение от над 3 пъти спрямо предходната година и възлиза на 88.4 млн. лв. (при 28.4 млн. лв. през 2009 г.). Сделките с деноминирани в щатски долари облигации бяха на стойност 29 хил. лв. (при 4.4 млн. лв. през 2009 г.)¹¹.

Деноминираните в евро глобални облигации с падеж 2013 г. приключиха годината на цена от 108.6 (съответстваща на 3.06% доходност) при цена от 109.07 (съответстваща на 4.24% доходност) в края на 2009 г. Глобалните облигации с падеж 2015 г., деноминирани в щатски долари, приключиха годината на ниво от 117.25 (съответстващо на 3.61% доходност) при цена от 116.43 (съответстваща на 4.56% доходност) в края на 2009 година¹². Както и през 2009 г., цената

⁹ Виж също раздел VIII.

¹⁰ Данните са на база на статистиката на операциите с движение по разплащателните сметки в БНБ.

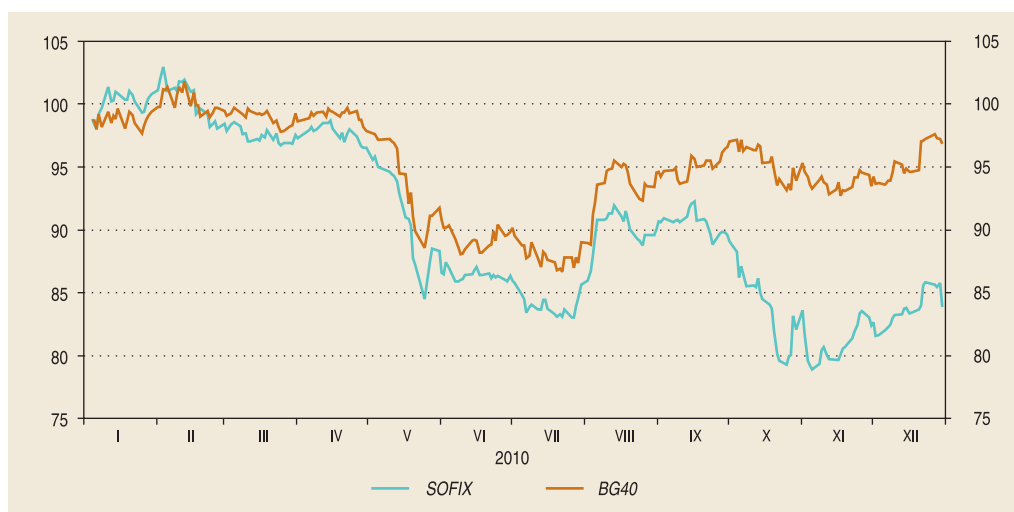
¹¹ Виж също раздел VIII.

¹² По данни на „Ройтерс“.

на деноминираните в щатски долари облигации по ЗУНК се колебаеше около номиналната им стойност.

През 2010 г. динамиката на индексите *SOFIX* и *BG40* се характеризираше със значителни колебания. През първото тримесечие индексите запазиха нивото си от края на 2009 г., но през второто и в началото на третото тримесечие се очерта низходяща тенденция, породена главно от дълговата криза в Гърция. През август и септември се наблюдаваше известно възстановяване, последвано през последните месеци на годината от нова низходяща корекция, съчетана с висока колебливост на индексите. Годишният спад на *SOFIX* и *BG40* бе съответно с 15.2% и 2.1%, като динамиката на българските индекси следваше тенденциите на водещите пазари. През 2010 г. оборотът на вторичния пазар на акции намаля с почти 18% до 549.3 млн. лв., а оборотът на търговията с облигации на фондовата борса спадна с 26% до 124.3 млн. лв. Извънборсово бяха сключени сделки с облигации на стойност 7.5 млн. лв. Към края на годината пазарната капитализация на БФБ–София възлезе на 10.8 млрд. лв., или на 15.3% от БВП (при 17.3% от БВП в края на 2009 г.).

Индекси на БФБ (декември 2009 г. = 100)

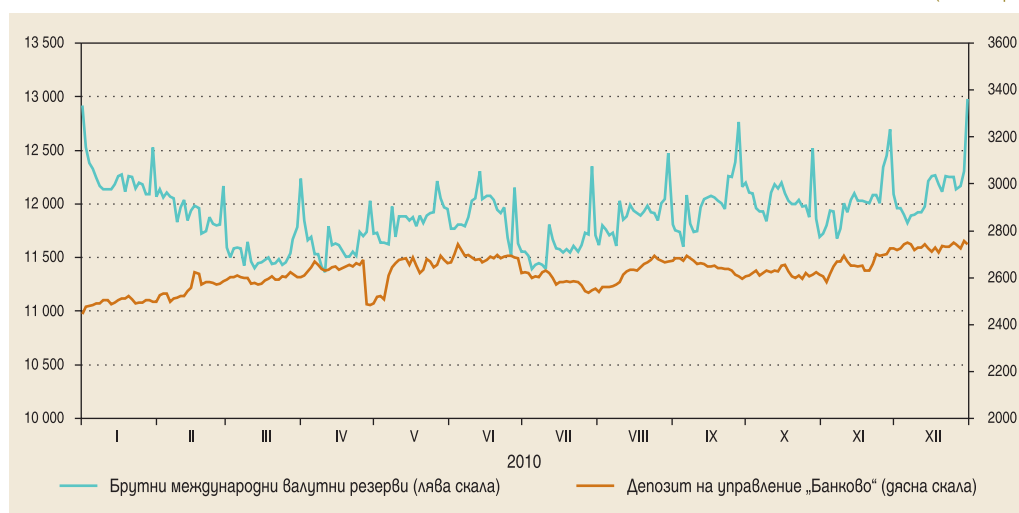
Източници: БНБ, БФБ.

II. Брутни международни валутни резерви

Управлението на брутните международни валутни резерви се извършва в съответствие с изискванията и ограниченията на ЗБНБ и при условията, които съществуват на международните финансови пазари¹. Брутни международни валутни резерви на БНБ са активите в баланса на управление „Емисионно“, отговарящи на условията в чл. 28 на ЗБНБ, и тяхната роля е да осигуряват пълно покритие на задълженията при фиксиран валутен курс². Превъзвешението на брутните международни валутни резерви над паричните задължения формира позицията „депозит на управление „Банково“, или нетната стойност от баланса на управление „Емисионно“³.

Брутни международни валутни резерви и депозит на управление „Банково“

(млн. евро)

Забележка: Графиката отразява дневната динамика на балансното число на управление „Емисионно“ и депозита на управление „Банково“ в баланса на управление „Емисионно“, в които са включени двата транша на специални права на тираж в размер общо на 610.9 млн. СПТ, които БНБ получи през август и септември 2009 г. при общото разпределение на СПТ от МВФ.

Източник: БНБ.

¹ През отчетния период няма промяна в ЗБНБ, отнасяща се до нормативната рамка за управление на брутните международни валутни резерви.

² Съгласно чл. 28, ал. 2 от ЗБНБ паричните задължения на БНБ включват всички банкноти и монети в обращение, емитирани от БНБ, както и салдата по сметки, притежавани от други лица в БНБ, с изключение на сметките на МВФ.

Чл. 28, ал. 3 от ЗБНБ определя изчерпателно активите, които се включват в брутните международни валутни резерви. Това са: притежаваното монетарно злато; СПТ; банкноти и монети в свободно конвертируема чуждестранна валута; средства в свободно конвертируема валута, притежавани от БНБ по сметки в чуждестранни централни банки или в други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг; ценни книжа, емитирани от чужди държави, централни банки, други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг; салдо по вземания и задължения по форуърдни сделки или сделки с уговорка за обратно изкупуване, сключени със или гарантирани от чуждестранни централни банки, публични международни финансови институции, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг, както и фючърси и опции на БНБ, задължени по които са чуждестранни лица и плащането е в свободно конвертируема чуждестранна валута. В съответствие със закона тези активи се оценяват по пазарна стойност.

³ В съответствие с чл. 28, ал. 1 от ЗБНБ „общата сума на паричните задължения на БНБ не може да превишава левовия еквивалент на брутния международен валутен резерв“, като левовият еквивалент се изчислява по фиксирания валутен курс.

1. Размер и структура на брутните международни валутни резерви

Пазарната стойност на брутните международни валутни резерви към края на 2010 г. е 12 977 млн. евро, което спрямо края на 2009 г. представлява увеличението с 57.8 млн. евро. През първата половина на 2010 г. има спад в размера на международните резерви с 6% поради преобладаващите изходящи парични потоци във валута, докато през втората половина на годината голямата положителна пазарна преоценка на златото, както и входящите парични потоци във валута, формирани предимно от по-големите покупки на резервна валута от търговските банки, компенсират това намаление и към края на годината допринесоха за нетното увеличение на брутните международни валутни резерви спрямо края на 2009 г. Валутните преоценки на активите водят до значителното им увеличение с 388.53 млн. евро вследствие голямото поскъпване на златото. За сравнение през предходната 2009 г. приносът от валутни преоценки също бе положителен в размер на 170.52 млн. евро.

Външните парични потоци във валута водят до намаление на размера на брутните международни валутни резерви с 463 млн. евро, което се дължи предимно на валутни операции с банки. При търговията на БНБ с резервна валута с банките преобладават продажбите, възлизащи нетно за годината на 305.61 млн. евро, което е значително по-малко от размера на нетните продажби през предходната година (1247 млн. евро). Във връзка с управлението на задължителните минимални резерви (ЗМР) банките са намалили средствата по своите ЗМР-сметки в евро при БНБ общо с 384.73 млн. евро⁴. За сравнение през предходната година същите парични потоци са били положителни, т.е. по ЗМР-сметки в евро на банките при БНБ е имало нетни постъпления в размер общо на 158.67 млн. евро. Отрицателните валутни потоци с банки отчасти се компенсират от входящите външни парични потоци във валута към правителството и бюджетни организации.

Външни парични потоци във валута

(млн. евро)

	2010	2009
I. Покупко-продажби на евро		
На каса	-16	-35
С банки	-306	-1 247
от покупки от банки	57 241	112 527
от продажби на банки	-57 547	-113 774
Общо I	-322	-1 282
II. Валутни потоци с банките, МФ и др.		
ЗМР	-385	159
Правителство и други	243	859
Общо II	-142	1 018
Всичко I+II	-464	-264

Забележка: В графата „Правителство и други“ за 2009 г. са включени двата транша на СПТ в размер на около 610.9 млн., получени от МВФ при последното общо разпределение и възлизащи на около 665 млн. евро.

Източник: БНБ.

По-нататък в този раздел при анализа на настъпилите промени в брутните международни валутни резерви на БНБ не са включени специалните права на тираж (СПТ) в размер общо на около 610.9 млн. СПТ, които БНБ получава през август и септември 2009 г. съответно при общото и специалното разпределение на СПТ от страна на МВФ⁵.

⁴ Общата стойност на ЗМР, които банките поддържат по сметки в БНБ, нараства през 2010 г. в съответствие с увеличението на привлечените средства. При управлението на ЗМР банките променят валутната структура на резервните си активи. Те намаляват през 2010 г. резервните си активи, деноминирани в евро, и увеличават левовите си резервни активи. Виж също раздел IV, където е представена промяната във валутната структура на ЗМР.

⁵ За повече подробности относно получените траншове виж Годишен отчет на БНБ за 2009 г., с. 30.

Валутната структура на брунтните международни валутни резерви на БНБ се променя поради нарастване дела на златото, което е свързано с неговото поскъпване на международните пазари. Делът на активите в евро намалява от 91% средно за 2009 г. на 88.5% средно за 2010 г., а делът на златото нараства от 7.7% за 2009 г. до 10.6% средно за 2010 г.

Валутна структура на брунтните международни валутни резерви

(%)

Валута	2010	2009
EUR	88.52	90.99
USD	0.53	0.95
XAU	10.60	7.69
XDR	0.34	0.36
CHF	0.01	0.01

Забележка: Данните са средни за периода.

Източник: БНБ.

През отчетния период в структурата на активите по финансови инструменти не настъпват значителни промени, като относителният дял на инвестициите в ценни книжа намалява на 76% средно за 2010 г. от 81.5% средно за 2009 г. Слабо се увеличава делът на инвестициите в инструменти на паричния пазар, най-вече краткосрочни депозити и налични средства при първокласни чуждестранни банки.

Структура на брунтните международни валутни резерви по финансови инструменти

(%)

Финансови инструменти	2010	2009
Налични средства*	3.37	1.72
Депозити**	16.45	13.73
Ценни книжа**	75.94	81.48
Злато в трезора	4.24	3.07

* Салда по сметки и плащания.

** Включени са инструменти във валута и злато.

Забележка: Данните са средни за периода.

Източник: БНБ.

В структурата на брунтните международни валутни резерви по остатъчен срок до падежа не са настъпили съществени промени спрямо средните стойности за предходната година. Основната част от активите продължава да е съсредоточена в сектора до 1 година (текущи сметки, краткосрочни депозити във валута и злато и краткосрочни ценни книжа), като този дял от активите възлиза средно на 64.2% – приблизително на нивата от 2009 г. Тенденцията от първото полугодие на относително намаляване на инвестициите в ценни книжа с матуритет до 1 година за сметка на матуритетния сектор 1–3 години е променена през второто полугодие поради промяна на инвестиционната стратегия и съответно инвестиране в краткосрочния сектор на най-нискорисковите инструменти на пазара.

Структура на брунтните международни валутни резерви по остатъчен срок до падежа

(%)

Падежни сектори	2010	2009
до 1 година	64.24	64.38
1–3 години	23.95	23.39
3–5 години	9.14	8.30
5–10 години	2.15	3.32
10–30 години	0.52	0.61

Забележка: Данните са средни за периода.

Източник: БНБ.

2. Риск и доходност на брутните международни валутни резерви

През изминалата година се наблюдаваше ускоряване в темповете на икономически растеж в глобален мащаб в резултат от предприетите антикризисни мерки на правителствата и централните банки в развитите и в някои развиващи се страни⁶. Бизнес климатът продължи да се подобрява, като съществено засилване на оптимизма относно производството, заетостта и новите поръчки се наблюдаваше както в промишлеността, така и при услугите. През втората половина на 2010 г. икономиките на САЩ и еврозоната запазиха умерените си темпове на икономически растеж и продължиха процеса на стопанско възстановяване.

Въпреки подобряването на макроикономическите показатели в еврозоната и в САЩ на международните финансови пазари се наблюдаваха значителни колебания и намаляване на склонността към риск на инвеститорите. Това беше по-силно изразено в еврозоната, където при формирането на пазарните очаквания доминираше нарастващо недоверие към способността на държави като Гърция, Ирландия, Португалия и Испания да постигнат фискална консолидация и да обслужват държавния си дълг. Напрежението на пазара на ДЦК се повиши значително през май и ноември, когато доходността на държавния дълг на Гърция и Ирландия достигна неустойчиви нива. Инвеститорите потърсиха по-голяма сигурност в държавни ценни книжа на Германия, Франция и Нидерландия, което предизвика значителното им поскъпване почти през цялата година.

Крива на доходност на ДЦК

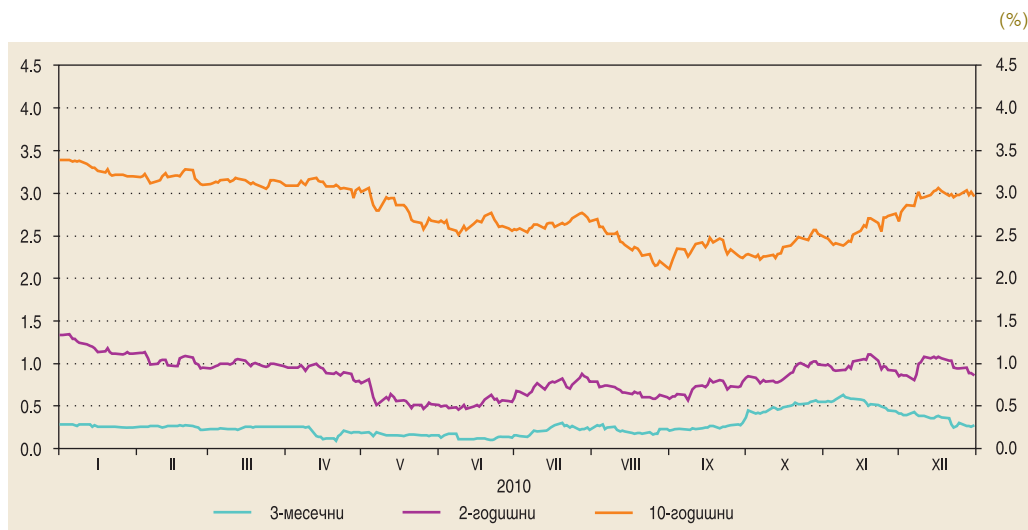
Почти през цялата година доходността на референтните германски ДЦК се понижаваше, като на 8 юни 2010 г. в сектора с матуритет от 2 години тя спадна до 0.455% – най-ниското равнище от септември 2008 г. досега. Едва през последното тримесечие на 2010 г. поради засилването в глобален мащаб на инфлационните очаквания поскъпването на германските ДЦК беше преустановено и доходността в същия матуритетен сектор (2 години) започна отново да се повишава, връщайки се трайно на нива в интервала 0.8–1.1%. В същото време предвид засилването на кредитния риск се наблюдаваше бягство от ценните книжа на държавите от периферията на еврозоната, което доведе до повишаване доходността на техните облигации. Едновременно с това се наблюдаваше и значително разширяване на спреда между цените „купува“ и „продава“ при търговията с ДЦК на тези държави, което бе признак за намаляване на ликвидността.

Почти през цялата година наклонът на кривата на доходност в еврозоната намаляваше в резултат от по-силния спад на доходността в дългосрочния в сравнение с краткосрочния край на кривата. В края на годината тенденцията се прекъсна и доходността на дългосрочните ДЦК както в САЩ, така и в еврозоната започна да се повишава. Промяната се дължеше на зараждащите се инфлационни очаквания в глобален мащаб в резултат от поскъпването на горивата, металите и храните на международните пазари.

⁶ За повече подробности виж раздел I.

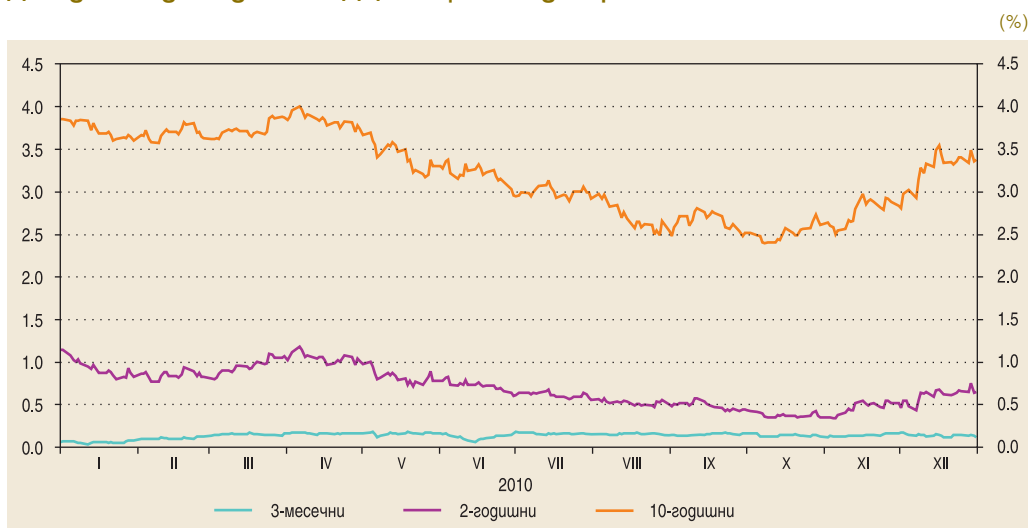

Доходност до падежа на ДЦК в евро

Източник: БНБ.

Доходност до падежа на ДЦК в щатски долари

Източник: БНБ.

Валутен курс и цена на златото

През 2010 г. доларът поскъпна спрямо еврото със 7.1%, като диапазонът на движение на курса *щатски долар/евро* беше 0.69–0.82 със значителни колебания през периода. Основни фактори, влияещи през годината върху този курс, бяха спадът в склонността към риск на инвеститорите, търсенето на деноминирани в долари активи като инвестиционно убежище и опасенията относно устойчивостта на публичните финанси в някои страни от еврозоната. През втората половина на годината курсът на долара спрямо еврото бе под влияние на динамиката на лихвените проценти и разликата в лихвените равнища на ДЦК на САЩ спрямо тези на референтните германски ДЦК. Фактор за това бе стартирането на програмата на Федералния резерв за пряко изкупуване на ДЦК (*QE2*) в размер на 600 млрд. щ.д., което създаде очаквания за обезценяване на американската валута.

Цената на златото в долари и в евро имаше възходящ тренд в рамките на годината в резултат от възприемането на ценния метал като по-сигурна алтернатива на инвестициите в ценни книжа. Интервалът на движение на цената бе относително широк – от 1062 до 1423 щ.д. за тройунция. Общото поскъпване през 2010 г. бе 29.6% в щатски долари и 38.6% в евро съответно до 1420.8 щ.д. и 1063 евро за тройунция в края на годината.

Валутен курс щатски долар/евро

Източник: БНБ.

Цена на тройнция злато в щатски долари

Източник: БНБ.

Цена на тройнция злато в евро

Източник: БНБ.

Основни видове риск

През годината брутните международни валутни резерви на БНБ са инвестирани съобразно зададеното от УС на БНБ дългосрочно ниво на толеранс на банката към риск по отношение на нетната стойност⁷ в баланса на управление „Емисионно“, което за първата половина на периода беше в интервала $-2.5\% \leq VaR \leq 0\%$, а за второто полугодие между $-5\% \leq VaR \leq 0\%$ при интервал на доверителност 95%⁸.

Лихвеният риск за брутните международни валутни резерви през 2010 г., измерен чрез тяхната средна модифицирана дюрация, е 0.78 години, като за 2009 г. равнището на този показател е 0.83 години. До края на годината дюрацията на активите намаля до около 0.70 години, което е резултат от промяната в инвестиционната стратегия през второто полугодие, когато поради очакванията за повишаване на лихвените проценти в еврозоната се увеличиха инвестициите в краткосрочния сектор.

Валутният риск за брутните международни валутни резерви е ограничен от изискванията на ЗБНБ – сумата от абсолютните стойности на откритите валутни позиции⁹ в различни от евро, СПТ и монетарно злато валути да не надвишава 2% от пазарната стойност на задълженията в тези валути. През годината са поддържани минимални открити позиции във валути, различни от евро, като основният валутен риск за БНБ се поражда от откритата валутна позиция в злато.

Кредитният риск се определяше от периодично възобновяващото се напрежение на международните финансови пазари, свързано с фискалните и дългови проблеми на някои държави от еврозоната. Значителната нестабилност на пазара наложи предприемането на редица допълнителни мерки при управлението на брутните международни валутни резерви, като например въвеждането на нови или възстановяване действието на стари ограничения и лимити за инвестиции, промяна в методологията за избор на бенчмарк, както и промяна в самата структура на бенчмарка. Тези мерки имаха за цел общо и постепенно намаляване на кредитния риск за БНБ. Още в края на април 2010 г. своевременно беше въведена забрана за закупуването на дългови инструменти, емитирани или гарантирани от Португалия, Испания, Италия и Ирландия. От средата на годината бяха въведени нови ограничения и свързани с тях правила, като разрешените държави-емитенти бяха разграничени в три групи на база присъщия им кредитен риск. За позициите от безрисковата първа група бе наложен минимален лимит в размер на 30% от валутните резерви, а за позициите в емитенти от трета група, която носи сравнително най-висок кредитен риск, бе установен максимален лимит от 20% от валутните резерви. След средата на годината вследствие настъпилото известно успокояване на международните финансови пазари бяха разрешени нови инвестиции в държавен дълг на Италия, но едновременно с това бяха наложени по-строги лимити за максимална експозиция в държавен дълг на тази страна. От началото на третото тримесечие беше взето решение за окончателно изключване на Португалия от списъка с разрешени емитенти, а през четвъртото тримесечие подобно решение беше прието и за държавния дълг на Ирландия. Своевременно предприетите от БНБ мерки изпревариха последвалото понижение на кредитния рейтинг на тези две страни. Рейтинговите агенции след поредица от преразглеждания намалиха (с известно закъснение) дългосрочния кредитен рейтинг и на двете държави под минимално изискуемото от ЗБНБ ниво от AA- (Aa3). Освен това по време на кризисните събития бяха извършени промени и в ограниченията на БНБ за ликвидност, изразяващи се най-общо в допълнително лимитиране на възможните експозиции в ценни

⁷ Под нетна стойност се разбира позицията (статията) „депозит на управление „Банково“ в баланса на управление „Емисионно“.

⁸ Рискът за нетната стойност, измерен чрез $VaR = -X\%$ ($X > 0$), при интервал на доверителност 95% и допускане за нормално разпределена доходност на международните резерви, означава, че в 95% от времето максималната загуба на нетна стойност няма да надвишава $X\%$.

⁹ Открита валутна позиция е разликата между стойността на активите и задълженията във всяка валута, различна от евро.

книжа, емитирани от засегнатите от дълговата криза държави. През периода бяха въведени също временни ограничения по отношение на операциите с някои банки – контрагенти на БНБ от първа група¹⁰. Средно за годината над 52% от средствата са инвестирани в активи с най-високия дългосрочен кредитен рейтинг AAA¹¹.

Операционният риск беше управляван посредством стриктно съблюдаване и контрол по отношение на инвестиционните ограничения и съответните бизнес процедури за управление на брутните международни валутни резерви.

Доходност и ефективност

Нетният доход на активите в евро е сумата от три компонента: 1) доход от инвестиции на брутните международни валутни резерви в оригинална валута, 2) доход от валутни преоценки на активите и пасивите в евро (доход от валутен дисбаланс¹²), и 3) разходи по пасивите. Доходът от инвестиране на брутните международни валутни резерви на БНБ за 2010 г. е в размер на 64.68 млн. евро, което се равнява на доходност от 0.6% за периода. Доходът от валутен дисбаланс е 382.05 млн. евро, като се дължи главно на откритата позиция в монетарно злато. Разходът за платени лихви по пасива на баланса на управление „Емисионно“ е 5.59 млн. евро. Като резултат от тези три компонента нетният доход от управлението на брутните международни валутни резерви възлиза на 441.14 млн. евро, което представлява близо 4% нетна доходност за периода.

Доход и доходност на валутните резерви през 2010 г.

(млн. евро)

Тримесечие	Нетен доход (1)+(2)+(3)	Доход от инвестиции (1)	Доход от валутна преценка на активи и пасиви (2)	Разход (лихви) по пасивите (3)
I	132.03	57.55	75.47	-0.99
II	225.89	-18.76	245.36	-0.72
III	-42.99	28.66	-70.53	-1.12
IV	126.21	-2.76	131.73	-2.76
Общ доход, млн. евро	441.14	64.69	382.03	-5.59
Обща доходност, %	3.99	0.58	3.45	-0.06

Източник: БНБ.

За целите на оперативното им управление брутните международни валутни резерви са обособени в отделни портфейли в зависимост от валутата и преследваните инвестиционни цели, като всеки портфейл има зададен бенчмарк, инвестиционни цели и лимити.

¹⁰ Контрагенти от първа група са първокласни чуждестранни банки, при които БНБ може да предоставя краткосрочни депозити във валута или злато и които притежават минимум AA- (Aa3) дългосрочен кредитен рейтинг, присъден от най-малко две международно признати агенции за кредитен рейтинг.

¹¹ Съгласно инвестиционните ограничения най-ниският възможен рейтинг за финансовите инструменти, в които банката инвестира, е AA- (Aa3), присъден от най-малко две международно признати агенции за кредитен рейтинг. Всички финансови инструменти или контрагенти притежават една от посочените рейтингови оценки от най-малко две международно признати агенции за кредитен рейтинг.

¹² Доходът от валутен дисбаланс представлява сума на ефектите вследствие промяна на валутните курсове върху откритите валутни позиции на активите и съответно пасивите.

Доходност и риск на портфейлите през 2010 г.

Портфейл	Базова валута на портфейла	Доходност		Риск (колебливост)		Информационен коефициент***
		Абсолютна (%)	Относителна* (б.т.)	Абсолютен (б.т.)	Относителен** (б.т.)	
Инвестиционен 1	евро	0.61	-34	61	44	-3.05
Инвестиционен 2	евро	0.64	-32	70	52	-2.44
Външен мениджър А	евро	1.33	-5	110	47	-1.28
Външен мениджър Б	евро	1.29	-11	100	34	-2.53
Ликвиден	евро	0.38	12	2	2	
Ликвиден	щ.г.	0.28	15	7	7	

* Положителната относителна доходност за даден портфейл представлява постигнатата печалба спрямо доходността на съответния бенчмарк. Ако относителната доходност е отрицателна, тя се интерпретира като пропуснатата полза при управлението на портфейла. Относителната доходност е закръглена до 1 б.т.; когато тя е в интервала (-0.5,0), я бележим с „-0“, а в интервала (0,0.5) – с „+0“.

** Относителният риск спрямо бенчмарка е показател за степента на отклонение на рисковите характеристики от тези на бенчмарка в резултат от активното управление на портфейлите. Рискът е на годишна база.

*** Показателят „информационен коефициент“ е съотношението на очакваната относителна доходност на портфейла към относителния му риск (на годишна база).

Източник: БНБ.

Към 31 декември 2010 г. 5.9% от брутните международни валутни резерви се управляват от външни мениджъри – международни финансови институции. Освен постигането на допълнителна диверсификация ползването на външни мениджъри допринася за обмена на знания и опит в областта на управлението на инвестиции на международните пазари. Ликвидните портфейли са формирани за посрещане на непосредствените нужди за извършване на плащания. С цел диверсификация на стиловете на управление и ограничаване на операционния риск е запазено статуквото основна част от активите в евро да бъдат обособени в два инвестиционни портфейла с еднакъв бенчмарк и инвестиционни ограничения, управлявани от различни екипи в БНБ.

III. Национална платежна система

Съгласно ЗБНБ Българската народна банка отговаря за организирането, поддържането и развитието на платежните системи в страната, като съдейства за създаването и функционирането на ефективни платежни механизми и осъществява надзор върху тях. Главните цели са свързани с намаляване на системния риск и създаване на условия за интегриране на платежните системи в страната с платежната инфраструктура на еврозоната.

Платежните системи за сетълмент в левове в страната са:

- Системата за брутен сетълмент в реално време РИНГС, оперирана от БНБ.
- Спомагателни системи:
  - БИСЕРА – система за обслужване на клиентски плащания, предназначени за изпълнение в определен момент, оперирана от „БОРИКА–Банксервиз“ АД.
  - БОРИКА – система за обслужване на плащания по операции с банкови карти на територията на страната, оперирана от „БОРИКА–Банксервиз“ АД. „БОРИКА–Банксервиз“ АД е също обслужваща организация (*Member Service Provider – MSP*) на *MasterCard Europe* и организация – процесор на *Visa International*.
  - СЕП – система за обслужване на плащания, инициирани чрез мобилен телефон, оперирана от „СЕП България“ АД.

Платежните системи за сетълмент в евро в страната са:

- Национален системен компонент на TARGET2 – TARGET2-БНБ, опериран от БНБ.
- Спомагателни системи:
  - БИСЕРА7-ЕВРО – система за обслужване на клиентски преводи, предназначени за изпълнение в определен момент, оперирана от „БОРИКА–Банксервиз“ АД.

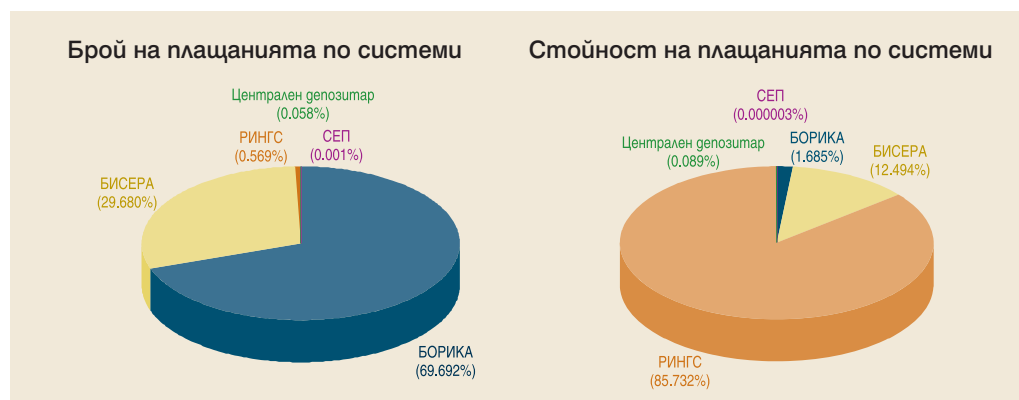
Системите за сетълмент на ценни книжа в страната са:

- Организираната от БНБ система за сетълмент на безналични държавни ценни книжа.
- Организираната от Централния депозитар система за регистрация и обслужване на сделки с безналични ценни книжа.

1. Платежни системи за сетълмент в левове и системи за сетълмент на ценни книжа

През 2010 г. системата РИНГС е обработила 86% от стойността на извършените в страната плащания. За работата на системите за брутен сетълмент в реално време за оптимални се приемат стойности около 80%. От общия брой на безналичните плащания, подадени към системите в страната, дялът на РИНГС е 0.6%.

Разпределение на плащанията в страната по платежни системи

Източник: БНБ.

Обработените от БОРИКА плащания през 2010 г. нарастват спрямо 2009 г. съответно с 3.9% при броя и с 3.8% при стойността. Нарастването в броя на обработените от системата плащания отразява готовността на потребителите на платежни услуги да използват банкови платежни карти като удобен инструмент за отдалечен достъп до банковата сметка, предлагащ лесен начин за извършване на плащане или тежеле на пари. Запазва се тенденцията към нарастване броя на трансакциите, извършени през ПОС-терминални устройства. Това увеличение показва, че картодържателите все повече използват банковите платежни карти като алтернативно средство за извършване на плащания за закупени стоки и ползвани услуги.

Стойността на обработените в системата БИСЕРА през 2010 г. трансакции се увеличава незначително – с 0.15% спрямо 2009 г., докато при броя се отбелязва спад с 3.56% в сравнение с предходната година.

Спадът в търгуваните обеми на капиталовия пазар през 2010 г. доведе до значително намаление спрямо 2009 г. на стойността (с 44.6%) и на броя (с 46.3%) на трансакциите, погледани към Централния депозитар.

Делът на системата СЕП в общия обем на плащанията в страната през 2010 г. остава значително по-малък. Това се дължи на факта, че към момента само няколко банки, опериращи в страната, участват в нея. Мобилните плащания са нова форма на безналичен превод в страната, които допълват традиционните форми и позволяват на банките да разширят кръга на предлаганите от тях на крайните потребители платежни услуги. Това, в съчетание с предвиденото високо ниво на сигурност при иницирането на плащания, е добра предпоставка за популяризиране на мобилните плащания и разширяване на техния дял в общия обем на плащанията в страната.

Система за брутен сетълмент в реално време РИНГС

През 2010 г. броят на участващите в РИНГС банки е 31. Обработването през този период на по-голямата част от стойността на плащанията в страната от РИНГС води до намаляване на рисковете за платежната система, което е и една от главните цели на всяка централна банка. За 2010 г. през РИНГС са извършени 994 254 плащания на обща стойност 591 993 млн. лв. Спрямо 2009 г. среднодневният брой на плащанията през системата отбелязва увеличение с 0.5%, а при среднодневната стойност се отчита спад с 14.9%, който се дължи на намалението на среднодневната стойност на междубанковите плащания. Среднодневната стойност на клиентските плащания нараства с 1.7%.

През 2010 г. 47.9% от стойността на плащанията се обработват до 12:00 часа, а до 14:30 часа се обработват 78.5%. От гледна точка на натовареността до 14:30 часа се обработват 86.3% от броя на плащанията през системата.

В резултат от доброто управление на ликвидността от страна на банките през 2010 г. няма отхвърлени в края на системния ден плащания поради недостиг на средства по сетълмент-сметката на участник. Не се наложи ползването на крайни мерки за осигуряване на ликвидност от централната банка по отношение на участниците. През годината не е задействан Резервният обезпечителен фонд, създаден като взаимен осигурителен механизъм между банките за гарантиране сетълмента на заявките на оператори на платежни системи и системи за сетълмент на ценни книжа.

За 2010 г. коефициентът на наличност¹ на РИНГС е 99.99%.

2. Платежни системи за сетълмент в евро

На 1 февруари 2010 г. БНБ и националната банкова общност се присъединиха към Трансевропейската автоматизирана система за брутен сетълмент на експресни преводи в реално време в евро TARGET2. От същата дата стартира и спомагателната система за обслужване на клиентски преводи в евро, предназначени за изпълнение в определен момент – БИСЕРА7-ЕВРО. Това е значима стъпка по пътя към интеграцията на България в европейските финансови пазари и платежни инфраструктури, станала възможна след успешната реализация на дейностите по проекта за присъединяване.

БНБ като централна банка оперира националния системен компонент TARGET2-БНБ чрез Националното бюро за услуги на TARGET2 и отговаря за бизнес взаимоотношенията с участниците в компонента и за координацията с ЕЦБ.

Присъединяването към TARGET2 улеснява процеса на конвергенция с европейските платежни системи и платежен пазар в изпълнение на стратегията на БНБ в областта на платежните системи, насочена към намаляване на системния риск и създаване на условия за интегриране в платежната система на еврозоната. Участието в TARGET2 осигурява модерни механизми за стабилност и непрекъсваемост на бизнес процесите. На банките на територията на страната, участващи в TARGET2 през националния системен компонент, се предлага услугата „преводи в евро в реално време“, което повишава сигурността и намалява времето за извършване на преводи в евро към банки в страните от Европейското икономическо пространство. Участието в системата дава възможност за използване предимствата на ефективните механизми за сетълмент и управление на ликвидността, предлагани от TARGET2. Участието на платежните системи за малки плащания в TARGET2 осигурява възможност за повишаване на конкурентоспособността и разширяване сферата на дейност, осигурявайки услуги в евро, съобразени с изискванията на банките и техните клиенти.

От своя страна банките на територията на страната имат възможност да участват при еднакви ценови условия в съвременна платежна система с модерна техническа инфраструктура, функционалност и организация, както и с изключително висока степен на сигурност и ефективност.

Присъединяването от 1 февруари 2010 г. към TARGET2 спомага за натрупване на опит в работата с европейските платежни механизми и е основа за по-нататъшно развитие на платежните системи в страната.

Национален системен компонент TARGET2

В българския системен компонент на TARGET2 се включват БНБ и 17 банки – преки участници, както и спомагателната система за обслужване на клиентски преводи в евро, предназначени за изпълнение в определен момент – БИСЕРА7-ЕВРО. От стартирането на компонента до края на 2010 г. през TARGET2-БНБ са извършени 65 343 плащания на обща стойност 181 161 млн. евро. Към банки от други системни компоненти са наредени 85.6% от броя и 92.1% от стойността на извършените през компонента плащания. Среднодневният брой на извърше-

¹ Коефициент на наличност = брой часове, през които системата реално е работила/брой часове, през които според графика тя е трябвало да работи.

ните плащания през годината е 275, а среднодневната стойност – 761 млн. евро. В рамките на 2010 г. през спомагателната система БИСЕРА7-ЕВРО са извършени 4096 плащания на стойност 32 млн. евро.

3. Промени в нормативната уредба

През декември 2010 г. беше приет Закон за изменение и допълнение на Закона за платежните услуги и платежните системи (ЗПУПС), който има за цел да въведе в българското законодателство изискванията на Директива 2009/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 май 2009 г. за изменение на Директива 98/26/ЕО относно окончателността на сетълмента в платежните системи и в системите за сетълмент на ценни книжа и на Директива 2002/47/ЕО относно финансовите обезпечения по отношение на свързаните системи и вземанията по кредити, както и на Директива 2009/110/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. относно предприемането, упражняването и пруденциалния надзор на дейността на институциите за електронни пари и за изменение на Директиви 2005/60/ЕО и 2006/48/ЕО и за отмяна на Директива 2000/46/ЕО.

С измененията в Директива 98/26/ЕО относно окончателността на сетълмента се осъществяват важни промени в областта на сетълмента в платежните системи и в системите за сетълмент на ценни книжа, като се въвеждат понятия за оперативно съвместима система и системен оператор и се изяснява отговорността на системните оператори. Във връзка с изискването компетентните органи да гарантират, че правилата относно момента на въвеждане в оперативно съвместимите системи са съгласувани и ще бъде избягната правната несигурност в случай на неизпълнение от страна на някоя от участващите системи, в Закона за изменение и допълнение на ЗПУПС се предвижда при оперативно съвместими системи всяка от системите да определя със свои собствени правила момента на въвеждане в системата, така че да гарантира, че правилата на съответните оперативно съвместими системи са съгласувани в това отношение. С оглед ограничаване на системния риск, който може да възникне при оперативно съвместимите системи поради липса на съгласуване относно приложимите правила за момента на неотменимост, е въведено изискването всяка от системите да определя в свои собствени правила момента на неотменимост по начин, гарантиращ, че правилата на всички оперативно съвместими системи са съгласувани в това отношение.

При преразглеждането на Директива 2000/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 18 септември 2000 г. относно предприемането, упражняването и надзора над дейността на институциите за електронни пари Европейската комисия подчерта необходимостта от ревизиране на тази директива в частта, отнасяща се до дейността по издаване на електронни пари, тъй като някои от нейните разпоредби са оценени като възпрепятстващи възникването на единен пазар на услуги, свързани с електронните пари, както и развитието на такива услуги, удобни за ползване от потребителите. С оглед на това Директива 2009/110/ЕО има за цел да създаде ясна правна рамка по отношение дейността на издателите на електронни пари и същевременно да осигури адекватно равнище на надзор за благоразумие върху тази дейност.

Измененията в нормативната уредба за електронните пари на първо място предвиждат въвеждането на ясно определение за електронни пари с цел то да бъде технически неутрално. Това определение обхваща електронните пари, независимо дали те се държат в платежно устройство, притежавано от държателя на електронни пари, или се съхраняват от разстояние в сървър и се управляват от държателя на електронни пари посредством специална сметка за електронни пари. Въвежда се възможност за обратно изкупуване на електронни пари. Възможността за обратно изкупуване не означава, че средствата, полу-

чени в замяна на електронните пари, следва да се разглеждат като депозити или други възстановими средства по смисъла на Директива 2006/48/ЕО. Обратното изкупуване е допустимо по всяко време и по номинална стойност, без възможност да се договори минимален праг.

През декември 2010 г. УС на БНБ прие Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 на БНБ от 16 юли 2009 г. за лицензиране на платежните институции и операторите на платежни системи. Измененията в Наредба № 16 на БНБ имат за цел да допълнят и детайлизират набора от документи, с които се предоставя информация за професионалния опит, квалификацията и добрата репутация на лицата, притежаващи дялово участие в дружествата, които желаят да извършват дейност като платежна институция. Според промяната, която е в съответствие с изискванията на ЗПУПС, лицата, пряко или косвено притежаващи квалифицирано дялово участие по смисъла на § 1, ал. 1, т. 6 от Допълнителните разпоредби на Закона за кредитните институции в капитала на дружествата – заявители за получаване на лиценз за платежна институция, трябва да са доказали своята надеждност, предполагаща стабилно и разумно управление на ръководените от тях компании.

4. Развитие на платежните системи в страната

В контекста на очертаващите се тенденции на европейския платежен пазар и с оглед запазване конкурентоспособността на българските системи през 2010 г. приключи процесът на сливане на оператора на платежната система за обработка на малки плащания в страната „Банксервиз“ АД и оператора на платежната система за обработка на картови плащания „БОРИКА“ АД. На проведените редовни общи събрания на двете дружества акционерите единодушно приеха решения за преобразуване на дружествата чрез сливането им в трето, ново дружество „БОРИКА–Банксервиз“ АД.

БНБ със свое решение издаде лиценз на „БОРИКА–Банксервиз“ АД като оператор на платежни системи. Новосформираното дружество оперира три платежни системи с окончателност на сетълмента: БОРИКА – за картови разплащания, БИСЕРА6 – за плащания в левове, и БИСЕРА7-ЕВРО – за плащания в евро.

С цел осигуряване на достъпност на банките при плащания в евро до и от банки от други присъединили се към СЕПА страни от 13 декември 2010 г. се установява двустранна свързаност между системата БИСЕРА7-ЕВРО и оперираната от Дойче Бундесбанк система *SEPA-Clearer*.

Свързването на БИСЕРА7-ЕВРО и *SEPA-Clearer* позволява взаимен обмен на кредитни преводи в СЕПА между банковите общности на България и Германия по надежден, бърз и ефективен начин. Изграждането на връзката между двете системи е базирано на Техническата рамка за съвместимост, създадена от Европейската асоциация на клиринговите къщи (*European Automated Clearing House Association, EACHA*).

Двустранното споразумение за взаимосвързаност осигурява на банките, участнички в БИСЕРА7-ЕВРО, достъпност до и от банките, които участват в *SEPA-Clearer*, без да е необходимо те да използват други методи за изпълнение на преводи. Обменът на трансакции между двата механизма за клиринг и сетълмент се насочва през СУИФТ, а сетълментът се извършва в TARGET2.

Надзор върху платежните системи

Основна задача на надзора върху платежните системи е ограничаването на системния риск и подобряването на надеждността и ефективността на платежните системи в България. Това се осъществява посредством наблюдаване изпълнението на стандартите и препоръките, формулирани от Банката за международни разплащания (БМР), Международната организация на комисиите по ценни книжа, ЕЦБ и ЕСЦБ.

Във връзка с влезлия в сила от 1 ноември 2009 г. Закон за платежните услуги и платежните системи през януари 2010 г. БНБ актуализира лицензите на дружествата, извършващи налични парични преводи – „Койнстар Мъни Трансфър (България)“ ЕООД, „Чойс Мъни Трансфер България“ ЕООД, „М Секюрг“ ООД и „Чейндж център – България“ ЕООД. Също така БНБ актуализира и лицензите на операторите на платежни системи „Банксервиз“ АД, „Банкова организация за разплащания с използване на карти (БОРИКА)“ АД и „Система за електронни плащания/СЕП България“ АД.

През 2010 г. БНБ издаде лиценз за извършване на дейност като платежна институция по реда на ЗПУПС на „Дайнърс клуб България“ АД, „Транскарт Файненшъл Сървисис“ ЕАД, „Интеркарт Файнанс“ АД, „Ти Би Ай Кредит“ ЕАД и „Изипей“ АД.

IV. Резерви на банките в БНБ

През 2010 г. не бяха правени промени в процента на задължителните минимални резерви и в депозитната база, върху която този процент се начислява. Функционирането от февруари 2010 г. на българския системен компонент на TARGET2 бе съпроводено с промяна в Наредба № 21 за задължителните минимални резерви, които банките поддържат при БНБ (чл. 4, ал. 2). От 1 февруари 2010 г. за резервни активи¹ по наредбата се признават и средствата по сетълмент-сметките на банките в националния системен компонент на TARGET2 в размер, равен на 10% от изчислената за периода по чл. 7 среднодневна стойност на наредените от тях плащания с успешно завършен сетълмент.

През 2010 г. привлечените средства на банките, върху които се начисляват задължителни минимални резерви (ЗМР), нараснаха общо с 1.7%, в т.ч. увеличение със 7.5% на пасивите в левове и намаление с 1.8% на пасивите в чуждестранна валута. Привлечените средства от резиденти (без средствата по сметки на централния и местните бюджети) нарастват с 6.1%, пасивите от централния и местните бюджети спадат със 17.4%, а тези от нерезиденти намаляват с 16.1%. Промяната в структурата на привлечените средства през 2010 г. води до увеличение на ефективния нормативен процент по задължителните минимални резерви до 8.7% от 8.4% през предходната година². Резервните активи, с които банките изпълняват този норматив за ЗМР, са разпределени между средствата по сметки на банките в БНБ (7.4 процентни пункта) и признатите като резервни активи 50% от касовите им наличности (1.3 процентни пункта). Във валутната структура на резервните активи на банките настъпиха промени, като резервните активи в левове отбелязаха увеличение спрямо 2009 г. с 26.4% и абсолютната им сума двукратно надвишаваше необходимите средства за осигуряване на разплащанията. При резервните активи в чуждестранна валута се наблюдава спад спрямо предходната година с 20.7%, като относителният им дял в общо поддържаните резерви през различните месеци варираше между 52% (януари) и 24.3% (декември). Поради високата ликвидност на банковата система дялът на свръхрезервите в общия размер на поддържаните резерви на банките достигна 4.4%.

¹ От 1 октомври 2008 г. БНБ признава за резервни активи 50% от касовите наличности, включително в АТМ-устройствата на банките.

² Съгласно Наредба № 21 банките поддържат задължителни минимални резерви в размер на 10% от депозитната база с изключение на задължителните минимални резерви върху привлечените от банките средства от чужбина в размер на 5% и привлечените средства от държавния и местните бюджети, които възлизат на 0%.

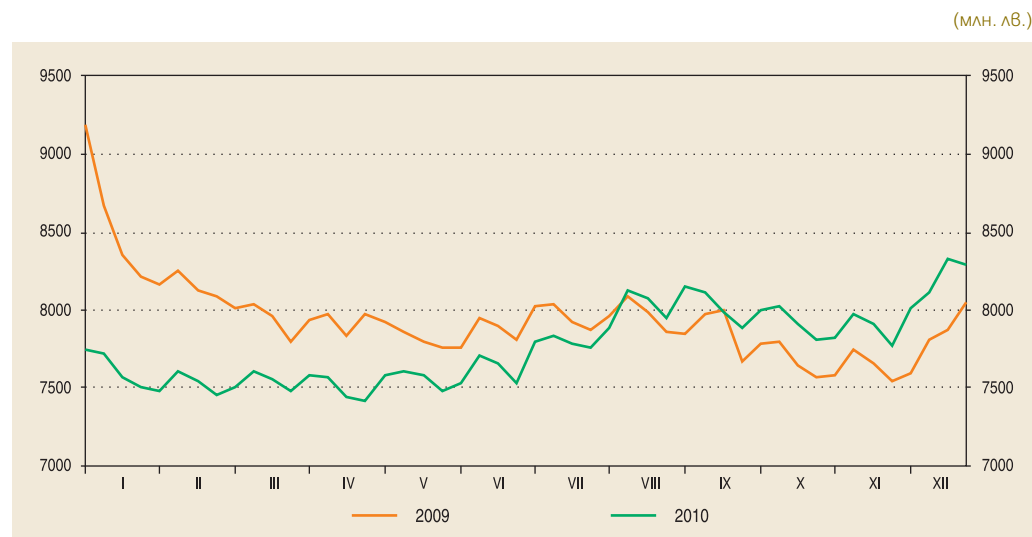
V. Наличнопарично обращение

БНБ има изключителното право да пуска в обращение банкноти и монети¹. Банкнотите и монетите, издани от банката, са законно платежно средство и задължително се приемат за плащания по пълната им номинална стойност и без ограничения. БНБ осигурява печатането на банкноти и сеченето на монети, както и опазването им и унищожаването на изтеглени от обращение банкноти и монети.

Банкноти и монети в обращение (извън касите на БНБ)

В края на 2010 г. в номинално изражение парите в обращение² достигнаха 8302.5 млн. лв., нараствайки с 253.4 млн. лв., или с 3.15% спрямо края на 2009 г. Делът на банкнотите в края на 2010 г. бе 97.97% от общата стойност на парите в обращение, отбелязвайки намаление с 0.08 процентни пункта за сметка на нарастването през годината на дела на разменните монети.

Банкноти и монети в обращение

Източник: БНБ.

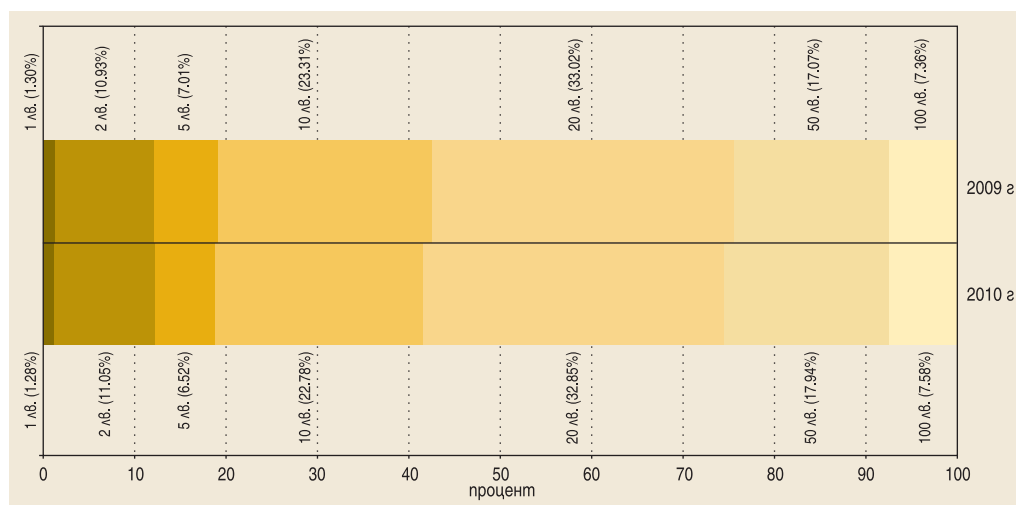
През годината банкнотите в обращение нарастваха с умерен темп. В края на 2010 г. те бяха 313.3 млн. броя на обща стойност 8133.9 млн. лв., като за едногодишен период са се увеличили с 2.8 млн., или с 0.90%, а номиналната им стойност – съответно с 241.8 млн. лв., или с 3.06%.

¹ Чл. 2, ал. 5 и чл. 25 от ЗБНБ.

² Банкноти, разменни и възпоменателни монети, емисии след 5 юли 1999 г.

Купюрен строеж по брой на банкнотите в обращение

(дял от общия брой)

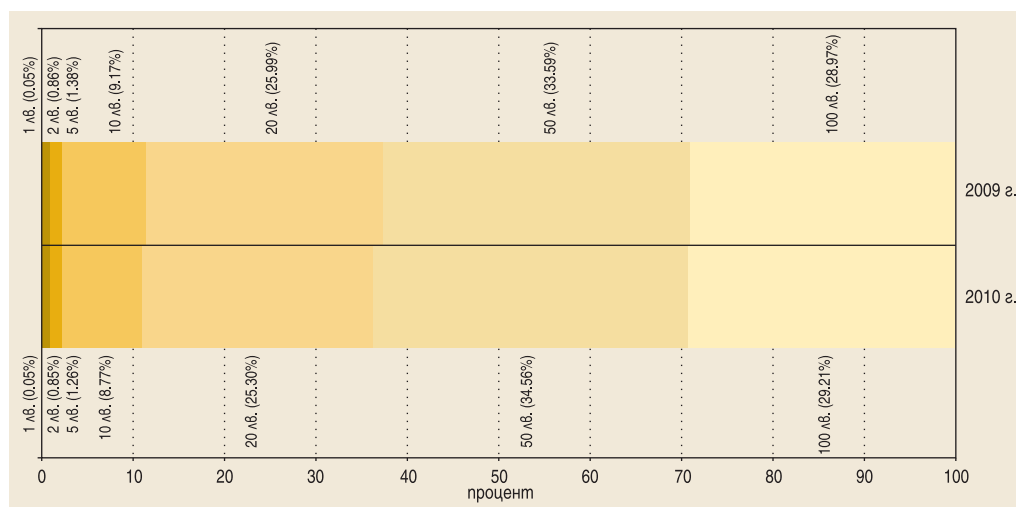

Източник: БНБ.

По отношение на броя на банкнотите в обращение най-голям дял в края на 2010 г. имаше купюрата от 20 лева (32.85%, 102.9 млн. бр.). За едногодишен период нарастване на дела на банкнотите в обращение по брой беше отчетено при купюрите от 100, 50 и 2 лева съответно с 0.22, 0.87 и 0.12 процентни пункта.

Купюрен строеж по стойност на банкнотите в обращение

(дял от общата стойност)

Източник: БНБ.

Номиналната стойност на банкнотите от 50 лева в обращение в края на 2010 г. бе 2810.7 млн. лв., което им отрежда най-голям дял от 34.56% в общата стойност на банкнотите в обращение, следвани от банкнотите от 100 и 20 лева с дял съответно от 29.21% и 25.30%.

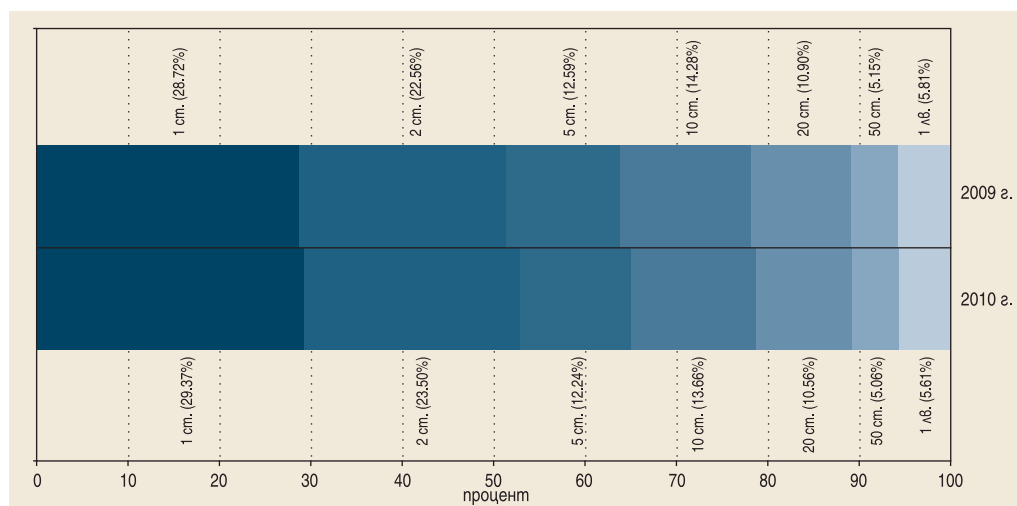
Средната банкнота в обращение в края на 2010 г. бе 25.96 лв. и за едногодишен период бележи нарастване с 0.54 лв., или с 2.12%, главно в резултат от темпа на увеличение на дела на купюрите от 50 и 100 лева за сметка на дяловете на другите купюри.

Относителният дял на стойността на разменните монети в края на 2010 г. възлезе на 1.97% от общата стойност на парите в обращение. В края на 2010 г. в обращение бяха 1255.6 млн. броя разменни монети на обща стойност 163.2 млн. лв. За едногодишен период броят им нарасна със 117.6 млн., или с

10.34%, а стойността им – съответно с 11.1 млн. лв., или със 7.32%. Сравнително голямото увеличение на броя на монетите се дължеше главно на продължилото засилено търсене на монети с нисък номинал. Промените в структурата на броя монети в обращение са сходни с тенденциите от предходните две години към увеличаване дела на монетите от 1 и 2 стотинки за сметка на спад в дела на останалите монети. Делът на монетите с ниска номинална стойност (1, 2 и 5 стотинки) в общия брой на монетите в обращение е 65.11%.

Структура по брой според номинала на разменните монети в обращение

(дял от общия брой)

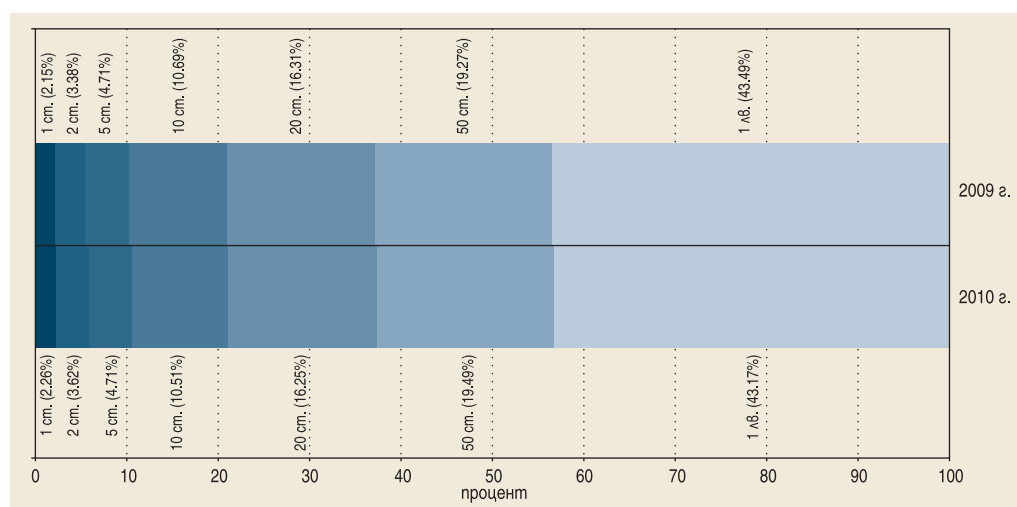
Източник: БНБ.

За едногодишен период делът на монетите от 1 и 2 стотинки в общия брой монети нарасна съответно с 0.66 и 0.94 процентни пункта, а делът на монетите от 5, 10, 20 и 50 стотинки и от 1 лев намаля спрямо края на декември 2009 г. съответно с 0.34, 0.62, 0.34, 0.09 и 0.20 процентни пункта.

Монетите от 1 лев имаха най-голям дял (43.17%) в общата стойност на монетите в обращение в края на 2010 г., следвани от тези от 50 и 20 стотинки, съответно с дялове от 19.49% и 16.25%.

Структура по стойност според номинала на разменните монети в обращение

(дял от общата стойност)

Източник: БНБ.

В края на 2010 г. стойността на средната разменна монета в обращение бе 0.13 лв., без промяна в сравнение с края на 2009 г.

Възпоменателните монети също запазиха дела си в общата стойност на парите в обращение и в края на 2010 г., както и в края на предходната година, той възлиза на 0.06%.

Неистински банкноти и разменни монети

Общият брой на задържаните през 2010 г. в Националния център за анализ на БНБ неистински български банкноти бе 10 329 броя, от които 7537 са циркулирали в паричното обращение. Задържаните неистински банкноти през 2010 г. са по-малко с 4455 бр. спрямо задържаните през предходната година. В сравнение с броя на банкнотите в обращение в края на 2010 г. относителният дял на задържаните неистински български банкноти остава много нисък – 0.0033%, при ниво от 0.00476% в края на 2009 г.

От всички задържани през годината неистински банкноти най-голям дял имаха купюрите от 20 лева (55.63%), следвани от тези от 50 лева (42.56%). Неистинските купюри от 2, 5, 10 и 100 лева са всичко 187 броя с общ дял от 1.81%.

През 2010 г. в резултат от извършване на експертна оценка са задържани 559 бр. неистински монети, в т.ч. 555 бр. от 50 стотинки и 4 бр. от 1 лев.

В изпълнение на функциите по извършването на експертна оценка на чуждестранни банкноти и монети, задържани на територията на България, през 2010 г. в БНБ са задържани неистински чуждестранни банкноти, както следва: 3048 бр. евро, 3124 бр. щатски долари и 290 бр. банкноти от други чуждестранни валути.

През годината БНБ продължи последователната си политика по предприемане на мерки за предотвратяване разпространението на неистински банкноти и монети в паричния оборот на страната, като за целта редовно предоставяше информация на обществеността и организациите, обработващи банкноти и монети на професионална основа, за регистрираните нови видове неистински български банкноти и монети, заедно с препоръки относно начините за тяхното разпознаване.

Емисионно-касова дейност на БНБ

БНБ осъществява своите емисионни и касови функции, като осигурява отпечатването на нови банкноти, извършва операции по приемане, предаване, изплащане, обработка, проверка за истинност и относно физическите качества на постъпващите в БНБ банкноти и монети и чуждестранна валута, замяна на повредени български банкноти и монети, както и унищожаване на негодни български банкноти и монети.

В началото на април 2010 г. беше въведен в експлоатация новопостроеният Касов център на БНБ в София, с което беше приключен важен етап от изпълнението на Стратегията за развитие на БНБ за реорганизиране на наличнопаричното обращение. Извършването на дейностите в Касовия център съответства на отговорностите на БНБ за дистрибуция на банкноти и монети, в т.ч. обработката, съхранението и унищожаването на банкноти и монети по начин, който гарантира безпроблемното осъществяване на отделните оперативни процедури. В Касовия център БНБ предоставя стандартни услуги с банкноти и монети на своите клиенти в съответствие с Общите условия на БНБ за обслужване на клиенти с банкноти и монети по обявена стойност, а също обслужва клиенти на гребно в национална и в резервна валута (евро).

През 2010 г. по договори с производители бяха доставени 100.4 млн. бр. новопроизведени банкноти и 142 млн. бр. новопроизведени разменни монети със съвкупна номинална стойност 1282.3 млн. лв. В изпълнение на Монетната си програма и на основание чл. 25, ал. 1 от ЗБНБ през 2010 г. БНБ емитира пет нови възпоменателни монети³.

Общата стойност на внесените във и изтеглените от БНБ през 2010 г. банкноти и разменни монети бе в размер на 21 547.6 млн. лв. Внесените в БНБ бъл-

³ Информация за пуснатите в обращение нови емисии банкноти, разменни и възпоменателни монети е публикувана на интернет страницата на БНБ.

гарски банкноти и разменни монети достигнаха обща стойност 10 647.3 млн. лв., което е с 1365.9 млн. лв., или с 11.37% по-малко в сравнение с 2009 г. За същия период бяха емитирани български банкноти и разменни монети на обща стойност 10 900.3 млн. лв., което е със 17.9 млн. лв., или с 0.16% повече спрямо предходната година.

Средната обращаемост на банкнотите през касите на БНБ за 2010 г. беше 2.14 пъти. Данните за честотата на връщане на банкнотите за проверка и обработка в БНБ сочат, че този показател се задържа на нивата, достигнати в търговията от еврозоната. При банкнотите с висок номинал честотата на връщане е по-ниска, а е по-голяма при банкнотите от 10 и 20 лева, използвани за плащане чрез терминални АТМ-устройства, и при банкнотите от 5 и 2 лева, използвани по-често за обичайните трансакционни плащания на гребно.

Поддържането на качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение е сред основните задачи на БНБ. През 2010 г. чрез сортиращи машини бяха обработени и проверени 594.6 млн. бр. банкноти и 112.5 млн. бр. разменни монети. В сравнение с 2009 г. броят на обработените през годината банкноти е по-малък със 70.6 млн. бр. (10.62%), докато броят на обработените разменни монети е по-голям с 4.9 млн. бр. (4.55%). В структурата по номинална стойност на обработените банкноти и монети най-висок дял имаха купюрите от 10 и 20 лева и монетите от 10 и 20 стотинки и от 1 лев.

При машинната обработка на банкнотите като негодни бяха отделени общо 95.6 млн. броя, или с 5.2 млн. бр. (5.13%) по-малко в сравнение с 2009 г. Делът на негодните банкноти от общо обработените през 2010 г. в БНБ остава много близо до отчетения за предходната година – около 15%. За едногодишен период в резултат на машинна обработка бяха отделени като негодни 0.2 млн. бр. монети, или с 23.50% по-малко от предходната година.

Закупената през 2010 г. от БНБ налична резервна валута бе на обща стойност 0.7 млн. евро, в т.ч. 0.3 млн. евро от бюджетни организации и 0.4 млн. евро от граждани. За същия период БНБ е продала резервна валута в размер на 16.3 млн. евро, в т.ч. 6.7 млн. евро на бюджетни организации и 9.7 млн. евро на граждани.

През годината БНБ извършваше постоянно наблюдение и контрол по прилагането на регулациите за качеството на банкнотите и монетите за последваща употреба в обращение. За целта бяха осъществени проверки на място в кредитни институции и професионално занимаващи се с обработка на пари доставчици на услуги за спазване изискванията на Наредба № 18 за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение и за функционалността на машините за сортиране, които те използват. В съответствие с изискванията на нормативната рамка БНБ поддържа на интернет страницата си актуален списък на всички машини за сортиране и за самообслужване, които са минали успешен тест на производителя и на БНБ по стандартите за разпознаване и годност.

VI. Поддръжане стабилността на банковата система

1. Оценка на състоянието на банковата система

Бавните темпове на възстановяване на икономиката през 2010 г. продължиха да оказват негативно влияние върху балансите на банките. Затруднеността, които изпитваха предприятията и домакинствата при обслужването на своите заеми, продължиха да влошават качеството на кредитните портфейли на банките. Основен принос за увеличението на необслужваните заеми през годината имаше корпоративният сектор, докато процесите на влошаване на качеството при кредитите за домакинствата протичаха сравнително по-бавно. Капиталовите буфери на системата бяха съхранени въпреки нарастващия дял на необслужваните кредити и свързаните с тях разходи за обезценка. Независимо от неблагоприятните икономически процеси банковата система успя да генерира печалба, но достигнатото в края на 2010 г. ниво е по-ниско спрямо предходната година. Значителният спад в доходността на отделните институции и на банковия сектор като цяло е резултат по-скоро от слабия прираст на новоотпуснатите кредити основно поради ниското търсене. През 2010 г. очакванията и натискът на средата за съществено намаляване цената на кредита не можеха да се осъществят както поради по-високите разходи за обезценка и слабото нарастване на приходите от лихви, така и поради относително високите лихви по депозитите. В комбинация с инфлационния натиск, при който на годишна база лихвите по депозитите са малко по-високи от годишната инфлация, възможността за намаляване цената на финансиране бе ограничена.

Слабата кредитна активност и устойчивото нарастване на депозитите бяха предпоставка за запазване стабилността на ликвидната позиция на банките. Определящи фактори за добрата ликвидност на системата бяха също запазеното доверие на населението в кредитните институции, както и поддръжането на значителен по обем ресурс на чуждестранните банки-майки в местните дружества. Делът на привлечените средства от нерезиденти остана значителен, макар че през 2010 г. се наблюдаваше процес на погасяване на задължения от страна на кредитните институции към техните компании-майки.

Стратегията на банките през годината бе обвързана с нарастване на привлечените средства от резиденти, ориентиране към по-нискодоходни, но и носещи по-малък риск инвестиции, стремеж към увеличаване на нелихвените приходи и по-голяма гъвкавост по отношение на административните разходи. Банковият сектор успя да увеличи размера на активите си, като през второто полугодие се наблюдаваше процес на активизиране на кредитирането, съпроводено със забавяне растежа на необслужваните кредити.

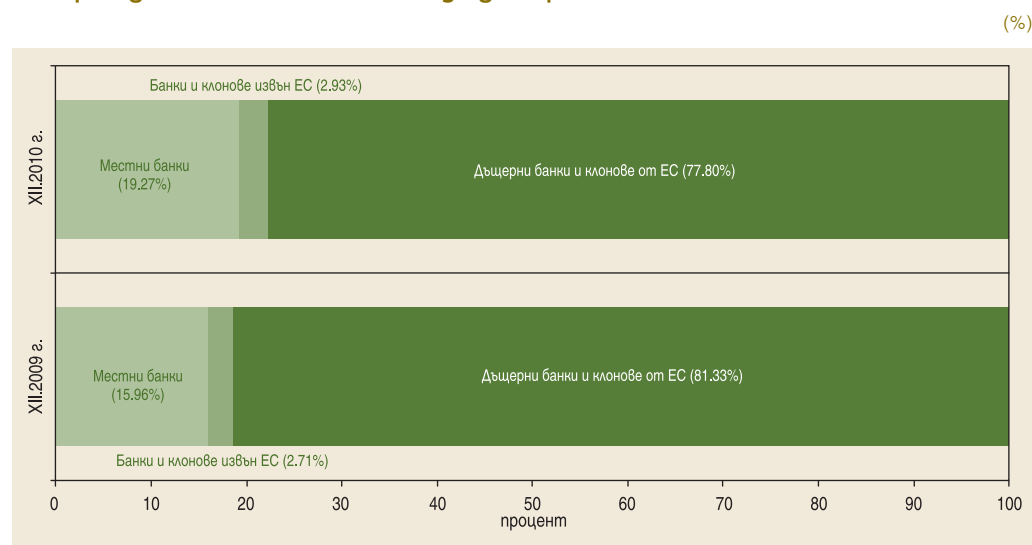
Общата сума на активите на банковия сектор достигна 73.7 млрд. лв., като в рамките на последните 12 месеца те отбелязаха 4.1% (2.9 млрд. лв.) растеж. Не настъпиха съществени изменения в структурата на баланса на отделните кредитни институции и на банковата система. Тенденцията към постоянно нарастване ролята на привлечения ресурс от резиденти, предимно граждани и домакинства, характеризираше банковия пазар през цялата година. В края на 2010 г. делът на паричните средства е 9.9% от активите на системата, а този на портфейлите с ценни книжа – 7.4% (съответно 9% и 6.3% в края на 2009 г.). Наличният свободен ресурс и увеличените инвестиции в ценни книжа подобриха допълнително ликвидната позиция на системата. Кредитната дейност остана ограничена от намалялото търсене (особено от страна на домакинствата) и повишените изисквания при оценката на кредитоспособността. В резултат (вкл.

Структурни промени в баланса на системата

и поради по-големия размер на обезценените вземания) дялът на кредитите и авансите отчете годишен спад с 2.3 процентни пункта до 79.2% от активите на системата в края на периода.

В годишен хоризонт петте най-големи банки намалиха пазарните си позиции с 3.5 процентни пункта до 54.5% от активите на системата, а дялът на групата на малките и средните кредитни институции достигна 40.7%. В края на 2010 г. дялът на дъщерните банки от ЕС намаля на 73.7%, а този на клоновете на банки от ЕС – на 4.1%. През годината местните кредитни институции засилиха пазарните си позиции с 3.3 процентни пункта до 19.3%. Дялът на банките и клоновете извън ЕС е 2.9% от активите на системата. Броят на кредитните институции у нас през 2010 г. остана непроменен – 30.

Пазарен дял на местните и на чуждестранните банки

Източник: БНБ.

Кредитна дейност

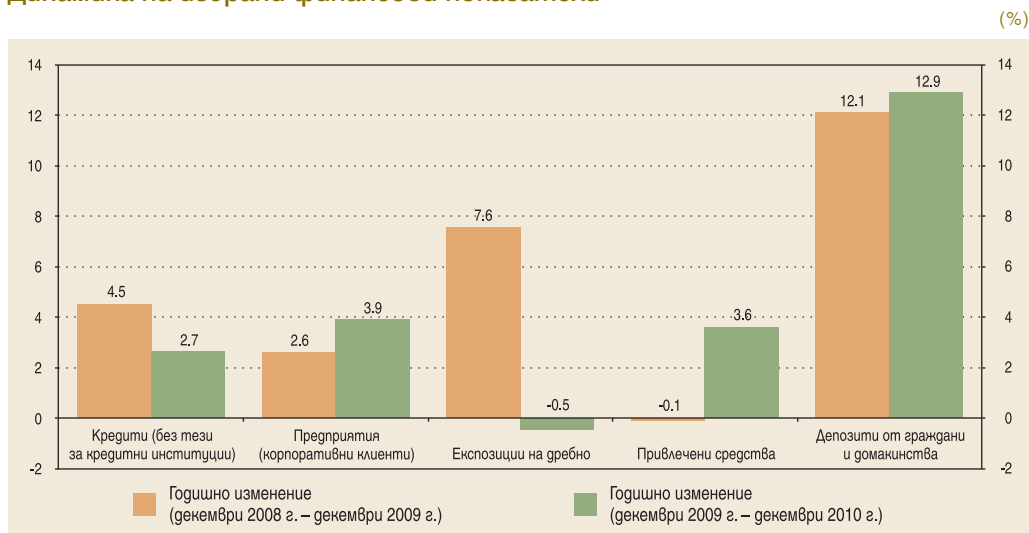
Въпреки все още влошените икономически условия системата отчете годишно номинално нарастване на кредитите (без тези за кредитни институции) с 2.7% (1.4 млрд. лв.)¹. В годишен план групата на средните и малките банки увеличи корпоративните кредити с 1.6 млрд. лв. (при нарастване на ниво система с 1.3 млрд. лв.). Петте най-големи институции отчетоха намаление с 2.4 процентни пункта на пазарните си позиции в сегмента.

Независимо че банките активизираха предлагането на заеми за населението, на годишна база експозициите на гребно намаляха с 0.5% (86 млн. лв.). Домакинствата предпочетоха да свият потреблението си и да изплащат задълженията си към кредитните институции, като ограничиха тегленето на нови заеми. При портфейла от потребителски кредити бе отчетена устойчива тенденция към спад (с 4.1%, или с 401 млн. лв.). В същото време ипотечните кредити нараснаха с 3.5% (315 млн. лв.).

През годината продължи постепенното свиване дела на левовия компонент на кредитния портфейл (без този на кредитни институции) и в края на 2010 г. той достигна 38.7%, кредитите и авансите в евро са 58.9%, а в други валути – 2.4%.

¹ Нетният размер на обратно изкупените кредити през годината е 549 млн. лв. Разликата с данните за кредитната дейност на банките, представени в раздел I на база на паричната статистика, се дължи на методологически различия.

Динамика на избрани финансови показатели

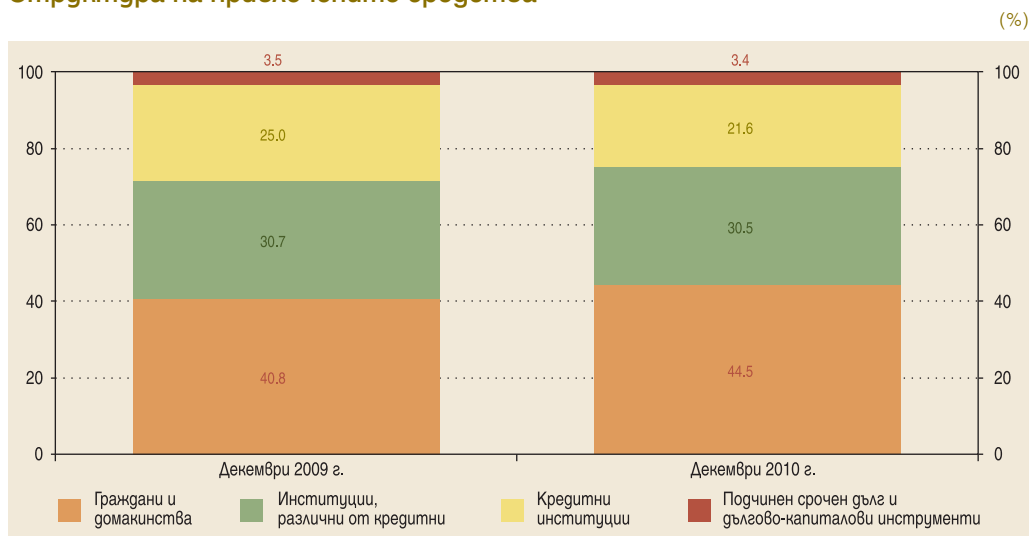

Източник: БНБ.

Привлечени средства

В рамките на годината размерът на привлечените средства в системата се увеличи с 3.6% до 63 млрд. лв. Докато ресурсът от кредитните институции се свива с 1.6 млрд. лв. (10.5%) – главно от нерезиденти, бе отчетен годишен прираст на привлечените средства от институции, различни от кредитни, с 2.9% (549 млн. лв.) и на подчинените пасиви – с 3% (52 млн. лв.). Депозитите от граждани и домакинства продължиха трайно да нарастват и за годината се увеличиха с 3.2 млрд. лв. (12.9%). В годишен план дялът на средствата от населението се увеличи с 3.7 процентни пункта до 44.5% от общо привлечените средства. Същевременно спадна дялът на финансирането от кредитни институции (до 21.6%) и от институции, различни от кредитни (до 30.5%). Вследствие растежа на депозитите от населението и структурната промяна в привлечените средства спрямо 2009 г. се увеличи общият размер на влоговете, които са гарантирани по схемата на Фонда за гарантиране на влоговете в банките². Дялът на гарантирания размер в общата сума на депозитите от граждани и домакинства и от институции, различни от кредитни, в края на 2010 г. е 62.1% при 59.2% преди една година.

Структура на привлечените средства

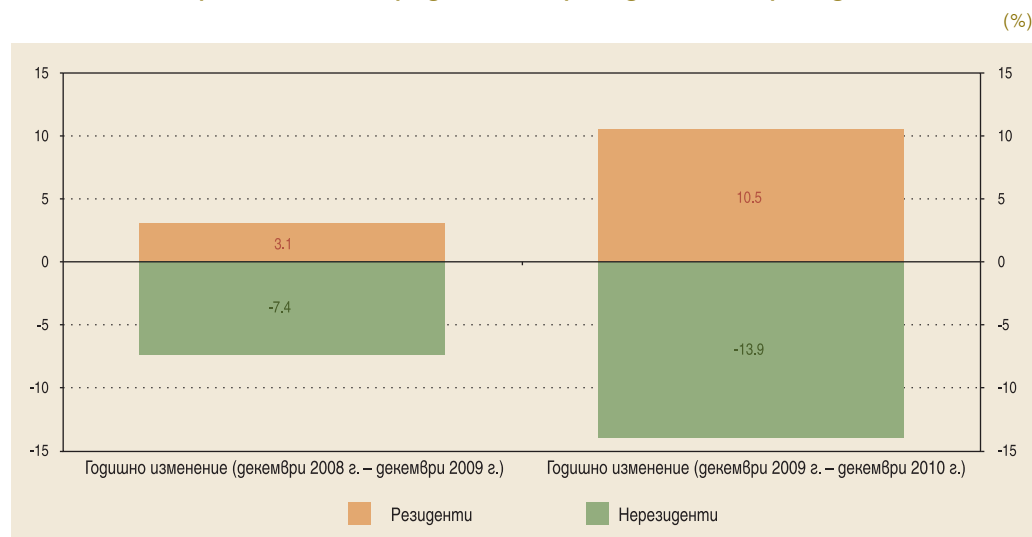

Източник: БНБ.

² Гарантираният размер на влоговете с включените (начислени) лихви, които би се платил на вложителите към крайната дата на съответния отчетен период.

Увеличиха се средствата с фиксиран лихвен процент, които съставляват 78.7% от привлечените средства, докато при кредитите и авансите пропорцията е обратна (69.1% са с променлив лихвен процент). Ресурсът от нерезиденти в рамките на 2010 г. бе редуциран с 2.4 млрд. лв., а дялът му в общата сума на привлечените средства се сви от 28.5% на 23.6%. Това бе съпроводено с устойчиво нарастване на средствата от резиденти, вследствие на което в края на годината привлеченият левов ресурс е 41.3% (при 35.4% в края на 2009 г.). Съответно този в евро е 52% от общата сума (58.7% година по-рано), а в други валути – 6.7%.

Динамика на привлечените средства от резиденти и нерезиденти

Източник: БНБ.

Балансов капитал

Спрямо края на 2009 г. балансовият капитал на системата се увеличи с 6.2% до 10 млрд. лв., като темпът му на растеж надвиши този на активите (4.1%) и на кредитите (2.7%). Изпреварващото нарастване на балансовия капитал повиши степента на устойчивост към шокове. Нивото му в края на годината е показател за наличието на буфери, адекватни на риска. Емитираният капитал се повиши със 132 млн. лв., а премиеният резерв – с 69 млн. лв.

Въпреки продължаващото увеличение на разходите за обезценка в края на 2010 г. банковият сектор реализира нетна печалба (одигирана) в размер на 600 млн. лв. (със 152 млн. лв. по-малко, отколкото през 2009 г.). Петте най-големи банки продължават да генерират основната част от нея (72%). Финансовият резултат на системата дава основание за извода, че кредитните институции у нас съумяват да компенсират негативните последици от влошаването на кредитния портфейл и затруднената икономическа среда, показвайки гъвкавост и ефективност.

Рисков профил на системата

През годината водещ за банките и системата продължи да бъде кредитният риск. Институциите бяха изправени пред изпитанието да посрещат влошаване на кредитите, като едновременно с това съхранят способността си да заделят необходимите провизии, без да застрашават стабилността си. Данните дават основание за следните изводи:

- Независимо от нарастването на проблемните кредити дялът им не застрашава стабилността на приходите и способността на банките да генерират допълнителни буфери.
- Дялът на работещите активи (редовни кредити, пласменти в първокласни държавни ценни книжа, депозити в кредитни институции с висок рейтинг) остава значим, което гарантира нормалното функциониране на

финансовото посредничество и при необходимост – капацитет за подкрепа на балансите.

- Съхранена е стабилността на капиталовата позиция, като през 2010 г. е налице даже подобрение на основните измерващи я показатели – адекватността на капитала и показателя за ливъридж.
- Класифицираните кредити са обезценени и провизирани съобразно консервативните стандарти на БНБ, като размерът на нетните класифицирани кредити (след обезценка) е адекватно покрит с високоликвидни обезпечения.
- Системата и банките допълнително подобриха ликвидния си капацитет, като ликвидните активи са в състояние да покрият приблизително 1/4 от привлечените средства.
- Продължи процесът на заместване на привлечения ресурс от нерезиденти с такъв от местни депозанти. В резултат на това е налице оптимизация в матуриретната структура на пасивите.
- Банковата система отбеляза прираст на активите си, което само по себе си е показател за запазено доверие и капацитет за бъдещо активизиране на връзките с реалната икономика и клиентите на банките.
- Зоните на риск както в балансите на отделните кредитни институции, така и на ниво банкова система бяха обект на постоянен надзорен мониторинг, който позволи действия за минимизиране на рисковете с по-висок интензитет.
- Системата и банките бяха подложени на симулации за устойчивост на шокове. Извършените тестове позволиха на БНБ и на отделните институции да набележат евентуални превантивни действия.

Качество на активите

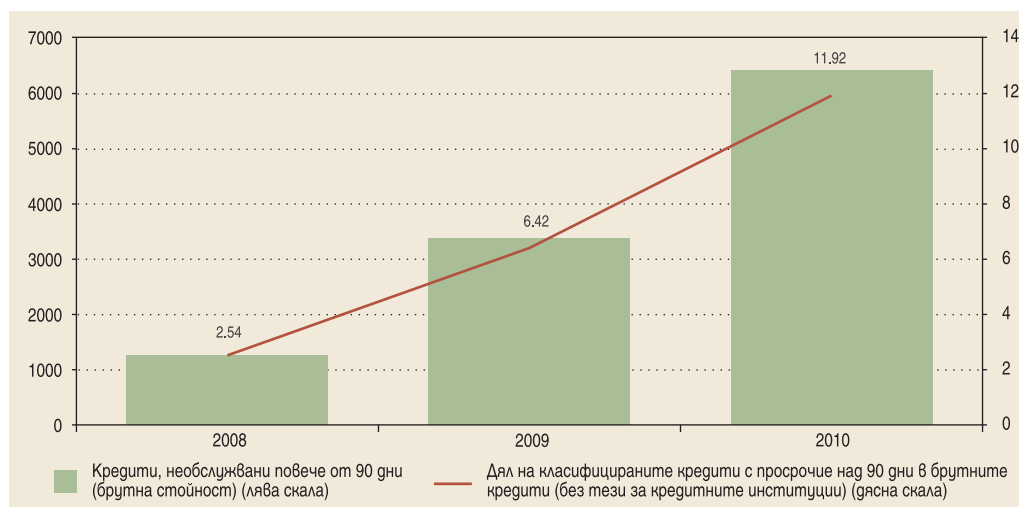
Основното предизвикателство при управлението на дейността на банките и през 2010 г. бе влошаващото се качество на кредитния портфейл. Независимо от това системата и банките обаче продължават да разчитат на значителен обем работещи кредити – 42.4 млрд. лв., или 55% от брутните активи на банковия сектор. През последните 12 месеца обемът на класифицираните от банките активи (4.2 млрд. лв.) е сходен с този за периода 2008–2009 г., като същевременно темповете на растеж спадат от 147% на 59%. Делът на кредитите с просрочие над 90 дни продължи да нараства, достигайки 11.92%³. Нивото на необслужваните кредити (над 90 дни) при експозициите на сребно е близко до това от края на 2009 г., докато при корпоративния сектор достигнатото в края на 2010 г. равнище е два пъти по-високо. Формираните общи провизии (за обезценка и специфични провизии за кредитен риск) покриват 75% от кредитите, по които има натрупани просрочия над 90 дни, и изцяло покриват експозициите с просрочие над 180 дни. В същото време банките са защитени и по линия на приетите обезпечения, които въпреки спада в цените на имотите все още имат достатъчно висока стойност. Например размерът на високоликвидните приемливи обезпечения покрива 37% от общия обем на корпоративните кредити. Съответно размерът на жилищните кредити възлиза на 63% от учредените в полза на банките ипотечи.

³ Следва да се има предвид, че достигнатото ниво се отнася за брутните кредити и включва риск, който вече е отразен чрез извършената обезценка в отчета за доходите. Ако с нея се намали брутният размер на кредитите, в края на 2010 г. делът на нетните необслужвани кредити (над 90 дни) към общите нетни кредити ще бъде 8%.

Класифицирани кредити с просрочие над 90 дни

(млн. лв.)

(%)

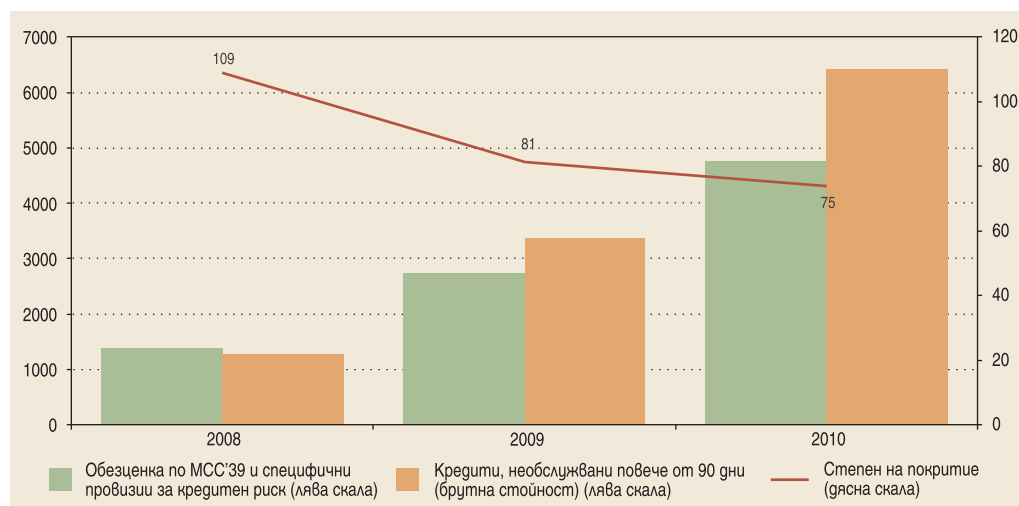

Източник: БНБ.

Покритие на необслужваните кредити с просрочие над 90 дни

(млн. лв.)

(%)

Източник: БНБ.

През 2010 г. качеството на останалите активи на банките (извън кредитите и авансите), които представляват 21% от активите на банковия сектор, се запазва добро. С цел да намалят риска в балансите си кредитните институции са инвестирали свободните си ресурси главно в дългови инструменти на емитенти, оценени с ниско рисково тегло. В края на годината около 2/3 от вложенията са в български държавни ценни книжа, като близо половината от тях са в местна валута.

Доходност

Доходността на банковата система през годината се определяше от два основни фактора – слабите възможности за органичен растеж (предимно чрез предоставянето на кредити) и необходимостта от заделяне на провизии срещу вече влошили се заеми в портфейлите. С оглед възстановяване на приходите си кредитните институции се опитаха да активизират кредитирането, изразено по-силно през втората половина на годината.

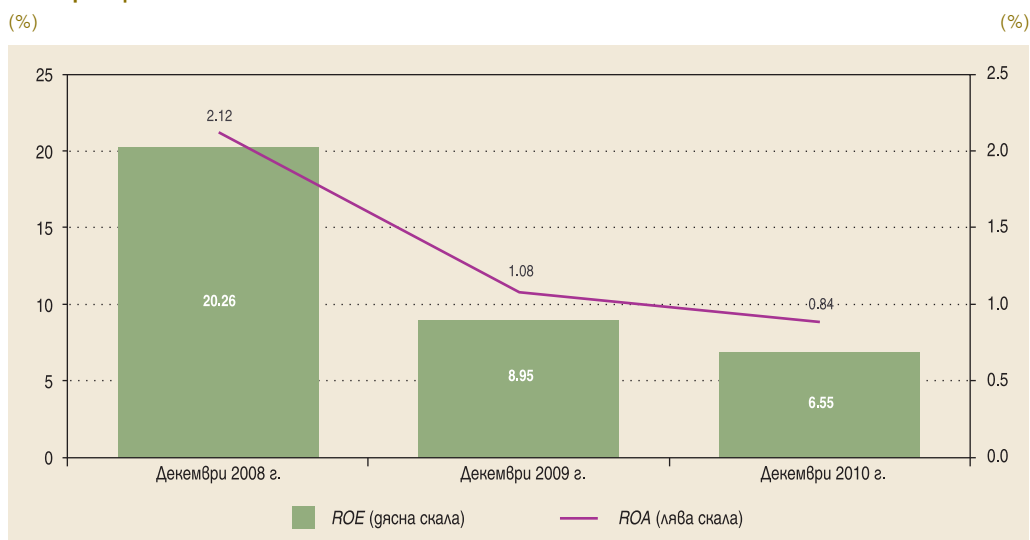
Обемът на приходите от лихви в края на годината е по-малък спрямо отчетения за 2009 г., което се дължи и на намаляването на приходите по проблемни

кредити. В същото време спадащата цена на финансиране на активите оказва положителен ефект върху отчетения нетен лихвен доход. Влошаването на кредитите бе съпроводено с нарастване на разходите за обезценка, които достигнаха 1.3 млрд. лв. към края на 2010 г., но при много по-ниски темпове, отколкото през предходната година (24% спрямо 210% за 2009 г.). Поради спадналите обороти на кредитиране нетните приходи от такси и комисиони за банково обслужване също донесоха ограничен доход.

Отчетените от банките брутни оперативни доходи за 2010 г. са в размер на 3.9 млрд. лв. и превишават със 143 млн. лв. (3.8%) тези за 2009 г. Кредитните институции се постаряха да компенсират по-слабите си приходи от основна дейност и по линия на оптимизиране на административните си разходи. Това ниво на доходите им даде възможност не само да посрещнат адекватно тежестта на неработещата част от кредитните им портфейли, но също и да реализират достатъчно приходи в подкрепа на капитала.

Печалбата за 2010 г. е 600 млн. лв., или със 152 млн. лв. по-малко от тази през 2009 г. Постигнатата на нейна база възвръщаемост на активите (*ROA*) спадна от 1.08% на 0.84%, съответно възвръщаемостта на капитала (*ROE*) – от 8.95% на 6.55%. Макар и намаляващи, показателите за доходност продължават да бъдат над средните за 27-те държави – членки на ЕС, и над тези в други страни от Централна и Източна Европа, в които съживяването на икономиката върви с темпове, сходни на тези в България.

Възвръщаемост на активите и капитала

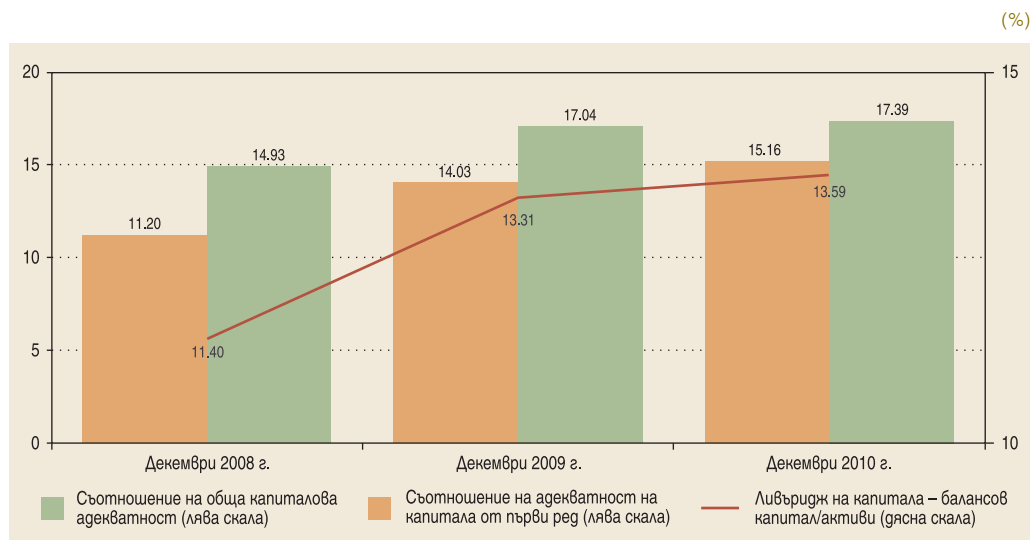
Източник: БНБ.

Капитал

Капиталовата позиция на банковия сектор остава стабилна през цялата година. В края на 2010 г. той разполага с надежден капацитет за неутрализиране на нови рискове при запазване на относително неблагоприятни за банковата дейност условия. Натрупаните буфери са съхранени посредством постоянния стремеж на кредитните институции да поддържат капиталови показатели, съответстващи на техния рисков профил и на колебанията на външната среда. Общата капиталова адекватност на системата в края на 2010 г. се повишава до 17.39%, достигайки най-високото си равнище за последните шест години. Капиталовият излишък (превишението на капитала над регулаторния минимум) се запазва спрямо декември 2009 г. и възлиза на 2.74 млрд. лв. Допълнителна потенциална подкрепа за капитала представлява одитираният финансов резултат за 2010 година.

Избрани капиталови показатели

Източник: БНБ.

Върху размера на регулаторния капитал на системата през годината влияят едновременно няколко фактора. Намалващ ефект върху собствените средства имаха специфичните провизии за кредитен риск⁴. В същото време обаче благоприятно въздействие оказва засилването на капитала от първи ред. Увеличаването на регистрирания и внесен капитал и на резервите е предпоставка за повишаване адекватността на капитала от първи ред от 14.03% на 15.16% (при препоръчано от БНБ минимално ниво от 10%). В резултат ролята на първичния капитал – най-качествения елемент на собствените средства, продължава да се засилва и в края на 2010 г. надхвърля 87% от общия размер на капиталовата база. Стойността на съотношението за ливъридж на капитала показва нисък степен на задлъжнялост на българския банков сектор.

Структурата на капиталовите изисквания за различните видове риск (кредитен, пазарен и операционен) остава без съществени изменения. Водещ продължава да бъде кредитният риск, който в края на 2010 г. ангажира основната част от общите капиталови изисквания. Главна тежест в него има корпоративният сегмент, който през годината увеличава дела си. Капиталовите изисквания за операционен риск леко нарастват, а за позиционен, валутен и стоков риск⁵ остават несъществени и запазват дела си в общите капиталови изисквания.

Ликвидност

Ликвидната позиция на кредитните институции остава на нива, които гарантират осъществяването на финансовите операции. През цялата година размерът ѝ бе поддържан в съответствие със структурата и размера на паричните потоци, а съхраненият ликвиден капацитет е израз на запазилото се доверие в банковата система. Стабилността на привлечения ресурс и високата ликвидност на системата са обусловени от устойчивото нарастване на депозитите и от все още ограничените инвестиционни възможности. В края на 2010 г. сумата на ликвидните активи е с 2 млрд. лв. (15.2%) повече от декември 2009 г. и възлиза на 15.4 млрд. лв. Половината от годишното нарастване на ликвидните активи е под формата на търгуеми дългови ценни книжа, издадени от централни правителства или централни банки. Съществен принос има и увеличението на паричните средства, следвано от вложенията в български съкровищни бонове и облигации. Нарасналите им обеми са предпоставка за повишението на коефициента на ликвидните активи от 21.91% на 24.35%.

⁴ Специфичните провизии за кредитен риск се явяват допълнително капиталово изискване по Втори стълб на *Базел II* (надзорен преглед), посредством които банките директно намаляват капитала си.

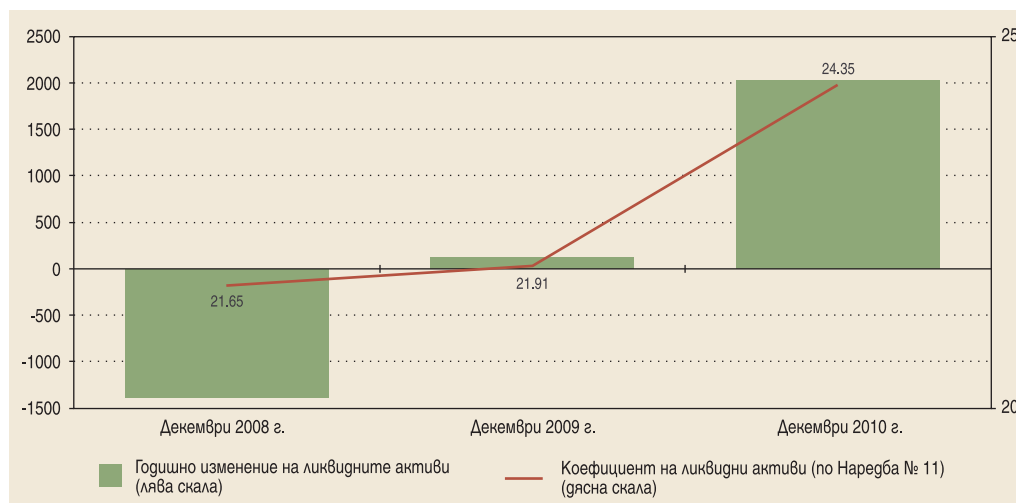
⁵ Стоков риск – рискът от позиции в борсово търгувани стоки или стокови дериватни инструменти в инвестиционния и търговския портфейл на инвестиционния посредник.

Сумата на пасивите през годината се увеличава с 2.2 млрд. лв. (3.7%) и достига 63.2 млрд. лв. В резултат от динамиката на общо привлечените средства в системата най-голям прираст отчитат позициите над 1 година (с 1.3 млрд. лв.) и тези в интервала над 1 до 3 месеца (с 1 млрд. лв.). Удължаването на матуритета на привлечения ресурс допълнително укрепва стабилността на фондовете и подпомага кредитните институции в техните инвестиционни решения.

Избрани показатели за ликвидност

(млн. лв.)

(%)

Източник: БНБ.

2. Спазване на изискванията за разумна банкова дейност

По отношение на надзорните регулации през 2010 г. не бяха установени формални нарушения, застрашаващи финансовата стабилност на банките. През годината се увеличи честотата на анализирането и наблюдаването на финансовите параметри на отделните кредитни институции и на банковата система като цяло. При извършени надзорни инспекции и посредством анализ на редовната отчетност бяха регистрирани отделни случаи на отклонения от добрата банкова практика. По отношение на съответните кредитни институции бяха предприети своевременни надзорни действия – разпореждания и препоръки.

Адекватност на капитала

Капиталовото покритие бе адекватно на рисковия профил на банките. Нивата на показателите за адекватност на капитала останаха над регулаторния минимум. Във връзка с извършени надзорни инспекции към няколко банки бяха отправени искания за допълнителна капиталова подкрепа.

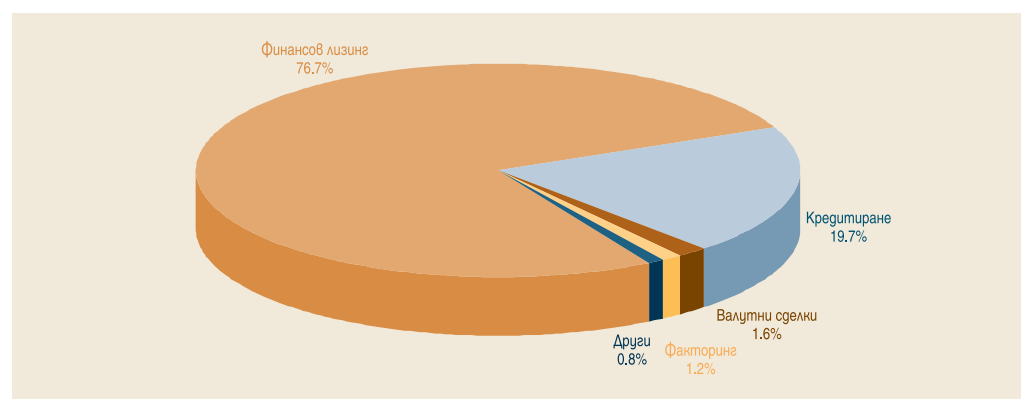
Големи експозиции

В хода на пълни надзорни инспекции бяха установени случаи на концентрации към отделни клиенти или икономически свързани лица, които надхвърляха законовия лимит за единична експозиция. Допуснатите отклонения бяха своевременно идентифицирани, а съответните банки предприеха действия по тяхното отстраняване.

3. Оценка на финансовото състояние на финансовите институции, регистрирани по чл. 3, ал. 2 от Закона за кредитните институции

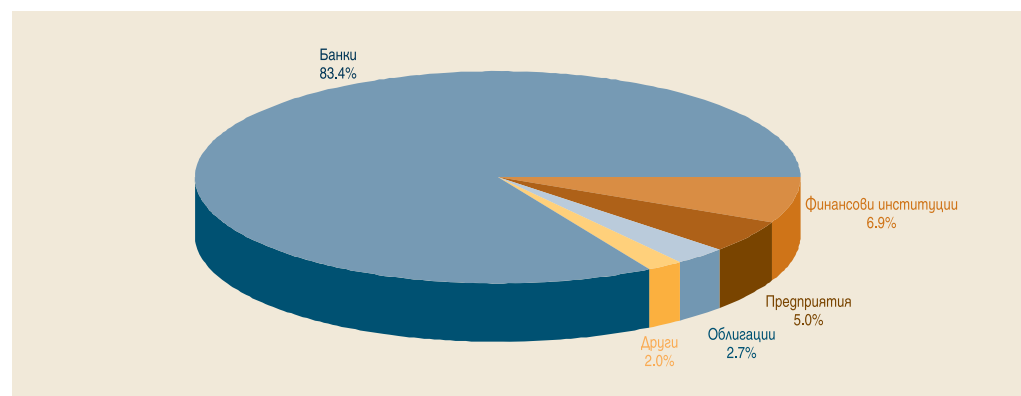
Към края на годината регистрираните финансови институции са 222 и дейността на 70% от тях е в секторите „финансов лизинг“ и „кредитиране“. Общата сума на активите им в края на 2010 г. достигна 6.6 млрд. лв., като с най-голям пазарен дял (76.7%) са лизинговите дружества, следвани от дружествата, извършващи кредитиране със собствени средства (19.7%). В структурата на активите на финансовите институции доминира позицията „кредити и вземания“ (в т.ч. финансов лизинг) – 77.1%, а основната част от тях са вземания в евро – 67.1%.

Разпределение на относителния дял на активите на отделните групи финансови институции към декември 2010 г.

Източник: БНБ.

Привлечени средства на финансовите институции към декември 2010 г.

Източник: БНБ.

Подобно на кредитните институции, и при финансовите дружества е налице влошаване качеството на активите. Брутният размер на обезценените кредити (в т.ч. финансов лизинг) в края на 2010 г. е 45.1% от общия кредитен портфейл (в т.ч. лизингов), като преобладаващата част е концентрирана в десетте най-големи лизингови дружества. Степента на обезценка на кредитите⁶ (вкл. финансов лизинг) е 13.1% и отчита тенденция към увеличаване. Независимо че на годишна база нараснаха разходите за обезценка, нетният кредитен портфейл (в т.ч. лизингов) се увеличи с 32.4%.

⁶ Степента на обезценка на кредитите се определя като съотношение „разходи за обезценка/брутна стойност на кредитите“.

Дружествата финансират дейността си главно за сметка на привлечени средства от банки и финансови институции – 90.3%. В структурата на финансовите пасиви 83.4% са задължения към банки (от тях 85.2% – към чуждестранни банки). Задълженията към финансови институции са 6.9%, а задълженията към чуждестранни финансови институции – 52.9%. Следвайки структурата на активите, привлечените средства в евро значително превишават левовите.

Финансовият резултат е 5.9 млн. лв. Лизинговете дружества реализират значителна загуба, която се компенсира от печалбата на кредитиращите финансови институции и дружествата, извършващи сделки с чуждестранна валута. Годишната печалба на сектора расте с по-нисък темп от нарастването на брутния кредитен портфейл (в т.ч. лизингов). Нивата на основните показатели за възвръщаемост на активите (*ROA*) и възвръщаемост на капитала (*ROE*) са съответно 0.1% и 0.72% и през годината трендът им е непостоянен.

Собственият капитал на регистрираните финансови институции е 820 млн. лв., като 60.3% от него са с чуждестранно участие, притежавано от лица, установени в ЕС. Нивата на финансова задължнялост на дружествата са високи. Темпът на нарастване на капитала през годината намалява, което се дължи на по-малкия брой регистрирани нови финансови институции.

4. Дейност на банковия надзор

През 2010 г. продължиха усилията на банковия надзор за намаляване влиянието на кризата върху банковата система.

Надзорна политика

Дейността в областта на надзорната политика бе насочена към хармонизирането на националната регулаторна рамка с промените в европейските изисквания за надзор върху банките. Един от основните приоритети бе разработването на антициклични мерки за поддържане на гъвкав и стабилен банков пазар.

В началото на годината бяха направени изменения и допълнения в Наредба № 8 на БНБ за капиталовата адекватност на кредитните институции. Създадени бяха възможности за признаване на текущата печалба и печалбата от предходната година като елемент на капиталовата база, без за това да е необходимо провеждане на общо събрание на акционерите. Същевременно бе запазено изискването тези печалби да са потвърдени от външните одитори на банките по ред, определен от БНБ. С оглед уеднаквяване на националните изисквания с европейското законодателство беше премахнато и по-консервативното третиране на два от основните класове рискови експозиции. Разрешителният режим при използването на стандартизиран подход за операционен риск беше облекчен. По този начин се даде стимул на банките да използват по-усъвършенствани подходи за управление и контрол на операционния риск.

Приемането на пакета за изменение на европейската директива за капиталовата адекватност на банките доведе до съответни промени в националната регулаторна рамка. Направени бяха изменения и допълнения в три основни надзорни наредби на БНБ – Наредба № 7 за големите експозиции на банките, Наредба № 8 за капиталовата адекватност на кредитните институции и Наредба № 11 за управлението и надзора върху ликвидността на банките. С новите разпоредби се въведоха хармонизирани критерии, изисквания и лимити при определянето на собствения капитал, големите експозиции и ликвидността на банките. Чрез подобрените възможности за включване на хибридни инструменти в капитала им беше позволено разумно да разнообразяват капиталовата си структура и да увеличават източниците си на капитал. Разширено бе приложението на стрес-тестовете, подпомагащи управлението на ликвидността. Значително беше стеснен обхватът на разрешените облекчения, използвани от банките за намаляване размера на големите експозиции, с изключение на обезпеченията, отличаващи се с висока ликвидност и нисък кредитен риск. С измененията беше въведено и изискване в режима на големите експозиции частично да се включват

експозиции към банките-майки и към дъщерни дружества от банковата група, част от която е съответната българска банка. Целта беше да се осигури допълнителна защита за ограничаване на риска от прекомерна концентрация на експозиции към дружества от групата.

Приета беше и нова надзорна наредба за изискванията по отношение на възнагражденията в банките. С нея беше установено изискване за прилагане на политика по възнагражденията за категориите персонал, чиято дейност се отразява съществено върху дейността на банките. Акцентираше се предимно върху формирането и изплащането на променливата част от индивидуалното възнаграждение и обвързването ѝ с дългосрочните резултати и с проявлението на рисковете в кредитните институции.

През периода продължи въвеждането на редица актуални указания на Комитета на европейските банкови надзорници (КЕБН), чиито функции от началото на 2011 г. пое Европейският банков орган (ЕБО). Целта бе да се подпомогне въвеждането и разясняването на новите изисквания по отношение на банковата практика. Във връзка с това бяха приети адаптирани указания на БНБ, подпомагащи банките при определянето и поддържането на нивата, състава и качеството на ликвидните буфери и периодите на оцеляване, както и указания за признаването на хибридни инструменти в капитала от първи ред. Бяха публикувани и ръководни принципи за управление на риска, базирани на политиката на КЕБН по отношение структурирането на процеса за вътрешен преглед на адекватността на капитала и на процеса на надзорен преглед и оценка.

Във връзка с публикуването на преработената Рамка за консолидирано финансово отчитане на банките продължи поетапното изготвяне на проекти за детайлизирани указания и отчетни таблици с различен обхват, отнасящ се до активи, пасиви, капитал, приходи и разходи. Бяха изготвени и въведени отчетни таблици, засягащи отчетността на определени балансови и забалансови позиции.

Надзорно наблюдение върху кредитните институции

През 2010 г. в условията на обща финансова несигурност се засилиха честотата, интензивността и ефективността на надзора върху дейността на банките в рамките на съществуващите ресурси. Въз основа на редовната отчетност и инспекциите на място бяха разработвани анализи за текущото състояние на кредитните институции, които да дават представа за рисковия профил на всяка от действащите в страната банки. Анализът на редовната отчетност, основан на количествени финансови коефициенти и показатели, осигуряваше нужната за адекватна оценка информация. Същевременно той служеше като индикатор за оценка на промените във финансовото състояние, рисковия профил и платежоспособността на банките. Резултатите от надзорния преглед и оценка, извършвани със средствата на текущия контрол, бяха предпоставка за предприемане и на инспекции на място. Посредством тези проверки се установяваха нивото и качеството на управление на риска и се идентифицираха недооценените рискове за дейността, както и наличието на засилена заплата за платежоспособността.

С оглед тенденциите в реалната икономика и банковата система при инспекциите на място ударението се поставяше върху състоянието и управлението на кредитния и ликвидния риск, както и върху оценката за нивото на капиталова адекватност. В отделни кредитни институции бяха оценени също нивото и управлението на операционния риск. През годината бяха проведени общо 25 надзорни инспекции. Резултатите от цялостния надзорен преглед показаха, че банките поддържат по-високо от регулаторните изисквания равнище на платежоспособност, добри нива на ликвидност и приемливо за сегашните условия управление на кредитния риск. Посредством непрекъснатия надзорен преглед бяха констатирани около 150 формални нарушения на регулаторната рамка и бяха отправени близо 170 препоръки към органите за управление и контрол на кредитните институции. Въз основа на констатираните нарушения и отпра-

вените препоръки бяха издадени заповеди за принудителни административни мерки и изготвени писма, обръщащи внимание на органите за управление на кредитните институции върху необходимостта от корективни мерки.

През отчетния период бе извършен преглед на представената от кредитните институции собствена политика за вътрешен анализ на адекватността на капитала. Резултатите от прегледа се оценяват като задоволителни.

Засилена бе и дейността по одобряване използването на усъвършенствани методи за изчисляване на капиталовите изисквания за кредитен риск чрез прилагане на вътрешнорейтингови модели. В резултат на това на една кредитна институция бе дадено разрешение да прилага такъв подход за измерване на нуждите си от капитал.

Надзорни макро- анализи и стратегии

По линия на надзорните макроанализи и стратегии през годината се извършваше постоянно наблюдение и анализ на финансовите параметри на отделните кредитни институции и на банковата система като цяло. Дейностите по поддържане стабилността на банковия сектор и на устойчива финансова система бяха насочени към своевременното определяне на проблемните зони и на динамиката на рисковете в банковата система. Загълбочи се връзката с кредитните институции, най-вече със звената за определяне и анализ на риска и за прогнозиране. Бяха проучени различни аспекти от дейността на банките, очакваните резултати за 2010 г. и 2011 г., както и ефектите и пазарните нагласи вследствие проявлението на икономическата стагнация. Тези изследвания се фокусираха върху възможните мерки, политика и действия на кредитните институции при определени параметри на кредитния и ликвидния риск. Редовно получаваните финансови и надзорни отчети и актуалната информация от проучванията намериха отражение в различни публикации и съобщения, чрез които обществеността беше своевременно информирана за състоянието на банковата система. С цел по-обхватно и загълбочено изследване на процесите в банковата система беше извършено проучване на надзорни индикатори, мерки и практики в други страни от ЕС.

Събитията на международните пазари и създаването на новата европейска надзорна архитектура наложиха по-голяма интензивност при извършването на анализи и проучвания. С особено внимание бяха наблюдавани данните за компаниите – майки на дъщерни банки в България, както и факторите, определящи тенденциите в европейския банков сектор. Отчетените резултати на българската банкова система за 2010 г. потвърдиха очакванията на надзора за развитието на процесите у нас. Независимо че изказаните чужди неблагоприятни прогнози не се сбъднаха, всяка хипотеза беше повод за проверка и за засилване на превантивните мерки.

Продължи оптимизирането и актуализирането на методиката за тестване влиянието на основните видове риск – кредитен, ликвиден и пазарен. Стрес-тестовете продължиха да бъдат инструментариум за проверка на способността на системата и на отделните кредитни институции да устоят на различни реални и хипотетични въздействия, а получените резултати бяха използвани за своевременното предприемане на надзорни действия. Банковият надзор се включи и в подготовката и анализа на резултатите от проведения през юли 2010 г. общоевропейски тест за устойчивост на банковата система.

Непрекъсваемостта на информационния процес по набиране и обработка на данните се осъществява чрез „Единно хранилище на данни (ЕХД) – отчети за банков надзор“. През годината беше включено изискване за допълнителна надзорна отчетност на кредитните институции, като същевременно съществено беше увеличен броят на отчетните единици – финансови институции, по чл. 3, ал. 2 от ЗКИ. С включването към ЕХД на допълнителен модул „Финансови институции“ бе постигнато осигуряването на навременна и качествена информация за регистрираните финансови институции.

**Специален
надзор**

Една от основните насоки в дейността през годината беше неутрализирането на рисковете и на други неблагоприятни въздействия, свързани със структурата на банковия капитал. Продължи текущият мониторинг на акционерната структура на банките. Усилията на надзора в тази област обезпечиха своевременно и обективна преценка на финансовото състояние на акционерите, както и на възможностите им при необходимост да подкрепят капитала. Не бяха допуснати отклонения от добрата банкова практика за стабилна, прозрачна и ясна акционерна структура и доказан произход на средствата.

Друг приоритет беше системното прилагане на мерки срещу изпирането на пари, финансирането на тероризма и финансовите измами. За наблюдаване на разплащанията в брой бяха въведени допълнителни изисквания към банковия сектор. Общата констатация от надзорния преглед е, че банките спазват международните стандарти за противодействие на изпирането на пари, прилагайки ефективни процедури и политика, които минимизират рисковете за преминаване през банковата система на средства с неясен и/или криминален характер.

Продължи активният диалог с институциите, занимаващи се с борба срещу финансовите измами и изпирането на пари, в съответствие с насоките, отразени в докладите на Европейската комисия и други международни институции, а установените партньорски контакти засилиха ефективността на работата в това направление.

По линия на европейското надзорно сътрудничество бяха предприети стъпки за сближаване на надзорните практики за предотвратяване изпирането на пари, финансирането на тероризма и финансовите измами.

Обществено значим акцент в дейността през годината беше и осигуряването на по-голяма прозрачност при работата с клиенти и предоставянето им на разбираем език на ясна и достъпна информация. Надзорните действия осигуриха укрепване на пазарната дисциплина, засилване доверието на потребителите на банкови продукти и услуги, подобряване на комуникацията с участниците на пазара и минимизиране на рисковете за потребителите при промяна на условията.

Продължи работата по регистрация на лицата, извършващи дейност като финансова институция.

Предвид тенденциите в областта на съвременното корпоративно управление и в съответствие със законовите изисквания бяха предприети действия за усъвършенстване и сближаване на практиките за корпоративно управление. Усилията се фокусират върху поддържането на условия за прозрачност на корпоративното управление чрез предоставяне на допълнителна финансова и нефинансова информация.

**Лицензионна
дейност,
разрешения
и одобрения**

През 2010 г. не са откривани нови процедури за лицензиране на кредитна институция. Производството по издаване на лиценз като дружество за електронни пари на „Ти Би Ай еКард“ ЕАД, започнало през 2009 г., беше прекратено поради оттегляне на заявлението. „Те Дже Зираат Банкасъ“ АД, Турция, получи разрешение да разшири дейността на клона си в България чрез включване в лиценза ѝ на предоставяне на платежни услуги.

През периода настъпиха съществени промени сред акционерите, притежаващи квалифицирано дялово участие в капитала на ЧПБ „Тексим“ АД. Централната кооперативна банка стана собственик на контролния пакет от акции на „Статер банка“ АД, гр. Куманово, Македония. Българската банка за развитие увеличи своя капитал чрез апортна вносна на правото на собственост върху терена, върху който се намира сградата на централата ѝ в София. Четири банки увеличиха капитала си за надзорни цели чрез привличане на дългово-капиталови инструменти, а също толкова погасиха предсрочно свои задължения по такива инструменти. Бяха издадени 29 одобрения за членове на надзорни и управителни съвети и съвети на директорите вследствие планирани промени в управителните органи на банките. Получени и потвърдени бяха 19 нотификации на кре-

дитни институции от държава-членки за намерение да извършват пряко дейност в България, с което общият им брой достигна 189. Лицензираната в Германия „Ишбанк“ – дъщерно дружество на едноименната турска частна банка, започна подготовка за откриване на клон в България след нотификация от компетентния надзорен орган. Предстои клонът ефективно да започне да извършва банкова дейност през първата половина на 2011 г., след като покрие всички материални и технически изисквания.

През разглеждания период не са налагани тежки надзорни мерки. По отношение на седем банки бяха предприети 10 надзорни мерки (половината от които със заповед по чл. 103 от ЗКИ). Във връзка с извършени надзорни инспекции на четири от тях бяха разпоредени действия за подобряване управлението на рисковете, като при три банки това включваше и искане за допълнителна капиталова подкрепа. Към една банка е въведена седмична отчетност по определени позиции, представяне на тримесечните отчети на месечна база и др. Една от банките – обект на надзорна мярка, беше задължена да представя месечна информация за всяка експозиция над определен размер, а друга банка – по-често да докладва за настъпващите промени по две значими експозиции. Беше въведено засилено надзорно наблюдение върху една кредитна институция във връзка с фактор от несистемно значение. Към друга банка беше отправено възражение срещу използването на инструменти за редуциране на кредитния риск по несъответстващ на надзорните регулации начин. Във връзка с постъпили много жалби от клиенти (главно кредитополучатели) от една институция бяха поискани конкретни управленски действия за подобряване на работата с потребителите на финансови услуги.

През 2010 г. продължи тенденцията да се увеличава броят на жалбите, подавани в управление „Банков надзор“ на БНБ във връзка с взаимоотношенията на банки с техни клиенти. Най-съществено е това нарастване при жалбите от клиенти на банки по повод на кредити – от 233 бр. през 2009 г. на 321 бр. през 2010 г. (увеличение с 38%), като най-остра е реакцията срещу повишаването на лихвения процент по отпуснати кредити. Жалбите, свързани с депозити и плащания, се увеличиха от 55 на 72 (с около 30% в сравнение с 2009 г.), където сред основните проблеми се очертават спорове относно лихви, дължими от банките на техни депозанти. Като позитивен следва да се оцени забелязващият се стремеж на отделни банки да търсят компромисни решения, включително като правят отстъпки (сторниране на лихви по кредити, готовност за разсрочване и намаляване на погасителни вноски), за да запазят доверието и добрите отношения със своите клиенти.

Международна дейност на банковия надзор

Предвид неблагоприятните промени на международните финансови пазари беше засилен обменът на информация между БНБ и други кредитни институции и надзорни органи в чужбина. Беше осъществен активен обмен на експертни мнения по редица въпроси с партньорски институции от и извън ЕС – международни финансови институции (МВФ, ЕБВР и др.), чуждестранни органи и организации, рейтингови агенции. Предоставяната информация и анализи по линия на надзорните макроанализи и стратегии беше взета под внимание от международни институции и рейтингови агенции при изготвянето на техните оценки за състоянието на българския банков сектор. Сред приоритетите беше подготовката на експертни позиции и становища по различни теми и дискусии в европейските структури във връзка с участието в ЕСЦБ, КЕБН, надзорните колегии и др.

Активно бе и участието в работата на надзорните колегии за презграничните банкови групи, опериращи на територията на страната. Обменът с тях на надзорна информация беше редовен, взаимно изгоден и в съответствие с подписаните меморандуми за разбирателство и сътрудничество.

Специално експертно внимание бе отделено на разработването на позиции и становища по различни въпроси по линия на КЕБН и на Комитета по превенция срещу изпирането на пари към Европейската комисия. Осъществено бе и участие в международен форум, на който бяха дискутирани нормативни реформи в пазарно ориентирани икономики, целящи да осигурят външен механизъм за контрол върху корпорациите, заздравяване на капиталовите пазари и създаване на по-благоприятен инвестиционен климат.

VII. Централен кредитен регистър

Централният кредитен регистър (ЦКР) е информационна система, организирана и поддържана от БНБ, за кредитната задължнялост на клиентите към банките и към финансовите институции, които извършват дейност на територията на Република България¹. Регистърът осигурява централизиране на информацията за кредитната задължнялост на клиентите, ползване на тази информация от банките и финансовите институции, обобщаване на събраната информация и ползването ѝ за нуждите на БНБ. В ЦКР информация за кредитната задължнялост на клиентите си подават и получават банки и финансови институции по чл. 4 на Наредба № 22 на БНБ.

В ЦКР подлежат на отчитане кредити на клиенти към банки и/или финансови институции независимо от размера им. Не подлежат на отчитане заеми на правителството, кредити на БНБ и кредити, при които е договорено допустимо надвишение на плащанията над остатъка по платежни сметки (овърграфт) в размер под 1000 лв., когато са класифицирани като редовна експозиция по смисъла на Наредба № 9 на БНБ за оценка и класификация на рисковите експозиции на банките и за установяване на специфични провизии за кредитен риск.

Към края на 2010 г. заявления за включване в информационната система на ЦКР по реда на чл. 6 на Наредба № 22 са подали 102 финансови институции от общо 222 финансови институции, които са в регистъра на управление „Банков надзор“ и отговарят на критериите за включване в ЦКР. Продължава процесът на присъединяване на финансови институции към кредитния регистър, както и към публичния регистър на управление „Банков надзор“².

Броят на регистрираните в системата на ЦКР кредити в края на 2010 г. е 3 979 775 при 3 209 731 към края на 2009 г., а балансовата им експозиция е 57 524 млн. лв. при 52 451 млн. лв. към края на 2009 г. Броят на кредитополучателите, подаден от банки и финансови институции, към 31 декември 2010 г. е 2 039 586, в т.ч. 1 931 099 физически лица, 8389 лица, упражняващи свободни професии или занаятчийска дейност, 97 299 юридически лица и 2799 чуждестранни лица.

Функционирането на обновената информационна система на ЦКР повишава сигурността и надеждността на системата на регистъра. Отпадна необходимостта от събиране на информация за „кредитния портфейл“ в управление „Банков надзор“, което допринесе за рационализиране на информационните потоци от банките към БНБ. Информацията, която се съдържа в регистъра, в т.ч. разработените нови справки, които се ползват от потребителите на ЦКР, кредитната история за просрочия по кредити за 5-годишен период, кредитите по лизинг на финансовите институции и др., допринесе за осъществяване на по-ефективен контрол и по-детайлен анализ и оценка на кредитния риск и на поведението на кредитоискателите при обслужването на кредитите, което улесни дейността на банките и финансовите институции.

Информацията за кредитната задължнялост на клиентите се осигурява в реално време и включва данни както за текущото състояние на кредитите, така и за просрочията по активни и по погасени кредити за 5-годишен период. Системата може да предоставя информация за кредитите по отношение на отделните класификационни групи, с което се създаде допълнителна възможност за своевременен анализ и превантивни мерки от страна на отчетните единици при предоставяне кредити на надеждни клиенти с добра кредитна история.

¹ Дейността на ЦКР е регламентирана с Наредба № 22 от 16 юли 2009 г. за Централния кредитен регистър.

² След регистриране в публичния регистър по реда на Наредба № 26 финансовите институции, които отговарят на критериите по чл. 56 от Закона за кредитните институции, подават заявления за включване в информационната система на ЦКР.

През 2010 г. банките и финансовите институции са извършили от информационната система на ЦКР 3588 хиляди проверки с цифрови сертификати (в т.ч. проверени 2610 хил. физически лица и 978 хил. юридически лица). Това е приблизително с 518 хил. повече от направените през 2009 г. (3070 хил. проверки), което е важен показател за надеждността и качеството на информацията, събирана в регистъра. Средномесечният брой на извършените проверки през 2010 г. е около 299 хиляди.

Освен за банки и финансови институции Наредба № 22 регламентира представяне на информация за кредитната задължнялост на физически и юридически лица, включително на наследници на починали лица, чрез подаване на заявление и заплащане на такса съгласно тарифата на БНБ. Към 31 декември 2010 г. постъпилите в БНБ заявления за издаване на справка за кредитополучател от информационната система на ЦКР са 4957 броя, като от тях 4800 броя са подадени от физически лица, а 157 – от юридически лица. През 2009 г. подадените в БНБ заявления са 3277 броя, съответно 3092 – от физически, и 185 – от юридически лица.

Във връзка с функционирането на ЦКР БНБ си сътрудничи със Световната банка, Европейската банка за възстановяване и развитие и други международни организации. Внимателно се проучват възможностите за присъединяване на българския Централен кредитен регистър към Меморандума за разбирателство за размяна на информация между националните централни кредитни регистри с цел предаване на тази информация на отчетните институции. Понастоящем меморандумът е подписан от 9 страни от общо 14 държави – членки на ЕС, които имат национални централни кредитни регистри.

VIII. Фискален агент и официален депозитар на държавата

В съответствие със ЗБНБ централната банка действа като фискален агент и официален депозитар на държавата. Въз основа на сключени договори с МФ и при пазарни условия и цени на услугите БНБ събира и предоставя на МФ периодична информация за сметките на бюджетните предприятия в банките в страната и действа като агент по държавните дългове.

За изпълнение на поетите ангажименти БНБ поддържа и непрекъснато усъвършенства изградения набор от системи: Система за провеждане на аукциони за ДЦК (АДЦК); Електронна система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК (ЕСРОТ); Система за сетълмент на ДЦК (СДЦК); Регистър на особените залози (РОЗ); Автоматизирана система за обслужване на плащанията по външния дълг (АС РОУД) и Система за информационно обслужване на бюджета и фискалния резерв (ИОБФР).

Приходите от такси и комисиони, свързани с изпълнението на агентските функции, възлизат общо на 1774.4 хил. лв. при 1335.5 хил. лв. за 2009 г., или нарастват с 32.9%. Във връзка с активната емисионна политика на МФ само постъпленията от такси и комисиони за обработка на сделки с ДЦК са в размер на 964.4 хил. лв., което е близо 2 пъти повече в сравнение с предходната година.

Информационно обслужване

В изпълнение на своите задължения по сключения с МФ Договор за услугите, свързани с информационното обслужване на държавния бюджет, чрез системата ИОБФР БНБ събира, обработва, съхранява и предоставя на МФ ежедневна и друга периодична информация за операциите и наличностите по всички сметки (бюджетни, извънбюджетни, депозитни, сметки за чужди средства и акредитивни сметки) в левове и валута на бюджетните предприятия (вкл. общините) в БНБ и в други банки в страната. Освен това тя ежедневно наблюдава от името на МФ размера на обезпечението, осигурено от всяка обслужваща бюджета банка в съответствие със Закона за държавния бюджет за текущата година и го сравнява с отчетените от нея наличности.

Според обобщената информация размерът на наличностите по всички сметки на бюджетните предприятия в БНБ и в други банки в страната към 31 декември 2010 г. е 6906.2 млн. лв.¹, от които 5930.2 млн. лв. – по сметки, включени във фискалния резерв². Към края на предходната година общият размер на наличностите по тези сметки беше 8473.8 млн. лв., от които 7515.7 млн. лв. по сметки, включени във фискалния резерв.

В съответствие с поетите ангажименти към МФ през годината бяха изготвени общо 840 броя обобщени типови справки за бюджета (в т.ч. 304 бр. справки за фискалния резерв), което е със 7% повече спрямо 2009 г. Нарастването се дължи на увеличената честота на предоставяне на информация за наличностите по валутните сметки на бюджетните предприятия, обслужвани от БНБ. Успоредно с това беше извършена заверка на 199 бр. обобщени тримесечни отчети на първостепенните и приравнените към тях разпоредители с бюджетни кредити.

През 2010 г. в АС РОУД продължи да се поддържа актуална информация за определените от МФ външни финансови задължения на българското правителство, по които БНБ е агент по изчисленията и плащанията. По тях след съгласу-

¹ Наличностите по валутните сметки са преизчислени в левове по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за 31 декември 2010 г.

² Банковите сметки, чиито салда са включени в обхвата на фискалния резерв към 31 декември 2010 г., са определени от МФ в съответствие с ПМС № 163/2010 г. за изменение и допълнение на ПМС № 324/2009 г. за изпълнението на държавния бюджет на България за 2010 г.

**Обслужване
на търго-
вията с
гържавни
ценни книжа**

ване с МФ бяха извършени 31 бр. редовни плащания с общ размер 200.1 млн. евро³, в т.ч. 61.5 млн. евро погашения и 138.6 млн. евро лихви. Към края на периода общият размер на водения в системата дълг възлиза на 2414.5 млн. евро⁴.

През 2010 г. в резултат от активната емисионна политика, която МФ провеждаше на вътрешния пазар, броят на проведените чрез АДЦК аукциони за продажба на ДЦК нарасна от 19 за предходната година на 26, или с 36.8%. Два от тях, на които бяха реализирани петгодишни и десетгодишни (10 години и 6 месеца) ДЦК, бяха извън публикуваните в месечните емисионни календари, а един, включен в тези календари, беше отменен по решение на емитента.

Чрез проведените аукциони бяха пласирани 8 бр. емисии, различаващи се по своя матуритет и валутна деноминация, 6 от които са от отворен тип с фиксиран лихвен процент, а другите две са сконтови. С най-голям брой отваряния (9) беше емитираната в началото на годината нова референтна емисия с първоначален матуритет 10 години и 6 месеца, използвана като база за изчисляване на дългосрочния лихвен процент за оценка степента на конвергенция. Средният остатъчен срок до падежа на реализираните емисии е 8 години и 2 месеца. За всеки аукцион по решение на министъра на финансите за условията за неговото провеждане беше определяно съотношение между състезателни и несъстезателни поръчки, различно от посоченото в Наредба № 5 на МФ и БНБ (80 : 20%), което в близо половината от случаите беше 70 : 30%.

Общата номинална стойност на предложеното от МФ количество ДЦК възлиза на 948.4 млн. лв., от които около една трета са ДЦК, деноминирани в евро. Въпреки по-големия обем ДЦК, предлаган от емитента за продажба на аукционен принцип, през годината търсенето на ДЦК продължи да превишава предлагането, като средният коефициент на покритие е 3.31 при 2.01 за предходната година. Съвкупната номинална стойност на реализираните през 2010 г. ДЦК възлиза на 1508.1 млн. лв.⁵, което е 3.1 пъти повече спрямо 2009 г. Половината от тези ДЦК са деноминирани в евро с плащане в евро, каквито не бяха предлагани близо 5 години. Средната годишна доходност, постигната на аукционите, беше съответно 2.70% за едногодишните; 3.22% за тези с матуритет 2.5 години; 3.69% за тези с матуритет 3.5 години; 4.46% за петгодишните; 5.62% за седемгодишните; 6.08% за тези с матуритет 10.5 години; 6.45% за петнадесетгодишните ДЦК.

Изключително голям инвеститорски интерес беше проявен към петнадесетгодишната еурова емисия ДЦК, за която бяха подадени рекорден брой (259) заявки и коефициентът на покритие достигна 6.92. Предвид това по решение на министъра на финансите съвкупната номинална стойност на одобрените поръчки в размер на 234.1 млн. евро превиши над 5 пъти предварително обявеното за продажба количество ДЦК от тази емисия.

В аукционите активно участваха както банки – първични и непървични дилъри, така и широк кръг институционални инвеститори, като пенсионни фондове, застрахователни дружества, Фондът за гарантиране на влоговете в банките, фондът „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, Националният осигурителен институт и др. Поръчките, подадени от банки, представляват 73.8% от заявените през годината поръчки и 58.7% от одобреното количество. Един от факторите за тяхната активност на първичния пазар на гържавни дългови инструменти е действащата законова разпоредба, съгласно която банките следва да обезпечават наличностите по сметките на бюджетните предприятия чрез блокиране на притежавани от тях ДЦК по външния и вътрешния гържавен дълг. От своя страна пенсионните фондове, чиито инвестиционни правила ги задължават да влагат 50% от своите активи в български ДЦК или

³ Общият размер на плащанията е преизчислен в евро по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за 31 декември 2010 г.

⁴ Общият размер на дълга е преизчислен в евро по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за 31 декември 2010 г.

⁵ В т.ч. левовата равностойност на 385.6 млн. евро.

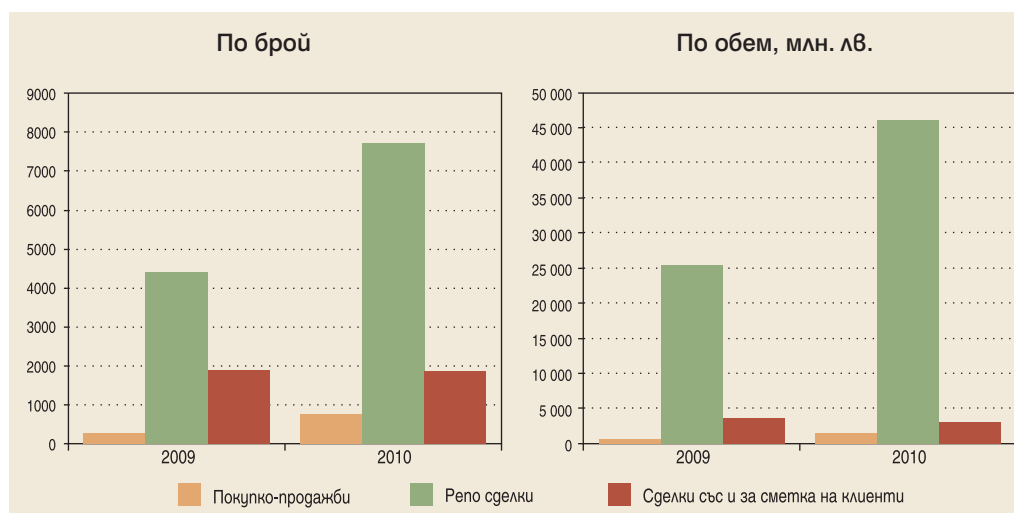
депозити, както и застрахователните дружества също са важни участници в аукционите с ясно изразени предпочитания към по-дългосрочните емисии.

Преобладаваща част (78.4%) от поръчките бяха получавани чрез Системата за приемане на заявки (интернет базиран интерфейс) при прилагане на универсален електронен подпис, а останалите – чрез СУИФТ. При провеждането на аукционите няма регистрирани прекъсвания на работата на АДЦК и коефициентът на наличност беше 100%⁶.

В съответствие с изискванията на Наредба № 5 на МФ и БНБ за реда и условията за придобиване, регистриране, изплащане и търговия с ДЦК в системата ЕСРОТ са регистрирани операции във връзка с първоначално придобиване на ДЦК и обслужване на плащания по ДЦК с настъпил падеж общо в размер на 2233 млн. лв.⁷, което е близо 2 пъти повече спрямо 2009 г. От тях извършените плащания на главници и лихви по ДЦК с настъпил падеж са в размер на 724.9 млн. лв., в т.ч. 591.7 млн. лв. главници и 133.2 млн. лв. лихви, което е с 5.2% повече, отколкото през 2009 г. В резултат на тези операции към 31 декември 2010 г. в обращение са 28 емисии ДЦК с матуриретна структура, както следва: 2 краткосрочни (до 1 година), 6 средносрочни (от 1 до 5 години) и 20 дългосрочни (над 5 години). Общият размер по номинална стойност на ДЦК от тези емисии, регистрирани в ЕСРОТ, е 3934.2 млн. лв.⁸, от които 2707.6 млн. лв. са деноминирани в левове с плащане в левове, 949.8 млн. лв., деноминирани в евро с плащане в евро, и 276.8 млн. лв., деноминирани в евро и щатски долари с плащане в левове. Отчетено е значително нарастване (със 136.9%) спрямо края на 2009 г. на намиращите се в обращение ДЦК, деноминирани в евро с плащане в евро, като дялът им достигна 24.1% от общия размер на дълга в обращение при 13.3% в края на предходната година.

През 2010 г. на вторичния пазар на ДЦК нараснаха броят и обемът на сключените сделки. Общият обем на регистрираните сделки с ДЦК по номинална стойност за годината възлиза на 76 115.3 млн. лв. и бележи нарастване с 88.9% спрямо 2009 г. Най-голям е дялът на репо сделките (60.5%), следвани от операциите по блокиране/деблокиране на ДЦК (33.4%), сделките със и между клиенти на участниците в ЕСРОТ (4.1%) и окончателните покупки-продажби (2.0%).

Видове сделки с ДЦК

Източник: БНБ.

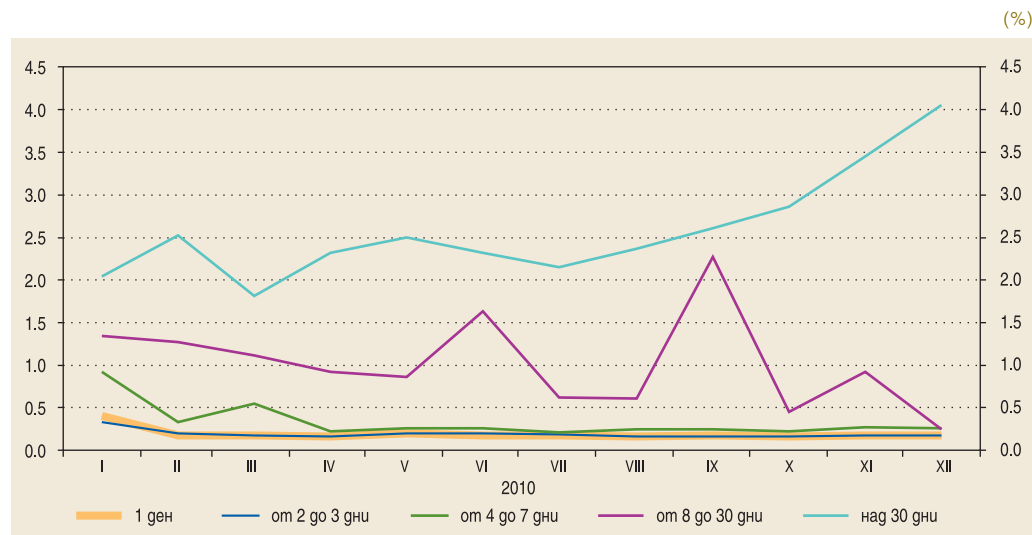
⁶ Коефициентът на наличност представлява съотношение между броя на часовете, през които системата реално е работила, и броя на часовете, през които тя според графика е трябвало да работи.

⁷ Левовата равностойност на плащанията по ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за деня на плащането.

⁸ Общият размер на дълга е преизчислен в левове по официалния курс на БНБ за съответните валути, валиден за 31 декември 2010 г.

Преобладават репо сделките с движение по разплащателните сметки (82.6% от общия им обем), като най-предпочитани (над 50%) са тези, сключени за един ден. Среднопритеглената годишна доходност по тях е съответно: 0.18% за сделки, сключени за 1 ден; 0.19% за сделки от 2 до 3 дни; 0.27% за сделки от 4 до 7 дни; 0.88% за сделки от 8 до 30 дни и 2.22% за сделки за период над 30 дни. През годината най-големи колебания (от 0.25% до 2.28%) се наблюдават в доходността на сделките, сключени за период от 8 до 30 дни.

Среднопритеглена годишна доходност по репо сделки с ДЦК

Източник: БНБ.

Малкият обем на окончателните покупко-продажби и сделките със и между клиенти на участниците в ЕСРОТ се дължи най-вече на желанието на банките и институционалните инвеститори след придобиване на ДЦК да ги задържат в портфейлите си с цел осигуряване на доходност в по-дългосрочен план и те рядко ги предлагат за последваща търговия. Предвид тези предпочитания на вторичния пазар най-търгуеми са дългосрочните ДЦК, като повишеното им търсене оказва влияние върху възможността за реинвестиране в подобни дългови инструменти. Въпреки големия инвеститорски интерес при първоначално придобиване на ДЦК, деноминирани в евро с плащане в евро, на вторичния пазар не се наблюдава активна търговия с тях. Възможно е една от причините за това да е свързана с регламентираното ограничение при сделки с тези ДЦК паричният сетълмент в евро да се извършва по кореспондентски сметки на банките, а регистрирането им в Депозитара на ДЦК (ДДЦК) да става без движение по разплащателните сметки.

В резултат на по-активната търговия коефициентът на ликвидност⁹ на вторичния пазар на ДЦК за годината е 12.9 при 9.9 за 2009 г.

По нареждане на емитента през годината са канцелирани ДЦК в размер на 940 хил. щ.д., емитирани по ЗУНК¹⁰, които са приети от МФ за погасяване на задължения към държавата, възникнали по реда на същия закон.

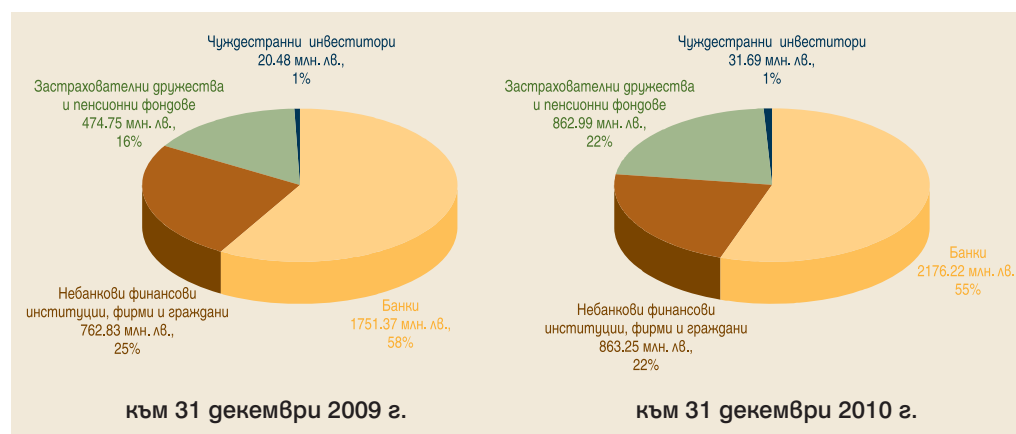
Общият брой на постъпилите искания/уведомления за регистриране на сделки с ДЦК при използване на международния стандарт *ISO 15022* е 17 105, което е нарастване с 64.3% спрямо същия период на предходната година. По-голямата част от тях – 87.6%, са постъпили чрез интернет базирания интерфейс на ЕСРОТ с прилагане на универсален електронен подпис, а 12.4% – чрез СУИФТ. При тяхното изпълнение няма направени откази поради недостиг на средства по разплащателните сметки на участниците.

⁹ Съотношението между обема на сключените сделки с ДЦК на вторичния пазар за 2010 г. и размера на ДЦК в обращение към края на годината.

¹⁰ Закон за уреждане на необслужваните кредити, сговорени до 31 декември 1990 г.

Разпределението на ДЦК, емитирани на вътрешния пазар, по гържатели към 31 декември 2010 г. е, както следва: 55% в портфейла на банките; 22% в застрахователни дружества и пенсионни фондове; 22% в небанкови финансови институции, фирми и граждани и 1% при чуждестранни инвеститори. ДЦК в портфейлите на пенсионни и застрахователни дружества достигат 863.0 млн. лв., което е увеличение с 81.8% спрямо края на предходната година. В резултат на предпочитанието им към инвестиции, осигуряващи доходност в по-дългосрочен план, дялът на ДЦК с матуритет над 5 години заема 87.9%.

Държатели на ДЦК

Източник: БНБ.

Значително нарастване се наблюдава в броя (90.3%) и обема (143.6%) на операциите по блокиране и деблокиране на емитираните на вътрешния пазар ДЦК, регистрирани в ЕСРОТ. Основната част от тези операции са свързани с обезпечаване на наличните парични средства по сметки на бюджетни предприятия в банките съгласно § 22¹¹ от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за гържавния бюджет за 2010 г., като чрез тях банките извършват регулация на обезпечението ежедневно, в реално време. Среднодневният размер на блокираните за целта в ЕСРОТ ДЦК по номинална стойност е съответно: 817.7 млн. лв., 99.9 млн. евро и 32.4 млн. щ.д., като се отчита намаление на техния размер спрямо същия период на предходната година (853.0 млн. лв., 118.2 млн. евро и 48.0 млн. щ.д.). За обезпечаване на бюджетни наличности обслужващите банки блокират също и ДЦК, които не са регистрирани в ЕСРОТ (ДЦК по външния дълг), чрез прехвърлянето им по специално открити техни сметки в БНБ. Среднодневният размер на блокираните по този ред ДЦК по номинална стойност е 155.7 млн. лв., 110.2 млн. евро и 234.7 млн. щ.д., като спрямо предходната година се отчита увеличение на относителния дял на блокираните ДЦК, деноминирани в евро.

Към 31 декември 2010 г. размерът на блокираните в ЕСРОТ ДЦК по реда на Закона за особените залози възлиза на 82.0 млн. лв., което е намаление с 19.5% спрямо декември 2009 г. (101.8 млн. лв.). Това е резултат от деблокирането на ДЦК вследствие на извършени през годината в Регистъра на особените залози (РОЗ) заличавания на залози върху ДЦК по този ред в размер на 19.8 млн. лв.¹²

Коэффициентът на наличност¹³ на ЕСРОТ през годината е 99.6%, като за разрешаване на възникналите проблеми са прилагани мерките, предвидени в дейст-

¹¹ Съгласно § 22, ал. 2 и ал. 5 наличните парични средства по всички сметки, депозити и акредитиви в левове и валута на бюджетните предприятия, вкл. общините, в банките могат да се обезпечават от обслужващите банки в полза на МФ чрез блокиране на ДЦК по външния и вътрешния дълг на България. Блокирането на ДЦК се извършва при БНБ и има действие на законен особен залог върху тях в полза на МФ. Блокират се ДЦК, свободни от всякакви тежести и обезпечения.

¹² Левовата равностойност на блокираните/деблокираните ДЦК, деноминирани във валута, е изчислена по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден в деня на сделката.

¹³ Виж тук бел. 6.

ващите правила за взаимодействие на оперираните от БНБ системи при извънредни ситуации. Общият брой на участниците в системата е 28, като от тях 23 банки – поддепозитари на ДЦК, 3 инвестиционни посредника, които не са банки, РОЗ и МФ. В края на годината след успешно проведени тестове за установяване на техническата готовност за комуникация с ЕСРОТ в съответствие с изискванията на Наредба № 5 на МФ и БНБ е подписано споразумение между БНБ и „Емпорикс банк България“ АД за включването ѝ като участник, считано от 10 януари 2011 г.

Към 31 декември 2010 г. в съответствие с разпоредбите на Наредба № 31 на БНБ за сетълмент на ДЦК в СДЦК се водят общо 1381 броя сметки, от които 28 сметки за ДЦК на емитента (МФ), 552 сметки, отчитащи собствения портфейл от ДЦК на участниците, 449 сметки за ДЦК – собственост общо на клиенти на участниците, и 352 сметки за ДЦК с наложена тежест. Общият размер по номинална стойност на ДЦК, регистрирани по тези сметки, е 3934.2 млн. лв.

Развитие на системите

През 2010 г. успешно приключи първият етап от проекта за развитие и разширяване на ИОБФР, насочен към по-нататъшното усъвършенстване на функционалността на системата. След въвеждане в експлоатация на новия модул „Обезпечения“ в средата на годината започна подготовката за изграждането на модул „Фискален резерв“, чрез който да се осигури техническа възможност за автоматизирано събиране на информация от банките при внедряване на допълнителни контролни механизми и генериране на обобщени справки за наличностите по сметките, включени във фискалния резерв, съгласно определените от МФ изисквания.

С оглед техническо обезпечаване на провежданата от МФ гъвкава емисионна политика, насочена към широк кръг инвеститори, беше изградена допълнителна функционалност на АДЦК, която позволява извличането на актуална информация в различни разрези, както и нейното обобщаване по избрани критерии с цел сравняване на пазара на дългови инструменти у нас с този в другите страни – членки на ЕС.

Предвид възобновеното от МФ емитиране за вътрешния пазар на ДЦК, денонмирани в евро с плащане в евро, по негово предложение и по искане на някои участници в ЕСРОТ централната банка стартира извършването на правна и технологична експертиза относно прилагането на принципа „доставка срещу плащане“ (*DvP*) по отношение на операциите с тези ДЦК на първичния и вторичния пазар чрез използване сметките на банките в националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ. За целта се изготви бизнес модел за включване на АДЦК в ТАРГЕТ2-БНБ като спомагателна система, детайлизиращ отделните процеси и механизми, различните варианти за използване на евровите сметки на банките в зависимост от начина им на участие в ТАРГЕТ2, ангажираните вътрешни системи и налагащите се доработки в тях, както и финансовите ресурси, които ще бъдат необходими за обезпечаването на тази дейност.

Във връзка с извършени доработки за разширяване функционалностите на РОЗ и с цел по-детайлно регламентиране на възникнали в практиката въпроси от правен характер, свързани с вписването на обстоятелства относно залози върху безналични ДЦК, в средата на годината бяха изменени и допълнени действията „Вътрешни правила за регистриране и обслужване на залози върху безналични ДЦК“. Целта на тези промени е повишаване на ефективността при изпълнение на дейностите по вписване на залози върху ДЦК и свеждане до минимум на рисковете от забавяне или отказ за вписване в РОЗ.

В съответствие с изискванията на Наредба № 15 на МФ и БНБ за контрол върху сделките с държавни ценни книжа и въз основа на съвместна заповед на МФ и БНБ през 2010 г. бяха извършени проверки на място на 23 участника в ЕСРОТ, изпълняващи поддепозитарни функции за свои клиенти и за клиенти на участници в системата, които не са поддепозитари на ДЦК. Резултатите от

проверките показаха, че в съответствие с нормативните разпоредби поддепозитарите на ДЦК поддържат системи за регистрация и индивидуални сметки за съхранение на клиентските активи в ДЦК по начин, който гарантира тяхната сигурност и защита правата на собственост на отделните категории инвеститори в ДЦК.

IX. Международни отношения и участие в ЕСЦБ

През 2010 г. в рамките на ЕС бяха предприети редица нови инициативи за подобряване на икономическото управление в ЕС, засилване на координацията на политиките и повишаване на конкурентоспособността – области, в които глобалната икономическа и финансова криза открити слабости във функционирането на икономиката на ЕС. Пакетът от документи, свързани с Европейския семестър, Интегрираните насоки, реформите в Пакта за стабилност и растеж и проектите на регламенти за макроикономическите дисбаланси, беше обект на множество дискусии на различни институционални нива в ЕС. Чрез своите представители, участващи активно в 82 комитета и работни групи към ЕСЦБ, Европейската комисия и Съвета на ЕС, както и в националния Съвет по европейските въпроси, БНБ допринесе за формирането на позициите на България по обсъжданите теми. Следвайки принципите на сътрудничество, но и на зачитане на националните интереси, БНБ последователно отстояваше споделяната и от правителството позиция, че България ще следва стратегическите си цели и приоритети и ще поддържа възможността за повече гъвкавост при провеждане на икономически, финансови или стабилизационни политики. Новите инициативи и регулации, включително ангажиментите, свързани с Пакта за конкурентоспособност (пакта „Евро плюс“) и с бъдещия европейски механизъм за стабилност, следва да отчитат националните специфики и в частност ефекта върху макроикономическите показатели на протичащата конвергенция в страни като България, за да не възпрепятстват икономическия растеж и да позволяват запазване на нашите сравнителни конкурентни предимства по отношение на данъчната среда.

БНБ участва активно в изготвянето на документите, свързани със създаването на новата надзорна архитектура във финансовия сектор на ЕС. През ноември 2010 г. бяха приети регламентите, с които се създадоха Европейският съвет за системен риск и европейските надзорни органи в областта на банковата дейност, ценните книжа и пазарите, застраховането и пенсионното осигуряване. Тези органи започнаха да функционират от началото на 2011 година.

През последните години БНБ натрупа експертен капацитет и опит, които дават възможности за разширяване и задълбочаване на международното сътрудничество и за утвърждаване на БНБ като един от основните партньори на централните банки в региона на Югоизточна Европа, предоставящ техническа помощ в широк кръг области – банковия надзор, финансовата стабилност, статистиката на платежния баланс, платежните системи и хармонизацията с европейското право във финансовия сектор.

Участие на БНБ в ЕСЦБ

Управителят на БНБ е член на Генералния съвет на ЕЦБ, включващ председателя и заместник-председателя на ЕЦБ и управителите на националните централни банки на държавите – членки на ЕС. Представители на БНБ участват в 12 комитета към ЕСЦБ и в 36 работни групи към тях, както и в Конференцията за човешките ресурси и в новата изследователска мрежа на ЕСЦБ в областта на макронадзорните изследвания, създадена през март 2010 г. Чрез представителите си в органите, комитетите и работните групи на ЕСЦБ БНБ участва в процеса на координиране на политиката, в изготвянето на правни актове на ЕЦБ, във формирането и развитието на паричната и банковата инфраструктура, платежните и сетълмент-системи, в развитието на статистическата дейност и други въпроси от сферата на компетентност на централните банки. В рамките на процедурите за писмени консултации относно проекти на законодателни актове на Европейската комисия БНБ изрази своята позиция по важни

въпроси, които имат пряко въздействие върху финансовия сектор на България, и по-специално по предложението за директива, изменяща секторни директиви относно надзорните органи в Европейския съюз (Директива „Омнибус“), по предложението за създаване на Европейски съвет за системен риск и при консултациите относно предложението за нова директива за схемите за гарантиране на депозитите.

Държавите – членки на ЕС, са задължени да провеждат писмени консултации с ЕЦБ по всеки проект на нормативен акт в областите от нейна компетентност. Във връзка с това Министерството на финансите на Република България проведе три консултации с ЕЦБ – относно проектозакон за изменение на ЗБНБ, Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси и Административно-процесуалния кодекс; по законопроект за изменение и допълнение на Валутния закон, изменящ и Закона за мерките срещу изпирането на пари; и по законопроект за ограничаване на плащанията в брой. От страна на БНБ бе проведена една консултация с ЕЦБ във връзка с проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за платежните услуги и платежните системи, изменящ и ЗБНБ, както и други национални нормативни актове.

В изпълнение на задължението държавите – членки на ЕС, да участват активно в съгласуваната комуникационна политика на ЕСЦБ БНБ продължи да сътрудничи при превода на български език и публикуването на изданията на ЕЦБ, като бе извършен превод на нейните Годишен доклад за 2009 г. и Доклад за конвергенцията за 2010 г. и в интернет страницата на БНБ бяха публикувани изданията на български език броеве на „Месечен бюлетин“ на ЕЦБ към края на всяко тримесечие.

Участие в заседанията на Съвета Екофин на ЕС и в комитетите и работните групи към Съвета и Европейската комисия

Управителят на БНБ участва в неформалните срещи на министрите на икономиката и финансите (Съвета Екофин) на държавите – членки на ЕС, проведени през април и септември. На проведената през април 2010 г. среща в Магрид бяха обсъждани редица въпроси относно засиленото се напрежение на международните финансови пазари, породено от кризата на публичните финанси на някои държави-членки от еврозоната. БНБ подкрепи създаването на всеобхватна рамка за предотвратяване и управление на презгранични финансови кризи, която да сведе до минимум използването на публични средства, както и необходимостта от по-голяма координация на политиката на държавите-членки в областта на управлението на кризи. На срещата през септември финансовите министри и управителите на централните банки обмениха мнения по представения от Европейската комисия пакет от законодателни мерки за подобряване на икономическото управление в ЕС и бе обсъдена възможността за ускоряване на структурните реформи в съответствие със Стратегия „Европа 2020“. Във връзка с това беше подчертана необходимостта от внимателно наблюдаване на зависимостите между фискалната консолидация, структурните реформи, насочени към увеличаване на растежа, и реформите във финансовия сектор. В рамките на продължаващи от началото на годината разисквания управителите на централните банки и министрите на финансите дискутираха въпроса относно възможността за въвеждане на такси за банките и нови данъци за финансовия сектор. Беше подчертано, че по този въпрос е необходимо да се постигне тясна координация между инициативите на различните държави-членки с цел избягване на двойно данъчно облагане и на предизвикване на неравнопоставеност между финансовите институции в отделните страни. Позицията на представителите на България беше, че страната ни не подкрепя въвеждането на данъци във финансовия сектор.

БНБ взе активно участие в дискусиите, свързани с изграждането на новата европейска надзорна архитектура, и по-конкретно със създаването на Европейски съвет за системен риск (ЕССР) и Европейска система за финансов надзор (ЕСФН), включваща националните органи за финансов надзор и три нови европей-

ски надзорни органа (ЕНО) – Европейски банков орган (ЕБО), Европейски орган за ценни книжа и пазари (ЕОЦКП) и Европейски орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване (ЕОЗППО). В съответствие с разпоредбите на регламента за създаване на ЕССР управителят на БНБ е член с право на глас в Генералния съвет на ЕССР, а определените от него подуправители на БНБ, както и председателят на Комисията за финансов надзор (КФН) участват в Генералния съвет без право на глас. Представители на БНБ и КФН участват и в Консултативния технически комитет към ЕССР. Във връзка с това в края на 2010 г. БНБ предприе необходимите действия за създаване на ефективен вътрешен и межуинституционален механизъм за координация с КФН, които да гарантират пълноценно участие и представителство на българската позиция в заседанията. БНБ участва активно и в иницираните от Генералния съвет на ЕЦБ и Генералния съвет на ЕССР консултации, имащи за цел формирането на организационната и концептуалната рамка за дейността на ЕССР. При тези консултации БНБ изрази своята позиция за необходимостта от ясно дефиниране на правилата и процедурите, които ЕССР ще следва при отправяне на предупреждения и препоръки във връзка с наличие на системни рискове за финансовата стабилност, гарантиране на представителството в управителните структури на новите европейски надзорни органи на държавите, присъединили се към ЕС след 2004 г., и съобразяване публичността на решенията с ефекта им върху пазарите.

БНБ участва активно при разисквания в различните структури на ЕС по изготвянето на регулаторна рамка за финансовия сектор. От особена важност през 2010 г. беше обсъжданото изменение на директивата за гарантиране на депозитите, целящо да осигури по-добра защита на спестяванията на вложителите и като цяло да засили финансовата стабилност. Беше прието във всички държави-членки депозитите до 100 000 евро да бъдат изцяло гарантирани, както и да бъде създаден механизъм за финансиране на схемите за гарантиране на депозитите с предварителни, а при необходимост и с допълнителни вноски. Отхвърлен бе предложението от Европейската комисия механизъм за пропорционално отпускане на заеми между схемите, въвеждането на който може да застраши финансовата стабилност на по-малките държави-членки.

През 2010 г. представители на БНБ участваха в обсъждането на изменение на регламента относно агенциите за кредитен рейтинг. В края на годината започнаха интензивни дискусии по законодателните предложения на Европейската комисия за подобряване на икономическото управление в ЕС.

БНБ работи активно и по хармонизирането на възможно най-ранен етап на националното законодателство с европейските изисквания. През 2010 г. Народното събрание прие Закон за изменение и допълнение (ЗИД) на Закона за кредитните институции, който има за цел да повиши ефективността на надзора и да подобри сътрудничеството между компетентните органи в отделните държави-членки, упражняващи надзор върху банките, особено по отношение на онези от тях, които оперират в няколко държави-членки, както и на банкови групи или финансови холдинги, включващи дружества със седалища в различни държави-членки. Приет бе и ЗИД на Закона за платежните услуги и платежните системи, целящ хармонизиране на българското законодателство с промени в няколко европейски директиви. Беше направено важно изменение на Закона за гарантиране на влоговете в банките, с което гарантираният размер на влоговете в банките бе увеличен до 196 000 лв. (съгласно Директива 2009/14/ЕО).

БНБ е представена в националния Съвет по европейските въпроси и участва активно във формирането на националните позиции и политика в областите от компетентност на централната банка – банкови и финансови услуги, сближаване на надзорните практики, платежни системи, засилване на икономическото управление в ЕС и др.

**Доклади за
конверген-
цията**

На 11 май 2010 г. ЕЦБ и Европейската комисия приеха своите редовни доклади за напредъка през последните две години в процеса на конвергенция на държавите – членки на ЕС, които не са въвели еврото (т.нар. държави с дерогация)¹. Оценката и в двата доклада се отнася до следните девет държави-членки с дерогация: България, Чехия, Естония, Латвия, Литва, Унгария, Полша, Румъния и Швеция². Оценката в докладите се състои от два компонента: оценка за съответствие на националното законодателство – най-вече устройствения закон на националната централна банка – с Договора за функционирането на ЕС и с Протокола за Устава на ЕСЦБ и ЕЦБ, и оценка за степента на устойчивост на конвергенцията на държавите-членки с дерогация.

Сравнителният преглед на заключенията на Европейската комисия и на ЕЦБ показва, че в повечето страни отсъства пълна съвместимост на националните разпоредби с изискванията на Договора и Устава. В седем от държавите-членки с дерогация, в това число и България, са отчетени законодателни несъответствия, свързани с независимостта на централните банки, забраната за парично финансиране и мерките за интегриране в Евросистемата. Пълно съответствие на законодателно ниво е постигнала единствено Естония.

**Отношения
с междуна-
родните
финансови
институции**

Управителят на БНБ участва в редовните двумесечни срещи на БМР, които представляват важен механизъм за международно сътрудничество между централните банки и форум за дискусии по въпросите на стопанското развитие и перспективите пред световната икономика. През юни 2010 г. се проведе годишното Общо събрание на акционерите на БМР, на което беше взето решение за разпределение на нетната печалба на институцията. В резултат под формата на дивидент БНБ получи 5 480 000 СПТ (6.5 млн. евро).

През годината беше постигнат изключителен напредък в реформата на МВФ, като беше постигнато споразумение за увеличението на квотите и промените в управлението на институцията. На проведената през 2010 г. среща на високо равнище на лидерите от G-20 в Сеул беше потвърдена окончателно целта на реформата на МВФ – запазване характера на фонда като институция, основаваща се на квотите на държавите-членки и разполагаща с достатъчно ресурси, за да подпомага при необходимост дългосрочните финансови нужди на своите членове. През декември управителят на БНБ гласува по резолюцията на Съвета на управителите на МВФ „XIV общ преглед на квотите и реформата на Борда на изпълнителните директори“, съгласно която общото увеличение на квотата на МВФ е в размер на 100% (от сегашните 238.4 млрд. СПТ на 476.8 млрд. СПТ), въвежда се избираемост на всички изпълнителни директори, приема се нов ред за определяне състава на Борда на изпълнителните директори и избор на втори алтернативен изпълнителен директор за някои групи за представителство във фонда. Съгласно промените квотата на България нараства с 256.1 млн. СПТ – от 640.2 млн. СПТ на 896.3 млн. СПТ.

През май в Загреб се проведе XIX-ата годишна среща на Европейската банка за възстановяване и развитие, на която беше взето решение за 50-процентно увеличение на капитала ѝ.

**Сътрудни-
чество с цен-
трални банки
и техническа
помощ**

БНБ провежда активна политика на сътрудничество с централни банки, при което основен приоритет има подкрепата за страните от региона при подготовката им за членство в ЕС. Натрупаният експертен капацитет и опит в предоставянето на техническа помощ я правят предпочитан партньор в проекти за региона. Сътрудничеството се задълбочава и въз основа на традиционно интензивните двустранни отношения, в резултат на което страните отбелязват значителен прогрес в подготовката си за членство и укрепване на адми-

¹ Докладите са публикувани на 12 май 2010 г. и са достъпни съответно на www.ecb.int и www.ec.europa.eu.

² Обединеното кралство и Дания не са включени в докладите за конвергенцията, тъй като не са заявили желание за въвеждане на единната валута и в техните присъединителни договори съществува т.нар. клауза за правото на отказ.

нистративния си капацитет. Предоставената техническа помощ играе важна роля и за укрепване на финансовата стабилност в региона и е важен фактор за разширяващото се търговско-икономическо сътрудничество.

Успешно се изпълняват дейностите от работния план по туининг проекта „Укрепване на надзорния и регулаторния капацитет на финансовите регулаторни органи в Черна гора“, ръководен от БНБ съвместно с КФН. Резултатите от проекта оказват положително въздействие върху финансовия сектор на страната-бенефициент чрез хармонизиране на законодателството ѝ с европейските изисквания. В рамките на проекта бяха подготвени изключително важни закони – Закон за Съвета по финансова стабилност, Закон за финансовите обезпечения, Закон за мерките срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма и др., и бяха създадени механизми за прилагане на законодателните актове. Провежда се и обучение на персонала с цел увеличаване на административния капацитет.

БНБ участва активно и в тригодишната програма за техническа помощ за централната банка на Египет главно в областта на въвеждането на новото Базелско споразумение. Експертите на БНБ допринесоха значително за финализирането на проекта за регулаторна рамка в областта на собствените средства на банките, приложението на международните счетоводни стандарти и за предстоящите промени, произтичащи от пакета *Базел III*.

Нараства броят на проектите за предоставяне на техническа помощ с участието на БНБ. През декември 2010 г. беше одобрен двегодишен проект за техническа помощ за централната банка на Сърбия, управляван от ЕЦБ в партньорство с 21 европейски централни банки. Областите, в които при този проект експерти от БНБ ще споделят своите знания и опит, са статистиката на платежния баланс и подкрепата за процеса на присъединяване към ЕС. Потвърдено е и съгласие за участие в туининг проект за Албанската централна банка по предоставяне на експертни знания и опит в областта на хармонизацията с европейското законодателство.

X. Статистическа дейност

БНБ събира, съставя и разпространява статистическа информация в съответствие с чл. 42 от ЗБНБ и като член на ЕСЦБ в изпълнение на ангажиментите по чл. 5 от Устава на ЕСЦБ и ЕЦБ. Направените през 2009 г. изменения в Регламент (ЕО) № 2533/98 на Съвета от 23 ноември 1998 г. относно събирането на статистическа информация от ЕЦБ поставиха допълнителни изисквания към работата на БНБ в областта на статистиката.

Завърши работата по въвеждането на методологическите указания, разработени във връзка с прилагането на изискванията на Регламент (ЕО) № 24/2009 на ЕЦБ от 19 декември 2008 г. относно статистиката на активите и пасивите на групите със специална инвестиционна цел, занимаващи се със сигуритизационни трансакции (ЕЦБ/2008/30).

В областта на паричната и лихвената статистика приключи разработването на методологически указания и нови отчетни форми и продължи работата по подготовката на тяхното въвеждане и прилагане в съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 25/2009 на ЕЦБ от 19 декември 2008 г. относно баланса на сектор „Парично-финансови институции“ (преработен), (ЕЦБ/2008/32) и Регламент (ЕО) № 290/2009 на ЕЦБ от 31 март 2009 г. за изменение на Регламент (ЕО) № 63/2002 (ЕЦБ/2001/18) относно статистиката на лихвените проценти, прилагани от парично-финансовите институции по депозити и кредити на домакинства и нефинансови предприятия (ЕЦБ/2009/7).

От началото на годината започна отчитането на статистиката на платежния баланс и международната инвестиционна позиция съгласно изменената и допълнена Наредба № 27 на БНБ. В съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 924/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. относно презграничните плащания в рамките на Общността прагът за представяне на статистически форми от гражданите и фирмите при извършване на преводи и плащания от и към чужбина се увеличи от 25 000 лв. на 100 000 лв. На 50 000 лв. бяха изравнени праговете, над които местните юридически лица и еднолични търговци следва да отчитат пред БНБ вземанията и задълженията си спрямо чуждестранни лица по търговски кредити и по други сделки, които не са финансови кредити. Промените в наредбата са насочени както към намаляване бремето на отчетните единици, така и към подобряване качеството на събираната информация.

Като резултат от проведеното от БНБ Представително извадково проучване на границата сред пътуващи български и чуждестранни граждани и разработените нови модели за оценка през март 2010 г. бяха публикувани ревизиранни данни на следните статии от платежния баланс: „пътувания“, „пътнически транспорт“, „компенсация на наетите – кредит“ и „текущи трансфери на мигранти – кредит“.

Продължи работата по разработване и внедряване на нова Интегрирана статистическа информационна система за целите на платежния баланс, международната инвестиционна позиция и други видове статистика. Основната ѝ цел е да автоматизира в максимална степен дейностите по получаване, контрол, обработка и разпространение на статистическа информация. Започна подготовката за преминаване от петото към шестото издание на Ръководството по платежен баланс (МВФ, 2008). Предвид значителния обем на подготвителната работа и с оглед хармонизираното въвеждане на новите методологически принципи с тези на Европейската система от сметки Комитетът по статистика към ЕЦБ и Комитетът по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс към Евростат взеха решение въвеждането в рамките на ЕС

на шестото издание на Ръководството по платежен баланс да се извърши през 2014 г. С новото методологическо ръководство са направени съществени промени както в дефинициите, така и в начина на представяне на статиите от платежния баланс. Във връзка с това предстои и промяна в нормативната база, регулираща отчетността за целите на статистиката на платежния баланс и на международната инвестиционна позиция.

Продължи активната работа в рамките на ЕСЦБ по проекта Централизирана база данни за ценни книжа и по статистиката на притежаваните ценни книжа, както и за създаването на база данни на българските ценни книжа.

Продължи също и регулярното съставяне на данни за тримесечните финансови сметки за сектор „гържавно управление“ в съответствие с Регламент (ЕО) № 501/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 10 март 2004 г., както и на данни за статистиката на правителствените финанси. Подписан бе Меморандум за сътрудничество между НСИ, БНБ и МФ при разработването, съставянето и разпространението на статистиката на правителствените финанси и националните финансови сметки.

През 2010 г. завърши работата по съставянето на първата част (данни за наличностите) от статистиката на тримесечните финансови сметки за всички сектори в съответствие с Насоки ЕЦБ/2005/13, ЕЦБ/2006/6 и ЕЦБ/2007/13 за изменение на Насоки ЕЦБ/2002/7 относно изискванията за статистическа отчетност на ЕЦБ по отношение на тримесечните финансови сметки.

Със съдействието на НСИ продължи предоставянето на информация на ЕЦБ и на БМР относно показатели от общоикономическата статистика. Редовно се извършваше и актуализиране на данни и сертифициране на метаданни по Специалния стандарт за разпространение на данни в съответствие с методологическите изисквания на МФ и с предварителния календар за разпространение на данни.

XI. Изследователска дейност

Икономическите изследвания, анализът на процесите в българската икономика и макроикономическите прогнози, изготвяни в БНБ, подпомагат ръководството на банката при вземането на решения, както и при формирането на позиции по въпроси на стопанската политика. Изследователската дейност през 2010 г. продължи да обслужва приоритета на БНБ за успешно участие в ЕСЦБ. Работата бе фокусирана върху изследване поведението на икономическите агенти на база на микроданни, моделиране на финансовия сектор и развитие на прогностичните макроикономически модели.

Специализираните изследвания, провеждани в съответствие с Плана за изследователската дейност на БНБ за 2009–2010 г., подпомагат дейността на БНБ, като предлагат анализи на конкретни стопански процеси и проблеми, а също допринасят за усъвършенстване на наличния инструментариум за прогнозиране и моделиране. В изпълнение на Плана за изследователската дейност през 2010 г. се работеше по теми, свързани с гъвкавостта на пазара на труда и механизмите за определяне на цените и заплатите, краткосрочното прогнозиране на БВП, оценка на цикличния компонент на бюджетното салдо на база деагрегиран подход, прилаган от ЕСЦБ, емпиричен секторен анализ на ценообразуване според пазара на износа на България, конкурентоспособност на българската икономика, моделиране на лихвените проценти и разработване на динамичен стохастичен модел на общо равновесие с финансов сектор. Продължи усъвършенстването на базисния макроиконометричен прогностичен модел, разработен с цел подобряване на макроикономическите прогнози, изготвяни в БНБ. Завършените изследвания по Плана за изследователската дейност на БНБ се описват в технически доклади и се представят на семинари, организирани от БНБ, в които участват експерти в съответната област от други институции, научни и неправителствени организации.

През април 2010 г. на посещение в БНБ беше техническа мисия на МВФ, която подпомагаше работата в областта на прогнозирането и моделирането с помощта на динамични стохастични модели на общото равновесие. Мисията направи преглед на извършената към момента на посещението работа, консултира екипа на БНБ по специфични проблеми на моделирането и идентифицира възможни насоки за продължаване на работата в съответната област.

През ноември 2010 г. БНБ организира международна научна конференция на тема „Алтернативи пред икономическата политика и приспособяване на малките отворени икономики в условията на глобална икономическа криза“. В конференцията се включиха представители на различни институции и неправителствени организации от България, както и чуждестранни участници.

Програмата за гост-изследователи подпомага изследователската дейност на БНБ и съдейства за установяване на ползотворно сътрудничество с експерти от България и от други държави по теми, представляващи интерес за БНБ. През годината в областта на поведенческите финанси и финансовата стабилност работиха четирима участници в тази програма.

Чрез своята изследователска поредица „Дискуссионни материали“ през 2010 г. БНБ продължи да съдейства за развитието на изследователския потенциал на българската икономическа наука и практика в областите макроикономика, финанси и стопанска история. През годината Редакционният съвет на поредицата разгледа пет разработки, три от които бяха публикувани в направление „Макроикономика и финанси“ на поредицата.

През 2010 г. се навършиха 100 години от рождението на проф. Асен Христофоров. По този повод БНБ издаде тритомник, съдържащ негови избрани трудове по икономика – монографии, студии и статии, както и две автобиографични творби, разнообразни документи, снимки и материали, свързани с живота и творчеството му.

На месечна и тримесечна база БНБ продължи да публикува своите периодични издания – „Информационен бюлетин“, „Икономически преглед“, „Банките в България“ и „Пазар на ДЦК“, в които редовно осведомява обществеността за развитието на икономиката на страната и за резултатите на българската банкова система и финансовия сектор.

XII. Информационна инфраструктура

Развитието на информационната инфраструктура на БНБ се реализира чрез изпълнението на редица проекти, насочени към осигуряване на технологично обновление, безотказно и надеждно функциониране на информационните системи, сигурност и интегриране на информационните и комуникационните системи на БНБ с тези на ЕСЦБ.

Връзка с информационните системи на ЕСЦБ

През 2010 г. продължи поетапното осигуряване на достъп на потребители от БНБ до информационни системи на ЕСЦБ. В края на юни приключи проектът за децентрализация на оборудването и управлението на мрежата *ESCBNet* между централните банки от ЕСЦБ. БНБ подготви необходимото оборудване и от 22 февруари до 20 март успешно прехвърли услугите върху новата инфраструктура. През първото полугодие започна интензивна работа по проекта на ЕЦБ за телеконферендна връзка между централните банки от ЕСЦБ, в която разширена работна група участва и експерт от БНБ. Редовно бяха извършвани поддръжка и администриране на ключовите системи за връзка на служителите с информационната система за управление на документооборота в рамките на ЕСЦБ.

Информационни системи на БНБ

Във връзка с включването на БНБ в платежната система TARGET2 бяха коригирани и настроени за работа системите *TurboSwift*, СОФИ, *SAP* и *Stematch*, а също така бяха променени ежедневните и годишните процедури за счетоводно приключване.

От началото на март поетапно започна работа новият Касов център на БНБ. Във връзка с прехвърлянето в него на дейността на БНБ с банкноти и монети са разработени детайлни функционални и технически спецификации за нова версия на Системата за отчитане, контрол и управление на движението на наличните пари в БНБ (Касова система), които обхващат новите процеси и обекти в системата, промените в съществуващите процеси, както и изграждането на автоматизиран интерфейс между банкнотообработващите системи и Касовата система.

Беше разширен обхватът и подобрена функционалността на базите данни и на приложните системи. През втората половина на 2010 г. продължи работата по подготовката на втори център за данни на БНБ и по резервиране на основните системи.

В съответствие с Наредба № 22 и Наредба № 26 на БНБ бяха подготвени изменения и допълнения в ЦКР с включване на нови отчетни единици – финансови институции, нови контроли за данните и др. Съгласно изискванията на Наредба № 26 към информационната система „Единно хранилище на данни – отчети за банков надзор“ бе разработена и въведена в реална експлоатация подсистемата „Досие на финансова институция“, включваща регистър на институциите, регистрационни форми и финансови отчети. Системата „Аукциони на ДЦК“ и тази за приемане на заявки за аукционите бяха изменени и допълнени, което им осигури нова допълнителна функционалност.

При обработката на данни през 2010 г. основна задача остана поддържането на информационните системи в устойчиво работно състояние и недопускане на престои в работата на потребителите по вина на системите. *TurboSwift* и системите за управление на човешките ресурси и заплатите са прехвърлени на нови сървъри и по-нова версия на *Oracle*, като се работи по промяна на механизма му за архивиране. Променена и подобрена е и процедурата за осигуряване непрекъсваемост на работата. Разработен е и нов модул за предварително планиране

отпуските на служителите, а също и интерфейс за предаване на данни между системата за човешките ресурси и системата за контрол на достъпа и за следене на работното време, с което се избягва необходимостта от повторно въвеждане на информация.

Започна постепенното преминаване на *SAP*-системата върху нов хардуер. Продължава работата по разширяване на функционалността ѝ, като се работи по промяна на механизма за архивиране на системата – обобщаване и генериране на информация за ДДС, отчитане на командировки, подобрена функционалност за прехвърляне на активи между материално отговорни лица, разработка за въвеждане, следене и предаване към Касовата система чрез интернет базирана услуга на документи за теглене/вносяне на пари в брой, за промяна в статистическата отчетност на БНБ и др.

РИНГС

Основна задача при техническото поддържане на Системата за брутен съглед в реално време РИНГС е осигуряването на безпроблемното функциониране на системата, обслужваща левовите плащания в страната, на българския компонент на ТАРГЕТ2 – ТАРГЕТ2-БНБ за плащания в евро, и на свързаните с тези системи *SWIFT Alliance* услуги и продукти. През 2010 г. освен ежедневните дейности по администриране и мониторинг на системите бяха изпълнени успешно и други важни задачи. Бе направен анализ за прехвърляне на експлоатационните бази данни на РИНГС към версия *Oracle-11g* с цел подобряване на сигурността, устойчивостта и бързодействието на системата. За да се минимизират рисковете и да се подобри техническата инфраструктура, бяха подготвени процедури за преминаване към нови сървъри и създаденото централно хранилище на плащанията в РИНГС бе прехвърлено на нов сървър, като се извърши и актуализация на базата данни и процедурите. Проведеха се тестове, бяха инсталирани нови версии на приложния софтуер и разработени нови справки за наредените през системата плащания.

Системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ

Във връзка с включването на БНБ в ТАРГЕТ2 беше изградена техническата инфраструктура и инсталиран необходимият софтуер за стартирането на системния компонент ТАРГЕТ2-БНБ. Разработена и внедрена беше и нова версия на приложението за зареждане и обработка на файловете с извършените през този компонент плащания, както и генерирането на справки и статистически отчети за неговата работа, като във връзка с промените, влезли в сила през ноември 2010 г. с новата версия 4.0 на ТАРГЕТ2, беше извършена и актуализацията му.

SWIFT Alliance

Актуализирани бяха също основната и резервната свързаност към мрежата на СУИФТ от *Dual-I* към *Alliance Connect Silver* след тестване и инсталиране на новите версии на софтуера и беше направен анализ и подготвени процедурите за преминаване към нови сървъри за *SWIFT Alliance*.

ИТ и комуникационна безопасност на БНБ

През октомври 2010 г. приключи търгът за избор на два независими доставчика на комуникационни услуги, чрез които до края на годината бяха резервирани всички основни обекти на БНБ, с изключение на касовото подразделение на БНБ в Бургас.

Продължи работата по осъвременяването на комуникационната и информационната инфраструктура на БНБ, както и по извеждането от експлоатация на остаряло оборудване и виртуализацията на *Intel* базирани сървърни системи. Към края на 2010 г. в БНБ работят около 50 виртуализирани системи и са изведени от експлоатация близо 30 стари, неотговарящи на съвременните изисквания сървъри. През изтеклата година бяха разкрити 140 нови компютризирани работни места, бяха подменени компютрите на 150 работни места и закрити други 100 компютризирани работни места. Бяха проведени изпитания и започна поэтапното въвеждане на компютърни конфигурации с операционната сис-

тема *Windows7*. Инсталирани бяха над 100 принтера (нови и подменени стари). Инфраструктурата за електронни съобщения плавно беше прехвърлена на нови сървъри и на служителите на БНБ бяха предоставени нови начини за ползване на електронната поща.

Бяха актуализирани версиите на правно-информационните системи и продължи редовната им поддръжка в актуално състояние. Администраторите на деловодната и на правно-информационните системи внедриха новата версия на ПИС СИЕЛА 5.

Беше извършено преминаване и към по-нови версии на програмните продукти за антивирусна защита на сървърите, работните станции и сървърите за актуализация на операционните системи и *MS Office*. Заедно с това беше направена и промяна в организацията на антивирусната защита.

През 2010 г. бяха доставени редица специализирани програмни продукти и хардуерни устройства, а специалистите участваха като консултанти при изготвянето на изисквания, спецификации и друга документация във връзка с провеждането на процедурите по Закона за обществените поръчки.

XIII. Управление на човешките ресурси

През 2010 г. основните приоритети в управлението на човешките ресурси бяха свързани с усъвършенстване на процеса на подбор, ориентиран към поддържане на подходяща и адекватна професионална, квалификационна и възрастова структура на персонала, с дейности, насърчаващи развитието, обучението и мотивацията на служителите, както и с осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

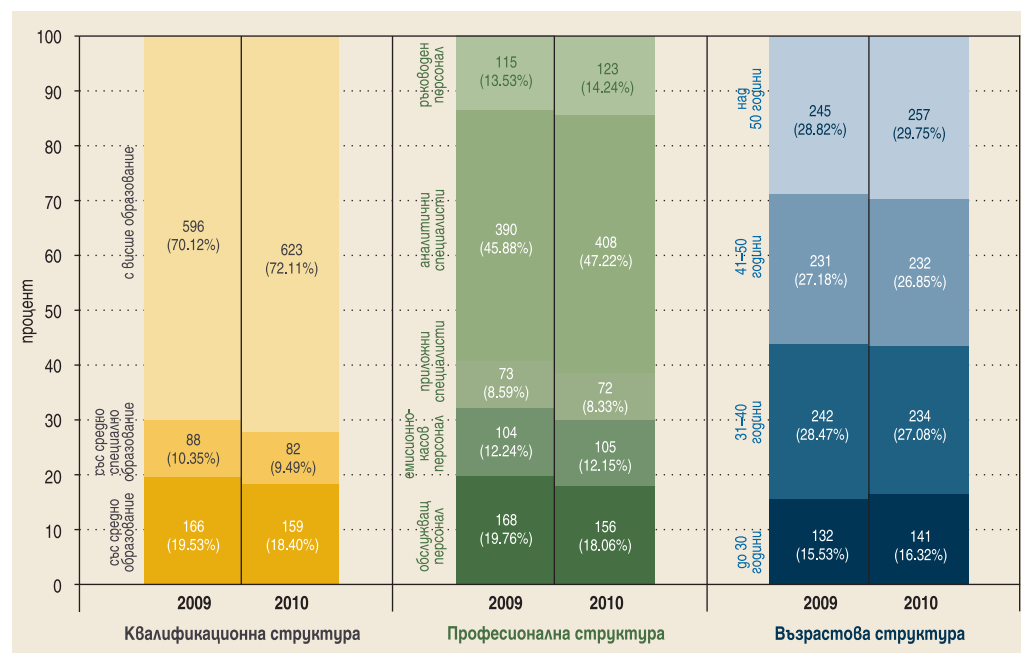
През годината продължи водената от БНБ политика определянето на възнагражденията да бъде обвързано с постигнатите резултати, като се отчита приносът на всеки служител за изпълнение на целите и задачите на банката и в съответствие с чл. 23 от ЗБНБ.

Подборът на персонала беше насочен към привличането на висококвалифицирани кандидати, които да отговарят на заложените в длъжностните характеристики изисквания. В традиция се превърна участието на БНБ във Форума за студентски стаж и кариера. За трета поредна година много млади хора проявиха интерес към предлаганите от банката възможности за реализация. Щандът на БНБ беше посетен от над 500 студенти и докторанти.

При непрекъснато нарастващите отговорности и задачи на БНБ, включително свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ, през 2010 г. броят на заетия персонал нарасна незначително. В банката постъпиха 67 служители, а броят на напусналите през същия период е 49, като 23 от тях бяха освободени поради придобиване право на пенсия. В сравнение с предходната 2009 г. не се наблюдава съществена промяна в броя на постъпилите, съответно напусналите служители. През 2009 г. са напуснали 53-ма души, 16 от които поради пенсиониране, а са постъпили 59.

Структура на персонала

(брой, процент)

Източник: БНБ.

През 2010 г. се запази тенденцията делът на служителите на възраст до 30 години да нараства (с 0.79 процентни пункта), като в сравнение с предходната година броят им се увеличи от 132 на 141 души. От новопостъпилите служители 35 са във възрастовата група до 30 години. Нарастването на броя на служителите с висше образование е трайна тенденция, която отговаря на професионалната структура на персонала на банката, изискваща по-голям брой аналитични специалисти. Данните за професионалната структура на БНБ показват увеличаване (с 1.34 процентни пункта) дела на служителите, попадащи в групата на аналитичните специалисти, за сметка на намаляване дела на служителите в групата на приложните специалисти, на емисионно-касовия и обслужващия персонал. Незначително е нарастването (с 0.71 процентни пункта) на дела на ръководния персонал.

В БНБ се провежда политика на насърчаване мобилността на служителите в две насоки – вътрешна и външна. Посредством вътрешната мобилност служителите, заемащи друга длъжност, разширяват експертните си познания, повишават своя професионализъм и практически умения. За 2010 г. техният брой е 36. Това от своя страна е допълнителна предпоставка за подобряване на взаимодействието между различните структурни звена в банката. Успешно се реализира и външната мобилност, която е насочена към институции на ЕСЦБ и ЕС. През 2010 г. по краткосрочни договори в рамките на ЕСЦБ работиха 6 служители.

Приоритет в политиката на БНБ е повишаването на квалификацията на служителите чрез участието им в разнообразни форми за квалификация и професионално развитие с различен фокус, формат и продължителност. В съответствие с годишната програма за повишаване на образованието и професионалната квалификация служителите на БНБ участваха в програми за дистанционно обучение, чуждоезикови курсове, професионални курсове и семинари в страната и в чужбина. Целта на всички участия беше повишаване на знанията и уменията на служителите за по-добро изпълнение на основните функции и задачи, стоящи пред БНБ.

Продължи утвърждаването на програмата за обучение на новопостъпили служители като средство за запознаването им с корпоративната култура на БНБ, с актуалните задачи, с вътрешните правила и административните процедури от общ интерес.

В сравнение с предходната учебна година нарасна броят на служителите, които продължават своето образование за получаване на по-висока образователно-квалификационна степен. През учебната 2009/2010 г. в университетски програми за повишаване на образователното равнище без откъсване от работа участваха общо 24 служители, шест от които за доктор и по девет за магистър и бакалавър.

Служителите на БНБ имаха възможност да повишат професионалната си квалификация чрез участие в разнообразни дистанционни форми на обучение, по-голямата част от които са световно признати програми, сертифициращи задълбочени професионални знания и умения, свързани с изпълнението на основните функции на банката. През 2010 г. общо 28 служители на БНБ участваха в четири дистанционни програми.

Участието в обучение, организирано от централните банки на водещите европейски страни и от международни финансови институции, осигури специализирана подготовка в области като макроикономика, управление на валутните резерви и риска, банков надзор, статистика, право, вътрешен одит и други и предостави отлични възможности за повишаване на професионалната квалификация. Сред лекторите бяха водещи специалисти от централни банки и специализирани финансови институции. Бяха реализирани повече от 200 участия в курсове, семинари и конференции в чужбина. Сред най-активните партньори на БНБ са МВФ, централните банки на Германия, Франция, Обединеното кралство и др.

Продължи активното участие на представители на БНБ в комитетите и работните групи към ЕСЦБ, като по този начин служителите на БНБ съдействат за формирането и изпълнението на общите стратегии и политика в ЕС. За добрата професионална подготовка на персонала на банката говори и участието на нейни служители в редица регионални проекти за изграждане и развитие на административния капацитет на приемащите страни и институции.

И през изминалата година беше отделено внимание на чуждоезиковата подготовка. Целта беше достигане на утвърдените минимални езикови нива за служителите и специализирана езикова подготовка на представителите на БНБ в европейските институции. Повиши се относителният дял на тези от тях, които са постигнали минималните изискуеми нива по английски език, определени в длъжностните им характеристики. Запази се интересът към овладяване на по-високи нива по английски език, към деловата лексика и подобряването на говорните умения. През 2010 г. повече от 80 души участваха в курсове по чуждоезиково обучение. Към 31 декември 2010 г. относителният дял на служителите, постигнали минималните изисквания за владеене на английски език според длъжностните им характеристики, е 88%.

Като цяло изпълнението на квалификационната програма съответстваше на предварително очертаните насоки. Ръководството на банката запази многообразните възможности за участие на служителите в различните форми на професионално обучение и активно съдейства за включване в нови програми за квалификация. С оглед съкращаване на разходите бяха взети решения за постепенно ограничаване участието на служители в курсове и семинари.

БНБ продължи да развива стажантската си програма. През годината постъпиха 185 кандидатури за стаж в различни управления и дирекции на банката. Бяха одобрени 85 от тях, като стажовете се проведеха в периода юни – септември. Най-голям интерес сред студентите предизвикаха дейностите, свързани с международните валутни пазари, финансовите пазари и платежните системи, финансовата стабилност, макроикономическата политика и международните икономически отношения.

През 2010 г. продължи инициативата за отпускане на стипендии за студенти и докторанти, разработващи теми с важно значение за дейността на БНБ. В резултат на проведен конкурс банката присъди две стипендии. Финалната разработка на стипендианта-докторант беше публикувана в поредицата „Дискуссионни материали“.

През 2010 г. дейността по осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд беше насочена към опазване здравето на работещите, осигуряване на тяхната безопасност при работа и недопускане на трудови злополуки. За целта бяха разработени правила, които съответстват на новите нормативни изисквания, организирани бяха обучение и инструктажи относно правилата за опазване здравето и безопасността на длъжностните лица – участници в комитета и групите по условия на труд, предприети бяха и действия, свързани с оценката и управлението на риска за здравето и безопасността на служителите, както и с дейности по превенция, контрол и наблюдение на параметрите на работната среда.

XIV. Управление на собствеността

БНБ осъществява дейността си в собствени сгради и имоти, което осигурява необходимата степен на независимост, сигурност и защита, нужни на всяка централна банка. Разходите по управление на собствеността на БНБ са в съответствие с изпълнението на бюджета ѝ за годината и са свързани с ново строителство, реконструкции, модернизация, доставки и обзавеждане, текущи ремонти, автотранспорт, организация на снабдяването с дълготрайни и краткотрайни материални активи и основни консумативи за емисионно-касовата дейност, оптималното разходване на електро-, топлоенергия и вода в обектите на БНБ. Беше отчетено, че поради динамично изменящата се нормативна уредба и задължителното изискване за обследване и изготвяне на технически паспорти на сградите предвидените строителни интервенции по съответните сгради на БНБ е целесъобразно да се извършат след съставянето на технически паспорти, от които се очаква да произтекат допълнителни изисквания, които собственикът е задължен да изпълни.

През 2010 г. не са придобивани нови недвижими имоти, нито са провеждани процедури по възмездно или безвъзмездно освобождаване от собственост върху недвижими имоти. През 2010 г. започна успешно да функционира построеният в София, на ул. „Михаил Тенев“ № 10, нов Касов център на БНБ.

XV. Вътрешен одит

През 2010 г. въз основа на утвърдената от УС Годишна програма за одит в БНБ и съгласно наръчника на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ бяха извършени дванадесет одита и един одитен ангажимент за проследяване на препоръки. В резултат от извършените одити и проверки се установи, че ръководството планира и организира процесите по начин, който дава разумно ниво на увереност, че рисковете за организацията се управляват ефективно.

В областта на банковия надзор беше проведен одит на функцията „надзорно наблюдение на кредитни институции“ и на приноса му за стабилното функциониране на банковата система. Целта на одита беше да се провери и оцени ефективното постигане на целите и задачите в дейността, да се оцени ефективността на организацията на работа и планиране, разпределението на отговорностите между членовете на екипите при провеждането на проверки на място, както и надеждността на значимата информация, свързана с изпълнението на дейността.

Бяха извършени одити на системата за управление и контрол при отпечатването на банкноти в Печатница на БНБ АД и на системата за управление и контрол при производството на монети, ордени, медали и други изделия в Монетен двор ЕАД. При одитите бяха оценени вътрешните и външните рискове, както и тяхното влияние за постигане целите на дружествата и защитата на интересите на собствениците. При одитите вниманието беше насочено към провеждането на политиката и процедурите по управление на дейността; спазването на нормативните актове и указанията на собствениците; отчетността и контрола върху процеса на производството и взаимоотношенията с клиентите; организационната структура, подборът и заплащането на персонала; съхранението на материалните наличности, управлението на риска и контрола.

В областта на емисионно-касовата дейност беше извършен одит на системата за отчитане, контрол и управление на налични пари в БНБ. Целта на одита беше да се оцени приносът на системата за постигане целите на БНБ и да се предостави разумна увереност относно придържането към стратегическите цели на банката. Беше установено, че са разработени и се прилагат мерки за контрол, които осигуряват пълнота, точност, надеждност и сигурност на информацията, както и нейната обработка в съответствие със законовите изисквания и вътрешната нормативна база.

Беше проведен одит на дейността по снабдяване със и освобождаване от касови наличности и на връзките между структурите на БНБ и териториалните подразделения на Дружество за касови услуги АД. В обхвата на одита бяха включени следните основни процеси: дистрибуцията на български банкноти и монети; обслужването на клиенти с банкноти и монети по фактическа стойност; съхранението на български банкноти и монети по функционални структури. Бяха извършени материални проверки на паричните наличности на БНБ, съхранявани в касовите подразделения на БНБ в София и в страната, както и в териториалните подразделения на Дружество за касови услуги АД.

В областта на международните валутни резерви в БНБ беше извършен одит на информационната система за управление на валутните резерви *Trema finance kit*. Одитът обхваща следните области: управление на инциденти и проблеми; управление на промени; резервиране и осигуряване на непрекъсваемост; роли и отговорности на екипа по поддръжка. Целта на одита беше да се предостави разумна увереност относно приноса на системата за постигане на стратегическите цели на банката.

При одита на проект „Изграждане на Касов център на БНБ“ целта беше да се извърши преглед и да се представи обобщена оценка за ефективността на управлението при изпълнението на проекта, както и да се предостави разумна увереност за придържането към стратегическите цели на банката в областта на емисионно-касовите операции. Вътрешният одит извършва мониторинг върху изпълнението на проекта във всички негови етапи. В обхвата на одита бяха включени дейностите, свързани с окончателното изграждане на обекта и въвеждането му в експлоатация.

Одитът на Консолидирания финансов отчет на БНБ към 30 юни 2010 г. имаше за цел да провери и оцени точността и пълнотата на информацията при формирането на позициите от финансовите отчети на БНБ, достоверността на оповестяванията в тях и съответствието им със счетоводната политика на банката, както и адекватността на контролните системи, действащи при съставянето на финансовите отчети.

В съответствие с годишната програма на звеното за вътрешен одит беше изпълнен отделен одитен ангажимент за проследяване на препоръките от предходни одити с настъпил срок на изпълнение.

В съответствие със стандартите на Института на вътрешните одитори и с изискванията, залегнали в Наръчника за вътрешен одит на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ (*AIC Audit Manual*), беше извършена вътрешна оценка на качеството на дейността на „Вътрешен одит на БНБ“. Въз основа на извършената проверка може да се твърди, че работната среда на вътрешния одит е добре структурирана и осигурява адекватно разбиране на стандартите на Института на вътрешните одитори, както и че главният одитор полага усилия за прилагане на подходящи одитни практики и за предоставяне на разумна увереност на ръководството относно ефективността на системите за контрол в банката.

Извършените одити от програмата на „Вътрешен одит на БНБ“ са представени по-долу, както следва:

№	Функции на БНБ	Извършени одити по програмата на „Вътрешен одит на БНБ“
1	Надзорно наблюдение на кредитните институции	Надзорно наблюдение на кредитните институции
2	Поддържане на банкнотно-монетното обращение	Система за управление и контрол при отпечатването на банкноти в Печатница на БНБ АД
3	Провеждане на парична политика и пазарни операции	Информационната система за управление на валутните резерви <i>Trema finance kit</i>
4	Вътрешен одит	Одит за проследяване изпълнението на препоръки на главния одитор
5	Поддържане на банкнотно-монетното обращение	Система за управление и контрол при производството на монети, ордени, медали и други изделия в Монетен двор ЕАД
6	Поддържане на банкнотно-монетното обращение	ИТ-система за отчитане, контрол и управление на движението на наличните пари в БНБ
7	Поддържане на банкнотно-монетното обращение	Проект „Касов център на БНБ“
8	Информационно-аналитична	Финансов одит на консолидирания финансов отчет към 30 юни 2010 г.
9	Поддържане на банкнотно-монетното обращение	Дейности по снабдяване със и освобождаване от касови наличности между структурите на дирекция „Емисионно-касова“ и териториалните подразделения на Дружество за касови услуги АД
10	Вътрешен одит	Вътрешна оценка на качеството на дейността на „Вътрешен одит на БНБ“

Източник: Одитни документи.

В изпълнение на програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ за 2010 г. бяха извършени два одита. Беше извършен преглед на надзора върху Трансевропейската автоматизирана система за брутен сетълмент на експресни преводи в реално време – платежните системи EBPO1 и TARGET2, на местно ниво. Целта на одита беше да се оцени приносът на надзора за финансовата стабилност на еврозоната и да се предостави разумна увереност за адекватността и ефективността на организацията и провеждането на надзорната функция в Евросистемата.

С цел оценка на приноса на технологичната инфраструктура и информационните системи за обмен на данни между БНБ и европейските централни банки, както и за предоставянето на разумна увереност относно придържането към стратегическите цели на банката беше извършен одит „Техническо поддържане и експлоатация на технологичната инфраструктура и информационните системи на ЕСЦБ“.

Извършените одити по програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ са представени по-долу, както следва:

№	Функции на БНБ	Извършени одити по програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ
1	Банкови услуги, предоставени на други банки в ЕСЦБ	Преглед на надзора на Трансевропейската автоматизирана система за брутен сетълмент на експресни преводи в реално време – платежните системи EBPO1 и TARGET2
2	Банкови услуги, предоставени на други банки в ЕСЦБ	Техническо поддържане и експлоатация на технологичната инфраструктура и информационните системи на ЕСЦБ с фокус върху интерфейса за обмен на данни

Източник: Одитни документи.

През 2010 г. отдел „Методика и консолидация на оперативния риск“ следваше одобрения от Комитета за управление на оперативните рискове план за работа през годината. В цялостния процес по управление на риска взеха участие 20 от общо определените за системата 30 структурни звена. Пълното присъединяване на всички структурни звена към системата се очаква да се извършва поетапно, като с приоритет се обхващат тези дейности, които са от критична важност за банката. Съгласно установения ред преки участници в процеса бяха отделните структурни звена. Служителите от отдел „Методика и консолидация на оперативния риск“ оказваха съдействие и координираха съвместните действия през всички етапи, свързани с описание на процесите, оценка на критичността, оценка на риска, анализ и оценка на механизмите за контрол, изготвяне на планове за действие. С цел по-ефективна комуникация със структурните звена беше предоставен достъп до съвместни ресурси на мрежови сървър. Различни нива на достъп бяха осигурени за всички участници в системата, в т.ч. за мениджърите на риска, директорите на дирекции и служителите от отдел „Методика и консолидация на оперативния риск“. Цялостният процес по самооценка на риска за 2010 г. приключи в срок. Консолидираният отчет за състоянието на оперативния риск в БНБ беше представен и приет за сведение от УС на БНБ в началото на декември.

С цел повишаване на квалификацията и запознаване на одиторите с най-новите насоки и професионални практики в рамките на ЕСЦБ, централни банки на страните-членки, Института на вътрешните одитори в България и др. беше проведено съответното професионално обучение. По програмата на Института на вътрешните одитори и квалификационната програма на Асоциацията за одит и контрол върху информационни системи (ISACA) един вътрешен одитор от БНБ положи успешно изпит (CISA) и предстои да придобие сертификата за

одитор на информационни системи. Служител от отдел „Методика и консолидация на оперативния риск“ взе участие в семинар за управление на оперативния риск, организиран от централната банка на Франция, където имаше възможност да се запознае с прилаганата от ЕЦБ методология, както и да обмени опит със служители от други централни банки.

XVI. Изпълнение на бюджета на БНБ

Бюджетът на БНБ е приет от УС на БНБ с Решение № 124 от 17 ноември 2009 г.

Отчетът за изпълнението на бюджета на банката е изготвен в два раздела: „Разходи за издръжка на БНБ“ и „Инвестиционна програма“, съгласно приетите от УС на БНБ Вътрешни правила за съставяне, изпълнение и отчитане на бюджета на БНБ.

I. Разходи за издръжка на БНБ

Разходите за издръжка на БНБ за 2010 г. бяха в размер на 80 728 хил. лв., което представлява 89.5% от годишния бюджет.

За издръжка на паричното обращение банката е извършила разходи в размер на 18 803 хил. лв., което представлява 97.1% от утвърдения бюджет по този показател за годината и 23% от всички разходи за издръжка на банката. За производство на нови банкноти и отсичане на нови монети са изразходвани 18 199 хил. лв., или 98.9% от предвидените средства по този показател в бюджета на БНБ за 2010 г. В рамките на тези разходи за производство на банкноти са изразходвани 10 922 хил. лв., или 99.7% от предвидените за тази цел през годината. За отсичане на нови монети бяха изразходвани 7277 хил. лв., от които 6357 хил. лв. за разменни монети. Разходите за отсичане на възпоменателни монети бяха 920 хил. лв., или 77.9% от предвидените, и са във връзка с изпълнението на приетата от УС на БНБ Монетна програма. Разходите за проектиране на нови емисии банкноти и монети бяха 27 хил. лв., или 45% от предвидените за годината средства. За ремонт на машините, използвани за обработка на банкнотите и монетите, бяха извършени разходи в размер на 86 хил. лв., или 43% от утвърдения бюджет. Разходите за консумативи, свързани с обработката на банкноти и монети, бяха 92 хил. лв., или 37.6% от утвърдените по този показател средства в бюджета на банката. Разходите за наеми на помещенията, ползвани от банката в сградите на Печатница на БНБ АД и Монетен двор ЕАД, бяха на стойност 398 хил. лв., или 98.3% от предвидените по този показател за годината средства.

Разходите за материали, услуги и амортизация са 37 716 хил. лв., което представлява 87% от годишния им бюджет. Изразходваните средства за материали са в размер на 969 хил. лв., или 73.7% от утвърдените средства по показателя и 1.2% от общата сума на разходите за издръжка на банката. Най-голям относителен дял в тази група имат разходите за горива и резервни части за специализирания автомобилен транспорт (323 хил. лв.) и за канцеларски материали (267 хил. лв.). За материални запаси бяха изразходвани 248 хил. лв., което представлява 89.2% от утвърдения годишен бюджет по показателя. Извършени бяха разходи за външни услуги на стойност 16 964 хил. лв., което представлява 76.5% от утвърдения годишен бюджет и 21% от всички разходи за издръжка на банката през периода. Съществен дял в тази група имат разходите за абонаментни такси за поддръжка на програмни продукти в размер на 4112 хил. лв., разходите за системите „Блумбърг“, „Ройтерс“, интернет и други на стойност 869 хил. лв. и абонаментните такси на „Банксервиз“ АД в размер на 487 хил. лв., които общо представляват 32.2% от всички разходи за външни услуги.

Банката е изплатила за данък сгради и такса за битови отпадьци 1410 хил. лв. Таксите за абонаментно поддържане на техника бяха в размер на 1403 хил. лв. За пощенски, телефонни и телексни услуги бяха платени 866 хил. лв., вкл. за СУИФТ-

трафик – 173 хил. лв. Разходите за електроенергия възлязоха на 711 хил. лв., за топлинна енергия и вода – на 223 хил. лв. През 2010 г. бяха направени разходи за застраховка на сградите и имуществото в размер на 148 хил. лв.

Банката е изплатила суми по договори с МВР в размер на 2566 хил. лв., или 81.9% от годишния разчет по този показател.

За ремонт на основни сгради през отчетния период бяха изразходвани 2117 хил. лв., или 99.1% от предвидените за 2010 г.

Изразходвани бяха 225 хил. лв. за консултантски услуги, което възлиза на 35.4% от годишния бюджет по този показател. Банката е използвала консултантски услуги за изготвяне на анализ на информационната инфраструктура на БНБ и на стратегия за развитието ѝ, за социологическо проучване на доверието към банковия сектор, за публикации и изследвания по парична и финансова история по линия на Програмния съвет за проучвания и публикации по история на финансите и банковото дело и др.

За ползване на задължителните модули в системата ТАРГЕТ2 бяха изразходвани 991 хил. лв. от предвидените 1392 хил. лв., или 71.2%.

Разходите за амортизация за 2010 г. са в размер на 19 783 хил. лв., което е 99.7% от годишния разчет по показателя.

Разходите за персонал, социално и здравно осигуряване на служителите са 20 446 хил. лв., което представлява 96.5% от утвърдения бюджет по този показател. В тези разходи, спазвайки изискванията на МСС 19 „Доходи на наети лица“, банката отрази по бюджета си настоящата стойност на задълженията си към персонала за пенсиониране и неползван платен годишен отпуск в размер на 187 хил. лв.

Разходите за социална дейност възлязоха на 1841 хил. лв., което е 89.9% от годишния бюджет по този показател.

Другите административни разходи на банката бяха в размер на 949 хил. лв., което представлява 1.1% от всички разходи за издръжка на БНБ. За командировки в страната бяха изразходвани 52 хил. лв. във връзка с логистиката на паричните средства в касовите подразделения на банката и за извършване на проверки в тези структурни звена.

Разходите за командировки в чужбина бяха свързани предимно с участие в семинари и за повишаване квалификацията на служителите. Средствата за тези командировки възлязоха на 237 хил. лв., което е 39.1% от годишния разчет по този показател.

В изпълнение на годишната програма за повишаване на образованието и професионалната квалификация служители на БНБ участваха в програми за дистанционно обучение, професионални курсове и семинари, организирани от чуждестранни банки и международни финансови институции. Изразходваните средства и такси за обучение бяха 474 хил. лв.

За покриване на разходите за представителни и протоколни цели банката е изразходвала 178 хил. лв., което представлява 0.22% от общата сума на разходите за издръжка на банката за 2010 г.

През годината бяха извършени разходи, свързани с участието в ЕСЦБ, в размер на 973 хил. лв., или 42.7% от годишния бюджет по този показател. Представители на банката участваха в заседания на комитетите и работните групи на ЕСЦБ и други органи на ЕС, като за тази цел са изразходвани 502 хил. лв. за командировки. За ползване на телекомуникационни линии бяха платени 140 хил. лв., а за обучение на служители разходите възлязоха на 53 хил. лв. За годишна вноска в бюджета на Комитета на европейските банки надзорници бяха платени 220 хил. лв. За организирани три домакински срещи в София (на Комитета за информационни технологии към ЕСЦБ, на Работната група по сигурност към Комитета за банкнотите към ЕСЦБ и на Работната група за прогнозиране към Комитета по парична политика към ЕСЦБ) бяха изразходвани 58 хил. лв.

II. Инвестиционна програма

Утвърденият бюджет на банката за 2010 г. по раздел II „Инвестиционна програма“ бе 15 455 хил. лв. Изпълнението на бюджета по този раздел възлиза на 7387 хил. лв., или 47.8%.

Изразходваните средства за финансиране на ново строителство, реконструкция и модернизация през 2010 г. бяха в размер на 3 хил. лв., използвани за проектиране и авторски надзор на обекти на БНБ. Средствата по този показател не бяха усвоени поради удължаване на срока за избор на изпълнител за изготвяне на техническите паспорти на сградите на БНБ.

За придобиване на машини, съоръжения, транспортни средства и друго оборудване през 2010 г. бяха инвестирани 1569 хил. лв., което представлява 75.6% от утвърдените по показателя за годината.

За придобиване на машини, обслужващи паричното обращение, бяха изразходвани 503 хил. лв., в т.ч. за сензори за банкнотообработващи системи *BPS* – 292 хил. лв., и 71 хил. лв. за допълнителна софтуерна адаптация на банкнотообработващи машини *BPS 1040 BS*. Разходите за закупуване на контейнери за монети възлизат на 59 хил. лв.

Банката е извършила разход за 564 хил. лв. за закупуване на цветна цифрова печатна машина *Xerox DocuColor* за Полиграфичната база на БНБ. Инвестирани бяха 60 хил. лв. за разширение на климатичните системи в сградите на БНБ. За доставка на многофункционални машини *Xerox* бяха изразходвани 59 хил. лв.

През 2010 г. инвестициите в информационни системи възлизат на 5810 хил. лв., което представлява 47% от предвидените средства в годишния бюджет и 79% от всички инвестиционни разходи, направени към края на отчетния период.

Инвестиционните разходи на банката са свързани преди всичко с развитието на информационните и комуникационните технологии в БНБ с цел осигуряване на модерна технологична инфраструктура.

Разходите за хардуер бяха 3180 хил. лв. и са използвани за закупуване на комуникационна техника за 483 хил. лв. и компютърно оборудване за 2697 хил. лв.

Разходите за софтуер на стойност 2630 хил. лв. бяха за лицензи за софтуер (815 хил. лв.) и по разработки за разширяване функционалността на съществуващите системи (1815 хил. лв.).

През 2010 г. беше извършено доплащане за ефективна вноска в капитала на ЕЦБ на стойност 4.7 хил. лв.

Изпълнение на бюджета на БНБ към 31 декември 2010 г.

Показатели	Отчет 31.XII.2010 г. (хил. лв.)	Бюджет 2010 г. (хил. лв.)	Изпълнение (%)
Раздел I. Разходи за издръжка на БНБ	80 728	90 238	89.5
Разходи, свързани с издръжка на паричното обращение*	18 803	19 368	97.1
Разходи за материали, услуги и амортизация*	37 716	43 339	87.0
Разходи за персонал	20 446	21 195	96.5
Разходи за социална дейност	1 841	2 048	89.9
Други административни разходи	949	2 007	47.3
Разходи, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ	973	2 281	42.7
Раздел II. Инвестиционна програма	7 387	15 455	47.8
Финансиране на ново строителство, реконструкция и модернизация	3	810	0.4
Придобиване на машини, съоръжения, транспортни средства и друго оборудване*	1 569	2 075	75.6
Информационни системи на БНБ*	5 810	12 374	47.0
Инвестиции, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ	5	196	2.6

* В съответствие с Вътрешните правила за съставяне, изпълнение и отчетане на бюджета на БНБ бяха извършени корекции на средства по тези показатели в рамките на утвърдения бюджет за 2010 г.

Източник: БНБ.

XVII. Консолидиран финансов отчет на БНБ към 31 декември 2010 г.

Доклад на независимия одитор до Управителния съвет на Българската народна банка _____	98
Изложение за отговорностите на Управителния съвет на Българската народна банка _____	100
Консолидиран отчет за всеобхватния доход за годината, завършваща на 31 декември 2010 г. _____	101
Консолидиран отчет за финансовото състояние към 31 декември 2010 г. _____	102
Консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на 31 декември 2010 г. _____	103
Консолидиран отчет за промените в собствения капитал за годината, завършваща на 31 декември 2010 г. _____	104
Приложения към консолидирания финансов отчет _____	105

КПМГ България ООД
бул. "България" № 45/А
София 1404
България

Телефон +359 (2) 9697 300
Факс +359 (2) 9805 340
Ел. поща bg-office@kpmg.com
Интернет www.kpmg.bg

ДОКЛАД НА НЕЗАВИСИМИЯ ОДИТОР

ДО УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА

Доклад върху консолидирания финансов отчет

Ние извършихме одит на приложения консолидиран финансов отчет на Българската народна банка (банката) и дъщерните ѝ дружества, включващ консолидирания отчет за финансовото състояние към 31 декември 2010 г., консолидираните отчети за всеобхватния доход, за промените в собствения капитал и за паричните потоци за годината, завършваща на тази дата, и бележки, включващи обобщено оповестяване на съществените счетоводни политики и друга пояснителна информация.

Отговорност на ръководството за консолидирания финансов отчет

Ръководството е отговорно за изготвянето и достоверното представяне на този консолидиран финансов отчет в съответствие с Международните стандарти за финансово отчетяване, приети от Европейския съюз, и за такава система за вътрешен контрол, каквато ръководството определи, че е необходима за изготвянето на финансов отчет, който да не съдържа съществени отклонения, независимо дали се дължат на измама, или на грешка.

Отговорност на одитора

Нашата отговорност се свежда до изразяване на одиторско мнение върху този консолидиран финансов отчет, основаващо се на извършения от нас одит. Нашият одит бе проведен в съответствие с изискванията на Международните одиторски стандарти. Тези стандарти налагат спазване на етичните изисквания, както и одитът да бъде планиран и проведен така, че ние да се убедим в разумна степен на сигурност доколко финансовият отчет не съдържа съществени отклонения.

Одитът включва изпълнението на процедури с цел получаване на одиторски доказателства относно сумите и оповестяванията, представени в консолидирания финансов отчет. Избраните процедури зависят от преценката на одитора, включително оценката на рисковете от съществени отклонения в консолидирания финансов отчет, независимо дали те се дължат на измама, или на грешка. При извършването на тези оценки на риска одиторът взема под внимание системата за вътрешен контрол, свързана с изготвянето и достоверното представяне на консолидирания финансов отчет от страна на банката, за да разработи одиторски процедури, които са подходящи при тези обстоятелства, но не с цел изразяване на мнение относно ефективността на системата за вътрешен контрол на предприятието. Одитът включва също оценка на уместността на прилаганите счетоводни политики и разумността на приблизителните счетоводни оценки, направени от ръководството, както и оценка на цялостното им представяне в консолидирания финансов отчет.

Считаме, че получените от нас одиторски доказателства са подходящи и достатъчни за формирането на база за изразяване на нашето одиторско мнение.

Мнение

По наше мнение консолидираният финансов отчет дава вярна и честна представа за консолидираното финансово състояние на банката и дъщерните ѝ дружества към 31 декември 2010 г., както и за консолидираните финансови резултати от дейността и за консолидираните парични потоци за годината, завършваща на тази дата, в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане, приети от Европейския съюз.

Доклад по други правни и надзорни изисквания

Годишен доклад за дейността на банката, изготвен съгласно изискванията на чл. 33 от Закона за счетоводството

Съгласно изискванията на Закона за счетоводството ние докладваме, че историческата финансова информация, представена в годишния доклад за дейността на Банката, изготвен от ръководството съгласно чл. 33 от Закона за счетоводството, съответства във всички съществени аспекти на финансовата информация, която се съдържа в одитирания годишен консолидиран финансов отчет на банката към и за годината, завършваща на 31 декември 2010 г. Отговорността за изготвянето на годишния доклад за дейността, който е одобрен от Управителния съвет на банката на 12 април 2011 г., се носи от ръководството на банката.

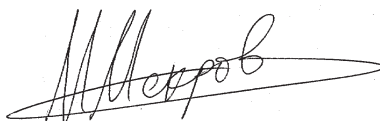
КПМГ България ООД
София, 18 април 2011 г.

Изложение за отговорностите на Управителния съвет на Българската народна банка

Законът за Българската народна банка изисква Управителният съвет да изготвя финансов отчет, представящ финансовото ѝ състояние и резултатите от дейността ѝ за периода.

Финансовият отчет на БНБ, одобрен от Управителния съвет, е изготвен в съответствие с изискванията на Международните стандарти за финансово отчитане, приети от Европейската комисия.

Управителният съвет на БНБ носи отговорност за воденето на точни регистри, които да отразяват достоверно и по всяко време финансовото състояние на БНБ. Той носи обща отговорност за предприемането на мерки за опазване активите на Българската народна банка, за предотвратяването или разкриването на злоупотреби или други нередности.

Иван Искров
Управител на БНБ

Консолидиран отчет за всеобхватния доход
за годината, завършваща на 31 декември 2010 г.

(хил. лв.)

	Приложения	31.XII.2010	31.XII.2009
Приходи от лихви	7	413 068	644 397
Разходи за лихви	7	(14 267)	(31 216)
Нетни приходи от лихви		398 801	613 181
Приходи от такси и комисиони		7 988	7 783
Разходи за такси и комисиони		(3 659)	(3 897)
Нетни приходи от такси и комисиони		4 329	3 886
Нетни печалби от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	8	498 495	286 059
Други оперативни приходи	9	50 781	35 852
Общо приходи от дейността		952 406	938 978
Административни разходи	10	(105 760)	(105 095)
Печалба за периода		846 646	833 883
Други всеобхватни доходи			
Други всеобхватни доходи		(1 292)	(290)
Общо други всеобхватни доходи		(1 292)	(290)
Общо всеобхватни доходи за периода		845 354	833 593
Печалба, принадлежаща на:			
Мажоритарни акционери		846 495	833 728
Малцинствено участие		151	155
Печалба за периода		846 646	833 883
Общо всеобхватен доход, принадлежащ на:			
Мажоритарни акционери		845 203	833 438
Малцинствено участие		151	155
Общо всеобхватни доходи за периода		845 354	833 593

Приложенията, представени на страници 105–130, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за финансовото състояние към 31 декември 2010 г.

(хил. лв.)

	Приложения	31.XII.2010	31.XII.2009
АКТИВИ			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	11	5 685 791	4 144 152
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	12	2 708 138	1 937 132
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	13	16 947 991	19 142 156
Финансови активи на разположение за продажба	14	1 508 629	1 416 503
Материални активи	15	239 723	253 950
Нематериални активи	16	11 230	14 302
Други активи	17	54 094	47 742
Общо активи		27 155 596	26 955 937
ПАСИВИ			
Банкноти и монети в обращение	18	8 302 428	8 049 100
Задължения към банки и други финансови институции	19	5 812 535	4 924 976
Задължения към сържавни институции и други задължения	20	5 833 592	7 390 220
Задължения за участие в международни финансови институции	21	2 761 464	2 594 546
Други пасиви	22	94 983	137 145
Общо пасиви		22 805 002	23 095 987
КАПИТАЛ И РЕЗЕРВИ			
Капитал	23	20 000	20 000
Резерви	23	4 326 740	3 836 247
Малцинствено участие	24	3 854	3 703
Общо капитал и резерви		4 350 594	3 859 950
Общо пасиви, капитал и резерви		27 155 596	26 955 937

Приложенията, представени на страници 105–130, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за паричните потоци
за годината, завършваща на 31 декември 2010 г.

(хил. лв.)

	Приложения	31.XII.2010	31.XII.2009
Оперативна дейност			
Нетна печалба		846 646	833 883
<u>Корекции за изравняване с нетния паричен поток от оперативна дейност:</u>			
Приходи от дивиденди		(12 732)	(4 554)
Амортизация	15, 16	26 160	23 392
Загуба от продажба на материални активи		195	415
(Печалба) от пазарна преоценка на финансови активи и пасиви		(485 111)	(283 434)
(Печалба) от асоциирани предприятия		(5 387)	(3 350)
Други корекции		-	(197)
Нетен паричен поток от оперативна дейност преди промени в краткосрочни активи и пасиви		369 771	566 155
Промени в краткосрочни активи			
(Увеличение) на злато, инструменти в злато и други благородни метали		(56)	(3 978)
Намаление на финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата		1 987 441	1 367 750
(Намаление)/увеличение на други активи		(2 436)	4 720
Промени в краткосрочни пасиви			
Увеличение/(намаление) на банкноти и монети в обращение		253 328	(1 130 314)
Увеличение/(намаление) на задължения към банки и други финансови институции		887 559	(81 510)
(Намаление) на задължения към сръжжавни институции и други задължения		(1 556 628)	(97 467)
Увеличение на задължения към МВФ от общо разпределение на СРТ		-	1 302 808
(Намаление)/увеличение на други пасиви		(42 162)	27 382
Нетен паричен поток от оперативна дейност		1 896 817	1 955 546
Инвестиционна дейност			
Парични плащания за придобиване на материални и нематериални активи		(9 099)	(69 055)
Парични постъпления от дивиденди		12 732	4 554
Други инвестиции		(185)	-
Нетен паричен поток от инвестиционна дейност		3 448	(64 501)
Финансова дейност			
Плащания към правителството		(354 710)	(400 955)
Нетен паричен поток от финансова дейност		(354 710)	(400 955)
Нетно намаление на паричните средства и парични еквиваленти		1 545 555	1 490 090
Парични средства и парични еквиваленти в началото на периода		4 172 475	2 682 385
Парични средства и парични еквиваленти в края на периода	11, 17	5 718 030	4 172 475

Приложенията, представени на страници 105–130, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за промените в собствения капитал за годината, завършваща на 31 декември 2010 г.

(хил. лв.)

Източник на капиталови промени	Капитал	Преценка на немонетарни активи	Специални и други резерви	Общо	Малцинствено участие	Общо собствен капитал
Салдо към 1 януари 2009 г.	20 000	138 671	3 265 093	3 423 764	3 548	3 427 312
Печалба за периода	-	-	833 728	833 728	155	833 883
Други всеобхватни доходи:						
- други доходи	-	(290)	-	(290)	-	(290)
Общо други всеобхватни доходи	-	(290)	-	(290)	-	(290)
Общо всеобхватни доходи за периода	-	(290)	833 728	833 438	155	833 593
Вноски и разпределение от/към акционерите:						
- вноска в държавния бюджет на Република България	-	-	(400 955)	(400 955)	-	(400 955)
Общо трансакции с акционерите	-	-	(400 955)	(400 955)	-	(400 955)
Салдо към 31 декември 2009 г.	20 000	138 381	3 697 866	3 856 247	3 703	3 859 950
Салдо към 1 януари 2010 г.	20 000	138 381	3 697 866	3 856 247	3 703	3 859 950
Печалба за периода	-	-	846 495	846 495	151	846 646
Други всеобхватни доходи:						
- други доходи	-	(1 267)	(25)	(1 292)	-	(1 292)
Общо други всеобхватни доходи	-	(1 267)	(25)	(1 292)	-	(1 292)
Общо всеобхватни доходи за периода	-	(1 267)	846 470	845 203	151	845 354
Други изменения		2 930	(2 930)	-	-	-
Вноски и разпределение от/към акционерите:						
- вноска в държавния бюджет на Република България	-	-	(354 710)	(354 710)	-	(354 710)
Общо трансакции с акционерите	-	-	(354 710)	(354 710)	-	(354 710)
Салдо към 31 декември 2010 г.	20 000	140 044	4 186 696	4 346 740	3 854	4 350 594

Приложенията, представени на страници 105–139, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Приложения към консолидирания финансов отчет

1. Организация и дейност

Българската народна банка (банката) е 100% собственост на българската държава и е централна банка на Република България. Дейността ѝ се регулира от ЗБНБ, в сила от 10 юни 1997 г.

В съответствие с този закон основните дейности на банката могат да се обобщят, както следва:

- поддържа ценовата стабилност чрез осигуряване стабилността на националната валута;
- притежава изключителното право да емитира банкноти и монети;
- регулира и осъществява надзор върху дейността на другите банки в страната с оглед поддържане стабилността на банковата система;
- съдейства за създаване и функциониране на ефективни платежни системи и осигуряване на надзор върху тях;
- банката не може да предоставя кредити на държавата или на държавни институции освен кредити за сметка на покупки на СПТ от МВФ съгласно определени от закона условия;
- банката не може да предоставя кредити на банки освен при възникване на ликвиден риск, засягащ стабилността на банковата система;
- банката не може да търгува български държавни ценни книжа;
- банката не може да емитира български левове над размера на левовия еквивалент на брутните международни валутни резерви;
- при договорени с министъра на финансите условия банката действа като агент по държавни дългове или по дългове, гарантирани от държавата;
- банката е официален депозитар на държавни ценни книжа.

Управителният съвет на БНБ прие на 12 април 2011 г. консолидирания финансов отчет, представен на страници 97–130.

2. Приложими стандарти

Настоящият финансов отчет е изготвен в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от Европейската комисия.

3. База за изготвяне

Финансовите отчети са представени в хиляди български левове (хил. лв.). Те са изготвени на базата на историческата стойност, с изключение на дериватните финансови инструменти, финансовите активи и пасиви по справедлива стойност в печалбата или загубата, активи на разположение за продажба и имоти, които са представени по справедлива стойност.

При изготвянето на финансови отчети в съответствие с МСФО банката прави оценки и допускания, които засягат отчетните стойности на активите и пасивите през следващата финансова година. оценките допускат непрекъснато актуализиране и се базират на историческия опит и други фактори, включително очакване на бъдещи събития, които при определени обстоятелства се смятат за основателни.

4. База за консолидиране

Дъщерни предприятия

Дъщерни предприятия са тези, които се контролират от банката. Контрол съществува, когато банката притежава пряка или непряка възможност да управлява финансовата и оперативната политика на едно дружество, като по този начин получава печалби от дейността му. Финансовите отчети на дъщерните дружества се включват в консолидираните финансови отчети от датата на възникване на контрола върху предприятието до датата на прекратяването му. Всички вземания и задължения, приходи и разходи, както и вътрешногруповите печалби в резултат от извършени операции между дружества от групата се елиминират, освен в случаите, в които те са несъществени. Частта от нетните активи на дъщерните предприятия на банката, която отговаря на пропорционален дял на миноритарните акционери, се представя на отделен ред в „капитал и резерви“ на реда „малцинствено участие“.

Асоциирани предприятия

Асоциирани предприятия са тези, в които банката упражнява значително влияние, но те не представляват нито дъщерно, нито смесено предприятие. Инвестициите в асоциираните предприятия се представят в консолидирания финансов отчет на банката по метода на собствения капитал като стойност, съответстваща на дела на банката в собствения капитал на асоциираното предприятие към края на отчетния период. Частта на банката от нетния резултат на асоциираното предприятие след придобиването се представя в отчета за всеобхватния доход като приход/разход от инвестиции и се прибавя към/изважда от балансовата стойност на инвестицията.

5. Основни елементи на счетоводната политика

а) Признаване на приходи

Приходите от и разходите за лихви се признават в отчета за всеобхватния доход чрез прилагането на метода на ефективния лихвен процент. Ефективен лихвен процент е този, който точно дисконтира очакваните бъдещи парични плащания и постъпления през срока на съществуване на финансовия актив или пасив до неговата балансова стойност. Ефективният лихвен процент се определя при първоначалното признаване на финансовия актив или пасив и впоследствие не се коригира.

Изчисляването на ефективния лихвен процент включва всички комисиони, получени или платени, както и отстъпки или премии, които са неразделна част от ефективния лихвен процент. Трансакционните разходи са вътрешноприсъщи разходи, директно отнасящи се към придобиването, емитуването или отписването на финансов актив или пасив.

Приходите от и разходите за лихви, представени в отчета за всеобхватния доход, включват:

- лихвата върху финансовите активи и пасиви по амортизирана стойност, изчислена по метода на ефективния лихвен процент;
- лихвата върху инвестиционни ценни книжа на разположение за продажба, изчислена по метода на ефективния лихвен процент.

Приходите от дивиденди се признават в отчета за всеобхватния доход, когато банката получава правото на дивидент. Валутните разлики на инвестициите на разположение за продажба се признават в отчета за всеобхватния доход.

Нетните печалби/загуби от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, включват нетните приходи от операции с ценни книжа, нетните приходи от операции с чуждестранна валута, нетния приход от преоценка на ценни книжа, нетния приход от преоценка на злато, нетния приход от преоценка на фючърси и нетния приход от преоценка на активи и пасиви в чуждестранна валута.

б) Финансови инструменти

1) Класификация

За целите на последващата оценка на финансовите инструменти банката ги класифицира в четири категории:

„Финансови инструменти, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата“ са тези, които банката държи основно с цел краткосрочна печалба. Те включват инвестиции, които не са предназначени за определена цел, ефективни хеджиращи инструменти и задължения по краткосрочни продажби на финансови инструменти. Нетни вземания по деривати за търгуване (положителни промени в справедливата стойност), както и закупените опции, ако има такива, се отчитат като активи за търгуване. Всички нетни задължения по деривати за търгуване (отрицателни промени в справедливата стойност), както и издадени опции, ако има такива, се отчитат като пасиви за търгуване.

„Кредити и вземания“ са тези инструменти, издадени от банката посредством осигуряване на пари в качеството ѝ на кредитор, различни от активи, държани с цел краткосрочна печалба.

„Финансови активи, държани до падеж“ са активи с фиксирана или установима доходност и фиксиран падеж, които банката има намерението и възможността да държи до падеж.

„Финансови активи на разположение за продажба“ са всички активи, които не могат да бъдат класифицирани в друга категория, както и всеки финансов актив, който е бил предназначен за тази категория при първоначалното му признаване.

2) *Признаване*

Банката отчита финансовите активи за търгуване и инвестиции, свои кредити и вземания, както и финансови пасиви, отчитани по амортизирана стойност, от датата на уреждане. Всички останали финансови активи и финансови пасиви се отчитат на датата на търгуване, когато банката стане страна по договорите за финансовите инструменти. От този момент тя отчита всички приходи и разходи, свързани с промяна на справедливата им стойност.

Финансовите инструменти се отчитат първоначално по справедлива стойност, като за тези, които не се отчитат по справедлива стойност в печалбата или загубата, се включват разходите по осъществяване на сделката.

3) *Оценка по амортизирана стойност*

Амортизираната стойност на финансов актив или пасив е сумата, по която финансов актив или пасив се оценява при първоначално признаване, минус погашенията по главница, плюс или минус кумулативната амортизация, като за разликата между първоначално признатата сума и сумата на падеж минус разходите за обезценка се използва ефективен лихвен процент.

4) *Принципи за оценка и представяне по справедлива стойност*

Справедлива стойност е сумата, за която може да бъде заменен даден актив или уреден даден пасив между информирани съгласни страни в пряка сделка на датата на оценяване.

Когато е възможно, банката оценява справедливата стойност на един инструмент, използвайки борсовите цени на активния пазар за този инструмент. Пазарът се счита за активен, ако при актуални и редовно осъществявани преки пазарни сделки борсовите цени са регулярни и лесно достъпни.

Ако пазарът за даден финансов инструмент не е активен, банката установява справедливата стойност, използвайки техники за оценка. Те включват използване на скорошни преки сделки между информирани съгласни страни (ако има такива), съпоставка с текущата справедлива стойност на други инструменти, които са сходни по същество, анализи на дисконтираните парични потоци и модели с цени на опции. Избраната техника за оценка използва максимално пазарните данни, разчита възможно най-малко на специфични за банката оценки, включва всички фактори, които участниците на пазара биха взели предвид при определянето на цена, и е съвместима с приетите икономически методи за ценообразуване на финансови инструменти.

Данните за техниките за оценка адекватно представят пазарните очаквания и измервания за факторите на риск и доходност, присъщи на финансовия инструмент. Банката проверява техниките за оценка и тества валидността им, използвайки цени от текущи пазарни трансакции, които се наблюдават на пазара на същия инструмент, или цените са основани на други налични данни, които се наблюдават на пазара.

Най-добрият показател за справедливата стойност на един финансов инструмент при първоначално признаване е цената на сделката, т.е. справедливата стойност на даденото или получено вложение, освен ако справедливата стойност на този инструмент се определя при сравнение с други явни текущи пазарни трансакции със същия инструмент (т.е. без изменения или презгрупиране) или въз основа на техники за оценка, чиито променливи включват само данни, които се наблюдават на пазара. Когато цената по сделката е най-добрият показател за справедливата стойност при първоначално признаване, финансовият инструмент се оценява първоначално по цена на сделката и всяка разлика между тази цена и стойността, получена първоначално от модел за оценка, се признава впоследствие в печалбата или загубата в зависимост от отделните факти и обстоятелства по сделката, но не по-късно от момента, когато оценката е изцяло подкрепена от явни пазарни данни или сделката е приключена.

Активите и дългите позиции се оценяват по цена „продава“; пасивите и късите позиции се оценяват по цена „купува“. Когато банката има позиции с риск от компенсиране, се използват средните пазарни цени, за да се оценят позициите с риск от компенсиране, а корекция по цена „продава“ и „купува“ се прилага съот-

ветно само за нетната открита позиция. Справедливите стойности отразяват кредитния риск на инструмента и при необходимост включват корекции за осчетоводяване на кредитния риск на банката и на отсрещната страна. Оценките на справедливата стойност, получени от модели, се коригират според всички останали фактори, като ликвиден риск или несигурност на модела, до степента, в която според банката трето лице, участващо на пазара, би ги взело под внимание при оценяване на сделка.

5) *Отписване*

Банката отписва финансов актив, когато договорните права върху паричните потоци от финансовия актив изтекат или когато прехвърли правата за получаване на договорните парични потоци от финансовия актив в трансакция, в която се прехвърлят всички съществени рискове и печалби от притежаването му. Всяко участие в прехвърлени финансови активи, което е създадено или запазено от банката, се признава като отделен актив или пасив.

Банката отписва финансов пасив, когато нейните договорни задължения са изпълнени или отменени, или изтекат.

Банката извършва трансакции, при които се прехвърлят активи, признати в баланса, но запазва всички или съществени рискове и печалби от прехвърлените активи или част от тях. Ако са запазени част или всички съществени рискове и печалби, то прехвърлените активи не се отписват от баланса. Прехвърляне на активи със запазване на част или на всички съществени рискове и печалби са например сделки със заемане на ценни книжа или с ангажимент за обратно изкупуване.

При трансакции, при които банката нито запазва, нито прехвърля всички съществени рискове и печалби от притежаването на даден финансов актив, тя отписва актива, ако не запазва контрол върху него. Правата и задълженията, запазени при прехвърлянето, се признават отделно съответно като активи и пасиви. При сделки, при които се запазва контрол върху актива, банката продължава да признава актива до степента на нейното участие в зависимост от това, доколко е изложена на промени в стойността на прехвърления актив.

При определени сделки банката запазва задължението си да обслужва прехвърления финансов актив срещу заплащане. Прехвърленият актив се отписва изцяло, ако отговаря на критериите за отписване. Активът или пасивът се признава в договора за обслужване в зависимост от това, дали таксата за обслужване е повече от достатъчна (актив) или по-малко от достатъчна (пасив) за извършване на услугата.

6) *Компенсиране*

Финансовите активи и пасиви се компенсират и съответно нетната стойност се отчита в баланса, когато банката има законно право да компенсира признатите стойности и възнамерява да извърши уреждане на актива и пасива на нетна основа.

Приходи и разходи се представят нетно само в случаите, които са позволени от счетоводните стандарти или от печалби и загуби, които възникват от група сходни трансакции като тези, които са резултат от търговските операции на банката.

7) *Обезценка на активи*

Към всяка дата на изготвяне на баланс се извършва преглед на финансовите активи, които не се отчитат по справедлива стойност в печалбата или загубата, за наличие на признаци за обезценка. Финансовите активи са обезценени, когато съществува обективно доказателство, че е възникнало събитие, което води до загуба след първоначалното признаване, и че събитието има значение за бъдещите парични потоци на актива, които могат да бъдат надеждно измерени. Обективни доказателства за загуба от обезценка на финансовите активи, включително капиталови инструменти, представляват просрочие или невъзможност за погасяване на задължения на кредитополучател, реструктуриране на кредити при неблагоприятни за банката финансови условия, индикации, че кредитополучателят или емитентът на финансов инструмент ще обяви фалит, изчезването на активен пазар за ценна книга или друга публично достъпна информация. Освен това в случай на продължителен или съществен спад в пазарната стой-

ност на инвестиция в капиталови инструменти съществува обективно доказателство за наличие на тяхната обезценка.

Банката преценява необходимостта от обезценка на кредити и инвестиции до падеж на индивидуална и групова основа. Всички индивидуално значими кредити и инвестиции до падеж се оценяват за специфична обезценка. Всички индивидуално значими кредити и инвестиции до падеж, на които не са начислени специфични загуби от обезценка, се оценяват на портфейлна база. Кредити и инвестиции до падеж, които не са индивидуално значими, се оценяват групово за обезценка, като се създават групи от кредити и ценни книжа до падеж със сходни рискови характеристики. При обезценката на портфейлна основа банката използва статистически модели, базирани на исторически опит за вероятността от неплащане, времето на реинтегриране на загуби от обезценка и сумата на възникналата загуба, която се коригира с преценката на ръководството дали текущите икономически и кредитни условия са такива, че реалните загуби са по-високи или по-ниски от резултатите от историческото моделиране. Процентите на просрочие, загубите и очакваният период на реинтегриране на загуби редовно се съпоставят с реалните данни, за да се валидират моделите за оценка.

Загубите от обезценка при активи, отчетени по амортизирана стойност, се измерват като разлика между балансовата стойност на финансовия актив и сегашната стойност на приблизително изчислени бъдещи парични потоци, дисконтирани по първоначалния ефективен лихвен процент на актива. Загубите се признават в „печалби и загуби“ и се отразяват в корективна сметка срещу кредити и вземания. Лихвата върху обезценения актив продължава да се признава чрез амортизация на сконто. Когато последващо събитие става причина за намаляването на загубата от обезценка, намалението в загубата от обезценка се сторнира в „печалби и загуби“.

Загубите от обезценка при инвестиционни ценни книжа на разположение за продажба се признават, като акумулираната загуба, призната директно в собствения капитал, се прехвърля в „печалби и загуби“. Акумулираната загуба, прехвърлена от капитала и призната в „печалби и загуби“, е разликата между цената на придобиване, нетирана от всички погасявания по главници и амортизации, и настоящата справедлива стойност минус всички загуби от обезценка, признати преди това в „печалби и загуби“. Ако в следващ период справедливата стойност на обезценена дългова ценна книга на разположение за продажба се увеличи и увеличението може обективно да се свърже със събитие, възникнало, след като загубата от обезценка е била призната в „печалби и загуби“, загубата от обезценка се сторнира, като сумата на сторното се признава в „печалби и загуби“. Всяко последващо възстановяване в справедливата стойност на обезценена капиталова ценна книга на разположение за продажба обаче се признава директно в капитала.

8) *Финансови активи и пасиви, държани за търгуване*

Финансовите активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, включват инструменти за търгуване, които банката държи основно с цел да ги продаде или придобие обратно в кратък срок, или ги държи като част от портфейл, който се управлява като цяло с цел краткосрочна печалба.

Финансовите активи и пасиви за търгуване се признават първоначално по справедлива стойност в баланса, като разходите за придобиване се отнасят директно в отчета за всеобхватния доход. Всички промени в справедливата стойност се признават като нетни приходи от търговски операции в отчета за всеобхватния доход.

Инвестициите се признават първоначално по справедлива стойност, като за инвестиции, които не се отчитат по справедлива стойност в печалбата или загубата, в справедливата стойност се включват директните разходи за придобиване на инвестициите. При последваща оценка в зависимост от класификацията инвестициите се отчитат като държани до падеж или на разположение за продажба.

9) *Инвестиции*

1) *Инвестиции, държани до падеж*

Финансови активи, държани до падеж, са недериватни активи с фиксирани или определени плащания и фиксиран падеж, които банката има намерението и възможността да държи до падеж, не са класифицирани по справедлива стойност

през отчета за всеобхватния доход и не представляват финансови активи на разположение за продажба.

Инвестициите, дължани до падеж, се отчитат по амортизирана стойност на базата на ефективен лихвен процент. При продажби или рекласификации на повече от незначителна част от активите, дължани до падеж, който не е непосредствено предстоящ, следва да се направи рекласификация на целия портфейл от инвестиции, дължани до падеж, в групата на инвестиции на разположение за продажба. В резултат на рекласификацията банката не може да класифицира инвестиции като дължани до падеж в текущата година, както и в следващите две години.

2) *Инвестиции на разположение за продажба*

Инвестициите на разположение за продажба са недериватни активи, които не са класифицирани в друга група финансови активи. Капиталови инвестиции, които не се котираат на пазара и справедливата им стойност не може да бъде надеждно определена, се отчитат по цена на придобиване. Всички останали инвестиции на разположение за продажба се отчитат по справедлива стойност.

Разликите в справедливата стойност се признават директно в капитала, докато инвестицията се продаде или обезцени напълно, когато кумулативните приходи и разходи, признати в капитала, се признават в отчета за всеобхватния доход.

в) **Злато и други благородни метали**

БНБ като централна банка поддържа определени количества злато като част от международните валутни резерви на страната. Съгласно изискванията на ЗБНБ тя може да предприема всички необходими действия, свързани с придобиване, притежаване и продажба на брутни международни валутни резерви, включително монетарно злато. Следователно монетарното злато като част от международните валутни резерви може да бъде незабавно използвано от БНБ без допълнителни ограничения, което го определя като монетарен актив и неговата оценка следва да бъде по справедлива стойност. С оглед на така определените характеристики на монетарното злато ръководството приема, че МСФО не предоставят надеждна база за счетоводното отразяване на този актив. Следователно в съответствие с изискванията на МСС 8 „Счетоводна политика, промени в счетоводните приблизителни оценки и грешки“ банката определя представянето и оценката на монетарното злато като финансов актив по справедлива стойност в печалбата или загубата като най-надеждна и подходяща база за последваща оценка на този финансов актив.

Златото и другите благородни метали се оценяват по пазарната им стойност, определена на базата на фиксинга в евро на Лондонския пазар на благородни метали към датата на изготвяне на баланса.

г) **Инвестиции в други предприятия**

За целите на оценката при последващо отчитане на инвестициите в предприятия те са класифицирани като финансови активи на разположение за продажба и са отчетени по справедлива стойност.

Подробна информация относно притежаваните от банката инвестиции е представена в приложение 14.

д) **Дълготрайни материални и нематериални активи**

Политиката, прилагана от банката, е да отчита земя и сгради по преоценена стойност съгласно допустимия алтернативен подход на МСС 16 „Имоти, машини, съоръжения и оборудване“. Останалите групи дълготрайни материални и нематериални активи са представени в счетоводния баланс по цена на придобиване, намалена с начислената амортизация и със загубите от обезценка.

Земята и сградите се отчитат по справедлива стойност, която периодично се определя чрез оценка от професионални квалифицирани оценители. Преоценката на имотите се извършва актив по актив, като към датата на преоценката натрупаната амортизация се отписва за сметка на брутната балансова сметка на актива, а нетната стойност се преизчислява спрямо преоценената стойност на актива. Когато отчетната стойност на активите се увеличава в резултат от преоценка, увеличението се отразява директно в преоценъчния резерв на собствения капитал. Когато отчетната стойност на активите се намалява в резултат от преоценка, намалението се признава в намаление на преоценъчния

резерв на собствения капитал, като в случай на недостиг разликата се признава като разход в отчета за всеобхватния доход.

1) *Последващи разходи*

Разходите, свързани с подновяване на компоненти на дълготрайните материални активи, отчетени отделно, се капитализират. Всички останали разходи се капитализират само тогава, когато увеличават бъдещите икономически ползи от дълготрайния материален актив. Всички останали разходи се признават в отчета за всеобхватния доход при тяхното възникване.

2) *Амортизация*

Амортизацията се начислява на база линейния метод по установени норми с цел пренасяне в разход на стойността или оценката на дълготрайните материални и нематериални активи за времето на очаквания срок на използване. Земите не се амортизират. По-долу са представени използваните годишни амортизационни норми.

	(%)
Сгради	2–4
Машини, съоръжения и оборудване	3–15
Компютри	30–33.3
Стопански инвентар	15–20
Транспортни средства	8–25
Дълготрайни нематериални активи	20–25

Амортизация не се начислява върху разходите за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи до момента на тяхното въвеждане в експлоатация.

3) *Възстановима стойност на активите*

Възстановима стойност на дълготрайните активи на банката представлява по-високата от нетната продажна стойност или стойността им в употреба. При оценка на стойността в употреба на активите очакваните бъдещи парични потоци се дисконтират до настояща стойност при използване на пределната норма на лихвата по привлечения ресурс, която отразява настоящите пазарни очаквания за стойността на парите във времето и специфичния за актива риск. За всеки актив, който не генерира независимо парични потоци, възстановимата стойност се определя за единицата, генерираща парични потоци, към която принадлежи активът.

4) *Реинтегриране на обезценката*

Загубите от обезценка на дълготрайни материални активи се реинтегрират в случай на промяна на прогнозите, използвани за определяне на възстановимата стойност. Загубите от обезценка се реинтегрират само до размера на балансовата стойност на актива преди признаване на загуби от обезценка.

е) *Чуждестранна валута*

Приходите и разходите в чуждестранна валута се преизчисляват в легова равностойност по официалния валутен курс в деня на сделката. Монетарните активи и пасиви, деноминирани в чуждестранна валута, се преизчисляват в легове по заключителния обменен курс на банката. Курсовите разлики, възникнали в резултат от преоценката на монетарните активи и пасиви, се отчитат в отчета за всеобхватния доход. Немонетарните активи и пасиви във валута са оценени по курса на датата на придобиване или по последна преоценка по справедлива стойност.

Неприключените форуърдни договори в чуждестранна валута са оценени по пазарна стойност. Печалбите и загубите от преоценката на неприключените форуърдни договори се отчитат в отчета за всеобхватния доход.

Валутните курсове на основните чуждестранни валути към 31 декември 2010 г. и 31 декември 2009 г. са, както следва:

Валута	31 декември 2010 г.	31 декември 2009 г.
Щатски долар	1 : BGN 1.47276	1 : BGN 1.36409
Евро	1 : BGN 1.95583	1 : BGN 1.95583
Специални права на тираж	1 : BGN 2.26809	1 : BGN 2.13069
Злато	1 тройунция : BGN 2081.32	1 тройунция : BGN 1488.400

ж) Данъчно облагане

Банката не подлежи на облагане с данък върху печалбата във връзка с основната си дейност. Данъкът върху печалбата на съществените предприятия за периода включва текущ и отсрочен данък. Текущият данък включва сумата на данъка, която следва да се плати върху очакваната облагаема печалба за периода, въз основа на ефективната или действащата данъчна ставка в деня на изготвяне на баланса. Отсроченият данък се изчислява чрез прилагане на балансовия метод за определяне на задълженията на база временните разлики между данъчно признатия размер и балансовата стойност на активите и пасивите.

з) Политика за разпределение на печалбата от дейността на банката

Политиката на банката за разпределение на печалбата от дейността ѝ се определя съгласно изискванията на ЗБНБ. С решение на УС на БНБ са приети „Вътрешни правила за финансови отчети и счетоводна политика на БНБ“, в сила от 1 януари 2007 г., в съответствие с чл. 36, ал. 1 и 2 от ЗБНБ. Съгласно тези правила банката отнася в специални резерви нереализираните печалби и загуби, възникнали от преоценката на активи и пасиви, деноминирани в чуждестранна валута или злато. Съгласно изискванията на чл. 8, ал. 2 от ЗБНБ банката отчислява 25% от годишното превишение на приходите над разходите във фонд „Резервен“. Съгласно чл. 8, ал. 3 от ЗБНБ след отчисляване за фонд „Резервен“ банката може да създава специален резерв за покриване на загуби от пазарен риск и други резерви по решение на Управителния съвет. След заделяне на резерви съгласно ЗБНБ банката предвижда остатъка за вноска в държавния бюджет. Разпределението на превишението на приходите над разходите е представено в приложение 23.

и) Парични средства в каса и предоставени депозити в чуждестранна валута

Паричните средства и еквиваленти се състоят от парични средства в каса, разплащателни сметки и депозити с падеж до три месеца.

к) Доходи на персонала

Банката има задължение за изплащане на доход при напускане на тези свои служители, които се пенсионират в съответствие с изискванията на чл. 222, § 3 от Кодекса на труда (КТ) в България. Съобразно тези разпоредби на КТ при прекратяване на трудовия договор на служител, придобил право на пенсия, работодателят му изплаща обезщетение в размер на две месечни брутни работни заплати. В случай че към датата на пенсиониране служителът има натрупан стаж от 10 и повече години, обезщетението е в размер на шест месечни брутни работни заплати. Към датата на баланса ръководството оценява приблизителния размер на потенциалните разходи за всички служители на базата на доклад, изготвен от актюер чрез използването на метода на прогнозните кредитни единици. В приложение 10 е оповестена сумата на начисленото задължение, както и основните допускания, на базата на които е извършена оценката му.

Доходи при прекратяване

Доходи при прекратяване се признават като разход, когато банката се е ангажирала ясно, без реална възможност за отказ, с официален подробен план, с който или да прекрати трудови правоотношения преди нормалната дата на пенсиониране, или да предостави обезщетения при прекратяване в резултат на предложение, направено за насърчаване на доброволното напускане. Доходи при прекратяване при доброволно напускане са признати като разход, ако банката е отправила официално предложение за доброволно прекратяване и е вероятно то да бъде прието, а броят на приелите го може да се оцени надеждно. Ако обезщетения се дължат за повече от 12 месеца след края на отчетния период, те се дисконтират до тяхната настояща стойност.

Краткосрочни доходи на наети лица

Задължения за краткосрочните доходи на наети лица се оценяват на недисконтирана база и са отчетени като разход, когато се предоставят свързаните с тях услуги. За пасив се признава сумата, която се очаква да бъде изплатена по краткосрочен бонус в пари, или планове за разпределение на печалбата, ако банката има правно или конструктивно задължение да заплати тази сума като резултат от минали услуги, предоставени от служител, и задължението може да се оцени надеждно. Банката признава като задължение недисконтираната сума на оценените разходи за платен годишен отпуск, очаквани да бъдат заплатени на служителите в замяна на труда им за изминалия отчетен период.

л) Нови стандарти и разяснения, които досега не са прилагани

Определени нови стандарти, промени в стандарти и разяснения, които ще влязат в сила за финансови периоди, започващи след 1 януари 2010 г., и не са били приложени при изготвянето на този финансов отчет. Ръководството не очаква тези бъдещи промени да засегнат финансовия отчет на банката.

Документи, издадени от Съвета по МСС и Комитета за разяснения на МСФО, които още не са одобрени за прилагане от Европейската комисия

Ръководството счита за подходящо да отбележи, че следните ревизирани стандарти, нови разяснения и промени в съществуващи стандарти, които към отчетната дата вече са издадени от Съвета по международни счетоводни стандарти (СМСС), все още не са били одобрени за прилагане от Европейската комисия и съответно не са приложени от банката при изготвянето на този финансов отчет. Датите на влизането им в сила зависят от решението на Европейската комисия за прилагането им.

- МСФО 9 „Финансови инструменти“ (издаден през ноември 2009 г.) и Допълнения към МСФО 9 (издадени през октомври 2010 г.) влизат в сила от 1 януари 2013 г. и може да променят класификацията и оценката на финансови инструменти. Размерът на потенциалния ефект не е определен досега.
- Изменения в МСФО 7 „Финансови инструменти: оповестяване“ (издадени през октомври 2010 г.), в сила от 1 юли 2011 г. – ръководството не очаква тези промени да засегнат финансовия отчет на банката.
- Изменения в МСС 12 „Отсрочени данъци: възстановяване на базовите активи“ (издадени през декември 2010 г.), в сила от 1 януари 2012 г. – ръководството не очаква тези промени да засегнат финансовия отчет на банката.
- Изменения в МСФО 1 „Силна хиперинфлация и премахване на фиксираните дати при първоначално прилагане“ (издадени през декември 2010 г.), в сила от 1 юли 2012 г. – ръководството не очаква тези промени да засегнат финансовия отчет на банката.
- Подобрения в МСФО 2010 (издадени през април 2010 г.), в сила от различни дати, по принцип от 1 януари 2011 г. – ръководството не очаква тези промени да засегнат финансовия отчет на банката.

6. Оповестяване на политиката по управление на финансовия риск**а) Въведение и общ преглед**

Банката е изложена на следните видове риск при операциите си с финансови инструменти:

- кредитен риск;
- ликвиден риск;
- пазарен риск;
- операционен риск.

Това приложение дава информация за целите на банката, експозициите към всеки от горепосочените рискове и политиките и процесите за измерване и управление на риска.

Общи положения при управлението на риска

При управлението на брутните международни валутни резерви БНБ има за цел на първо място да гарантира високата сигурност и ликвидност на активите, след което да търси максимизиране на доходността в зависимост от условията на международните пазари. Инвестиционната стратегия зависи предимно от спе-

цифичните функции на централната банка, която работи в условията на паричен съвет и при пълно съответствие с изискванията на ЗБНБ.

Основна част от валутните резерви на БНБ са инвестирани в нискорискови сконтови и купонни ценни книжа, издадени от държави, държавни агенции или наднационални финансови институции, краткосрочни депозити във валута или злато, предоставени при първокласни чуждестранни банки. Останалата част се поддържа в СПТ и монетарно злато, съхранявано в трезорите на банката.

Рисковете, съпровождащи управлението на валутните резерви, се управляват от независимо звено по управление на риска. То отговаря пряко за стратегическото структуриране на активите и определянето на бенчмарка на валутните резерви, изготвя и предлага за одобрение инвестиционните ограничения по отношение на тяхното управление. На тримесечна база се прави цялостен преглед на промените в пазарните условия, размера и структурата на валутните резерви и при необходимост се извършва актуализация на инвестиционните ограничения и съответстващите бенчмаркове. Ежедневно се следи и контролира спазването на заложените лимити, правила и процедури. Регулярно се изготвят отчети, които са предназначени както за оперативно управление на валутните резерви, така и за актуална информация на ръководството на банката.

Всички разрешени финансови инструменти и класове активи, в които БНБ може да инвестира, са посочени в документа „Инвестиционни ограничения и бенчмаркове за управление на брунтните международни валутни резерви“. В същия документ са дефинирани основните портфейли и съответстващите им моделни портфейли (бенчмаркове), както и всички лимити за кредитен, лихвен, валутен и операционен риск. Документът съдържа изчерпателен списък на разрешените емитенти на дългови инструменти, в които БНБ може да инвестира, както и списък с чуждестранните финансови институции – контрагенти на банката.

Дейността по управление на валутните резерви се ръководи и от правила за поведение и процедури, регулиращи изпълнението на функциите и задачите на отговорните за процеса структурни звена. Тези правила и процедури се съдържат в документа „Наръчник с бизнес процедури за управление на валутните резерви“.

б) Кредитен риск

БНБ е изложена на кредитен риск при осъществяване на търговските операции и инвестиционната дейност, както и в случаите, при които тя играе ролята на посредник от името на правителството или други публични институции. Банката поема кредитен риск и при операциите по покупко-продажба на чуждестранна валута с търговски банки. Най-общо кредитният риск е свързан с вероятността за настъпване на неплатежоспособност или фалит на някой от контрагентите на БНБ, както и неплатежоспособност или фалит на някой от емитентите, в чийто дълг банката е инвестирала свои средства. Кредитният риск е лимитиран посредством строги изисквания за наличие на високи кредитни рейтинги, присъдени от международно признати рейтингови агенции.

От гледна точка на кредитния риск понастоящем банката може да инвестира в следните видове финансови инструменти:

- инвестиционни програми при централни банки;
- автоматично предоставяне в заем и/или заемане на ценни книжа при основния депозитар;
- депозити във валута (срочни депозити и средства по текущи сметки) при контрагенти от първа група и/или при централни банки;
- депозити в злато при контрагенти от първа група, централни банки или при наднационални финансови институции (срочни депозити и средства по текущи сметки);
- търговски ценни книжа, емитирани от:
  - държави или държавногарантирани институции;
  - наднационални финансови институции;
  - специализирани финансови агенции;
  - банки;
  - емитенти на европейски обезпечени облигации;
- облигации, емитирани от:
  - държави или държавногарантирани агенции;

- наднационални финансови институции;
- специализирани финансови агенции;
- банки и други финансови институции – емитенти на обезпечени облигации;
- финансови институции – облигации с предоставена държавна гаранция.

Всички облигации трябва да са с еднократно изплащане на номиналната стойност на датата на падежа и без вградени опции, със срок до падежа, не по-голям от 30 години.

- покупко-продажба на валута:
  - с вальор най-много 2 работни дни (спот);
- фючърсни договори – лихвени и върху облигации (разрешени са дълги и/или къси позиции), тързувани на регулираните пазари.

Съгласно разработената Политика за контрагентите на БНБ по управление на brutните международни валутни резерви чуждестранните финансови институции – контрагенти на банката, са обособени в две групи:

- първа група – финансови институции, към които БНБ може да има кредитна експозиция. Те трябва да притежават дългосрочен кредитен рейтинг, който да бъде по-висок или равен на AA- по S&P и Fitch Ratings или на Aa3 по Moody's, присъден едновременно най-малко от две от посочените агенции;
- втора група – финансови институции, с които БНБ може да сключва сделки за покупко-продажба на ценни книжа при условията „доставка срещу плащане“. Те трябва да притежават краткосрочен кредитен рейтинг, по-висок или равен на A-1 по S&P, F-1 по Fitch Ratings или P-2 по Moody's, присъден едновременно най-малко от две от посочените агенции.

В инвестиционните ограничения на БНБ е заложена система от лимити за максимална експозиция към отделните контрагенти. Установеният лимит се изчислява на базата на вътрешен кредитен рейтинг и капитала на контрагента. Вътрешният кредитен рейтинг от своя страна е функция от дългосрочните рейтинги, присъдени на институциите от горепосочените три рейтингови агенции. Освен това на базата на вътрешния кредитен рейтинг се определя лимитът за максимална срочност на предоставяните при търговски банки депозити във валута или злато, както и на емитираните от тях търговски ценни книжа.

Поради негативните събития с дълга на Гърция, прехвърлянето на напрежението в други държави от еврозоната и рязкото влошаване на оценката на пазарните участници за кредитното качество на дълга на европейските „периферни“ държави в началото на май бе въведена забрана за закупуване на дългови инструменти, емитирани или гарантирани от Португалия, Испания, Ирландия и Италия. От средата на годината бяха въведени нови кредитни ограничения и правила, засягащи експозиции в ДЦК на някои страни от еврозоната. Разрешените държави-емитенти са разделени в три групи въз основа на кредитен риск със съответни ограничения на експозицията им на ниво баланс. С цел повишаване сигурността и ограничаване на кредитния риск бяха въведени нови ограничения – минимум 30% от валутните резерви да бъдат инвестирани в ДЦК на Германия и максимум 20%, инвестирани в ДЦК на страни от трета група.

Забраната за инвестиране в дълг на Италия бе отменена на по-късен етап през втората половина на годината, като максимално разрешената експозиция бе ограничена в рамките на установения лимит за държави от трета група. Същевременно вследствие влошаването на макроикономическите параметри и негативните очаквания за държавния дълг на Португалия страната беше изключена от списъка с разрешени емитенти, в чийто дълг БНБ може да инвестира. През последното тримесечие на 2010 г. Ирландия също беше изключена от списъка с разрешени емитенти, което беше резултат от рекордно високия и бюджетен дефицит, нарасналото недоверие на международните пазари и невъзможността страната да се справи със задълбочаващите се проблеми на почти изцяло национализирания банков сектор.

в) Ликвиден риск

Ликвидният риск възниква при осигуряването на средства за основните дейности на банката и управлението на нейните позиции. Той се проявява главно в два аспекта, като първият е рискът банката да не бъде в състояние да посрещне задълженията си в момента, когато станат дължими. Вторият се изразява в невъзможността банката да реализира на международните пазари свои активи

по справедливи цени и в нормално установените срокове съгласно съответните пазарни конвенции.

Клиентите на банката са определени в ЗБНБ. Тя привлича средства посредством набор от инструменти – депозитни/инвестиционни сметки, структурирана индексна сметка (СИС), разплащателни сметки и други привлечени средства, регламентирано нормативно. БНБ се стреми да поддържа баланс между сročността на привлечения ресурс и тази на активите посредством инвестиции във финансови инструменти с различна матуриретна структура. Определени са лимити за обезпечаване на минимална ликвидност по видове валути. Ликвидността се осигурява на ежедневна база и по този начин се обезпечават всички валутни плащания на БНБ. За по-доброто управление на риска, който съществува при ликвидиране на позиции във финансови инструменти, те са групирани по ликвидни рангове в зависимост от степента на трудност (т.е. отбив от справедливата цена), с която могат да бъдат продадени на пазара в кризисен момент. Въз основа на ликвидните рангове има определени лимити за различните класове активи.

Банката оценява текущо ликвидния риск посредством следене на промените в необходимостта от средства за обезпечаване на целите, залегнали в цялостната ѝ стратегия. Като част от цялостната стратегия за управление на ликвидния риск са дефинирани изисквания за управлението на ликвиден портфейл в евро и поддържане на активи в други валути, необходими за посрещане на съответни входящи и изходящи потоци на банката.

Финансовите активи и пасиви на банката, анализирани по остатъчен срок от датата на баланса до дата на последващо договаряне или предвиден падеж, са, както следва:

(хил. лв.)

Към 31 декември 2010 г.	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 месеца до 1 година	От 1 до 5 години	Наг 5 години	Без опреде- лен падеж	Общо
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	5 392 112	293 679	-	-	-	-	5 685 791
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	-	1 601 618	-	-	-	1 106 520	2 708 138
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	800 156	3 346 464	5 869 467	6 655 475	276 429	-	16 947 991
Финансови активи на разположение за продажба	76 928	-	-	-	-	1 431 701	1 508 629
Общо финансови активи	6 269 196	5 241 761	5 869 467	6 655 475	276 429	2 538 221	26 850 549
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	8 302 428	8 302 428
Задължения към банки и други финансови институции	5 812 535	-	-	-	-	-	5 812 535
Задължения към държавни институции и други задължения	4 129 571	863 786	840 235	-	-	-	5 833 592
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	2 761 464	2 761 464
Общо финансови пасиви	9 942 106	863 786	840 235	-	-	11 063 892	22 710 019
Разлика в сročността на финансовите активи и пасиви	(3 672 910)	4 377 975	5 029 232	6 655 475	276 429	(8 525 671)	4 140 530

(хил. лв.)

Към 31 декември 2009 г.	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 месеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 години	Без опре- ден падеж	Общо
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	4 144 152	-	-	-	-	-	4 144 152
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	331 443	813 935	-	-	-	791 754	1 937 132
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	659 899	2 502 051	7 247 056	7 896 911	836 239	-	19 142 156
Финансови активи на разположение за продажба	71 835	-	-	-	-	1 344 668	1 416 503
Общо финансови активи	5 207 329	3 315 986	7 247 056	7 896 911	836 239	2 136 422	26 639 943
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	8 049 100	8 049 100
Задължения към банки и други финансови институции	4 924 976	-	-	-	-	-	4 924 976
Задължения към държавни институции и други задължения	7 368 628	21 592	-	-	-	-	7 390 220
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	2 594 546	2 594 546
Общо финансови пасиви	12 293 604	21 592	-	-	-	10 643 646	22 958 842
Разлика в срочността на финансовите активи и пасиви	(7 086 275)	3 294 394	7 247 056	7 896 911	836 239	(8 507 224)	3 681 101

Остатъчните договорени падежи на финансовите пасиви на банката са, както следва:

(хил. лв.)

Към 31 декември 2010 г.	Балансова стойност	Брутен номинален изходящ паричен поток	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 месеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 години
Банкноти и монети в обращение	8 302 428	8 302 428	-	-	-	-	8 302 428
Задължения към банки и други финансови институции	5 812 535	5 812 535	5 812 535	-	-	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	5 833 592	5 836 123	4 129 729	864 356	842 038	-	-
Задължения за участие в международни финансови институции	2 761 464	2 761 464	-	-	-	-	2 761 464
	22 710 019	22 712 550	9 942 264	864 356	842 038	-	11 063 892
Към 31 декември 2009 г.							
Банкноти и монети в обращение	8 049 100	8 049 100	-	-	-	-	8 049 100
Задължения към банки и други финансови институции	4 924 976	4 924 976	4 924 976	-	-	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	7 390 220	7 390 268	7 368 652	21 616	-	-	-
Задължения за участие в международни финансови институции	2 594 546	2 594 546	-	-	-	-	2 594 546
	22 958 842	22 958 890	12 293 628	21 616	-	-	10 643 646

г) Пазарен риск

Пазарен риск

Всички финансови инструменти са обект на пазарен риск, т.е. на риска от обезценка в резултат от настъпване на промени в пазарните условия. Инструментите се оценяват ежедневно по справедлива пазарна стойност, която в максимална степен отразява текущите условия на пазара на съответния

вид финансови инструменти. Банката управлява своите портфейли при отчитане на променящите се пазарни условия. Експозицията по отношение на пазарния риск се поддържа чрез спазване на съответните лимити, определени в „Инвестиционните ограничения за управление на брунтните международни валутни резерви“.

В таблицата по-долу е представен един важен измерител на пазарния риск „стойност, изложена на риск“ (*VaR*). *VaR* е показател за максималната загуба за определен период от време (период на държане) и определена степен на вероятност (наричана още ниво на достоверност или интервал на доверителност). Използваният в отчета *VaR* се основава на 95% ниво на достоверност и предполага едnodневен период на държане.

В таблицата по-долу е представен *VaR* на активите на управление „Емисионно“ на БНБ при 95% интервал на доверителност. При изчислението на *VaR* е използвано емпиричното разпределение на дохода на активите, получено от исторически ред с дължина от 30 дневни наблюдения.

(хил. лв.)

	Към 31 декември	Средно	Максимум	Минимум
2010 г.				
Валутен риск	(27 365)	(24 452)	(62 044)	(5 743)
Лихвен риск	(5 117)	(6 167)	(18 016)	(797)
Корелация	(0.07)	(0.06)	0.64	(0.56)
Общо	(26 427)	(30 043)	(59 974)	(4 009)
2009 г.				
Валутен риск	(37 276)	(25 674)	(54 516)	(6 569)
Лихвен риск	(4 539)	(6 787)	(16 109)	(904)
Корелация	0.08	0.10	0.69	(0.37)
Общо	(31 558)	(34 876)	(64 272)	(4 630)

Лихвен риск

Банката е изложена на риск от промени в лихвените нива, което оказва влияние върху цените на активите (включително инвестициите) и лихвоносните пасиви. Основна мярка за измерване на лихвения риск е модифицираната дюрация. Тя дава оценка за това, с колко би се променила пазарната стойност на даден актив (пасив) в процент, ако лихвените нива се променят с базисни точки (една стотна от процента). Освен това ежедневно се изчисляват и следят допълнителни технически параметри на портфейлите, като конвекситет, дюрация във фиксирана точка от кривата на доходност и др. За всеки един от портфейлите на БНБ лихвеният риск е ограничен посредством избор на съответен бенчмарк (моделен портфейл) и установени в инвестиционните ограничения лимити за максимално отклонение на модифицираната дюрация на портфейла от тази на съответния бенчмарк.

При активи и пасиви с плаващи лихвени проценти банката е изложена на риск от промени в базата, служеща за определяне на лихвените проценти.

(хил. лв.)

Към 31 декември 2010 г.	Общо	Плаващ лихвен процент	Фиксиран лихвен процент		
			До 1 месец	От 1 до 3 месеца	Над 3 месеца
Лихвоносни активи					
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	5 576 186	1 423 858	3 858 954	293 374	-
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 601 613	-	-	1 601 613	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	16 855 601	1 295 612	765 348	3 329 520	11 465 121
Финансови активи на разположение за продажба	76 928	-	76 928	-	-
Други лихвоносни активи	32 239	3 286	6 229	11 138	11 586
Общо	24 142 567	2 722 756	4 707 459	5 235 645	11 476 707
Лихвоносни пасиви					
Задължения към банки и други финансови институции	5 812 535	-	5 812 535	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	4 325 526	-	2 622 012	863 514	840 000
Задължение за участие в международни финансови институции	1 385 521	1 385 521	-	-	-
Общо	11 523 582	1 385 521	8 434 547	863 514	840 000
Разлика между лихвоносни активи и пасиви	12 618 985	1 337 235	(3 727 088)	4 372 131	10 636 707

(хил. лв.)

Към 31 декември 2009 г.	Общо	Плаващ лихвен процент	Фиксиран лихвен процент		
			До 1 месец	От 1 до 3 месеца	Над 3 месеца
Лихвоносни активи					
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	4 002 872	1 308 632	2 694 240	-	-
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 007 200	-	193 276	813 924	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	18 978 406	528 028	649 284	2 477 295	15 323 799
Финансови активи на разположение за продажба	71 835	-	71 835	-	-
Други лихвоносни активи	28 323	9 877	7 433	5 322	5 691
Общо	24 088 636	1 846 537	3 616 068	3 296 541	15 329 490
Лихвоносни пасиви					
Задължения към банки и други финансови институции	4 924 976	-	4 924 976	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	4 766 311	-	4 744 797	21 514	-
Задължение за участие в международни финансови институции	1 301 587	1 301 587	-	-	-
Общо	10 992 874	1 301 587	9 669 773	21 514	-
Разлика между лихвоносни активи и пасиви	13 095 762	544 950	(6 053 705)	3 275 027	15 329 490

За управлението на лихвения риск и границите на изменението на лихвените проценти се правят наблюдения върху чувствителността на финансовите активи и пасиви към различни стандартни и нестандартни сценарии за движението на лихвените проценти.

Стандартните сценарии разглеждат следните промени в кривите на доходност: 1) 100 базисни точки мигновено и паралелно нарастване; 2) 100 базисни точки мигновен и паралелен спад; 3) 50 базисни точки паралелно нарастване на кривите в рамките на едногодишен период, и 4) 50 базисни точки паралелен спад в кривите на доходност също за едногодишен период. При последните два сценария се допуска, че кривите на доходност се променят със съответната стъпка в началото на периода, след което остават на същите нива до края на едногодишния период.

Анализът на чувствителността на активите на банката (при първо приближение) към промяната на лихвените проценти при константна балансова позиция и

паралелно предвиждане относно кривите на доходност за съответните активи е, както следва:

(хил. лв.)

	100 б.т. паралелно покачване	100 б.т. паралелен спад	50 б.т. паралелно покачване след 1 година	50 б.т. паралелен спад след 1 година
Към 31 декември 2010 г.	(80 298)	80 298	122 359	95 831
Към 31 декември 2009 г.	(174 002)	174 002	223 790	171 197

Валутен риск

За банката валутен риск е налице в случаите, когато има несъответствие между валутната структура на активите и тази на пасивите. От счетоводна гледна точка банката е изложена на валутен риск при извършване на сделки с финансови инструменти, деноминирани в различни от базовата валута (евро) чуждестранни валути.

С въвеждането на паричния съвет и фиксирането на българския лев към еврото върху счетоводните отчети, изготвени в национална валута, влияние оказват промените на валутния курс на лева спрямо валутите, различни от еврото.

С цел минимизиране на валутния риск е въведено ограничение за отклоненията на валутната структура на активите от тази на пасивите. Съгласно чл. 31, ал. 3 на ЗБНБ общата пазарна стойност на активите във валути, различни от евро, СПТ и монетарно злато, не може да се отклонява с повече от +/-2% от пазарната стойност на средствата по пасива, деноминирани в тези валути.

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Активи		
Български левове и валути от еврозоната	21 548 031	22 152 103
Щатски долари	73 208	204 416
Японски йени	156	81
Британски лири	884	76
СПТ	2 861 358	2 687 877
Злато	2 669 424	1 908 991
Други	2 535	2 393
	<u>27 155 596</u>	<u>26 955 937</u>
Пасиви, капитал и резерви		
Български левове и валути от еврозоната	24 318 033	24 154 135
Щатски долари	73 283	205 507
Японски йени	-	-
Британски лири	-	-
СПТ	2 761 743	2 594 172
Други	2 537	2 123
	<u>27 155 596</u>	<u>26 955 937</u>
Нетна позиция		
Български левове и валути от еврозоната	(2 770 002)	(2 002 032)
Щатски долари	(75)	(1 091)
Японски йени	156	81
Британски лири	884	76
СПТ	99 615	93 705
Злато	2 669 424	1 908 991
Други	(2)	270

г) Използване на счетоводни преценки и предположения

Управителният съвет обсъжда развитието, избора и оповестяването на съществените счетоводни политики и оценки, както и приложението им.

Тези оповестявания допълват коментарите за управлението на финансовия риск. Банката работи в условията на влошена глобална финансова и икономическа обстановка, проявяваща се негативно и на българския пазар, която би имала последици и върху резултатите и риска за банката. Ръководството вече е предприело мерки и основни негови приоритети през следващите години ще останат запазването на стабилната ликвидна позиция на банката и непрекъснатото подобряване на методите за оценка, контрол и управление на качеството на валутните резерви.

Основни източници на несигурност за оценките:**1) Определянето на справедлива стойност**

Определянето на справедливата стойност на финансови активи и пасиви, за които няма наблюдавана пазарна цена, изисква използването на оценъчни техники, описани в счетоводна политика. За финансови инструменти, които се търгуват рядко и чиято цена не е прозрачна, справедливата стойност е по-малко обективна и изисква разнообразни степени на преценка в зависимост от ликвидност, концентрация, несигурност на пазарните фактори, ценови предположения и други рискове, влияещи върху конкретния инструмент.

2) Оценката на финансови инструменти

Банката оценява справедлива стойност на финансовите инструменти, използвайки следната йерархия от методи:

- Ниво 1: обявена пазарна цена или цена на затваряне за позиции, за които има надежден пазар.
- Ниво 2: техники на оценяване, основани на реална пазарна информация. Тази категория методи се използва за оценка на дългови ценни книжа, за които няма надежден пазар.

Справедливата стойност на финансовите активи и пасиви, които се търгуват на международните финансови пазари и за които има достъпна пазарна информация, е основана на обявени пазарни цени или цени, формирани при затваряне на даден пазар. Използването на реални пазарни цени и информация намалява нуждата от управленска преценка и предположения, както и несигурността, свързана с определянето на справедливата им стойност. Наличността на реални пазарни цени и информация варира в зависимост от продуктите и пазарите и се променя въз основа на специфични събития и общите условия на финансовите пазари. За всички останали финансови инструменти, за които няма текущи пазарни котировки, банката определя справедливите стойности, използвайки техника на оценяване, базирана на нетната сегашна стойност. Изчисляването на нетната сегашна стойност се извършва посредством използването на пазарни криви на доходност с отчитане на кредитни спредове, където е необходимо, за съответния инструмент. Целта на техниките на оценяване е да се определи справедлива стойност, която отразява цената на финансовия инструмент на отчетната дата.

Банката има установена контролна среда по отношение оценяването на справедливи стойности. За финансовите инструменти те се определят от независимо звено за анализ и контрол на рисковете. Специфичните контроли включват проверка на реалната ценова информация; периодичен преглед на текущите модели за оценка и в случай на необходимост разработка, одобрение и въвеждане на нови модели за оценка; осъществяване на допълнителна последваща проверка посредством анализ и сравняване на данните от различни информационни източници, и др.

- Ниво 3: оценъчни техники, при които входящите данни за финансовите активи и пасиви не са базирани на налична пазарна информация.

Следващата таблица анализира финансовите инструменти, отчитани по справедлива стойност, според модели на оценка. Данните не включват капиталовите инструменти, които се отчитат по цена на придобиване (приложение 14).

(хил. лв.)

	Ниво 1: обявени пазарни цени на активни пазари	Ниво 2: оценъчни техники с помощта на пазарни данни	Общо
31 декември 2010 г.			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	5 685 791	-	5 685 791
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	2 708 138	-	2 708 138
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	16 717 083	230 908	16 947 991
Общо	25 111 012	230 908	25 341 920

(хил. лв.)

	Ниво 1: обявени пазарни цени на активни пазари	Ниво 2: оценъчни техники с помощта на пазарни данни	Общо
31 декември 2009 г.			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	4 144 152	-	4 144 152
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 937 132	-	1 937 132
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	18 943 370	198 786	19 142 156
Общо	25 024 654	198 786	25 223 440

7. Приходи от и разходи за лихви

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Приходи от лихви		
- от ценни книжа	399 226	623 228
- от депозити	13 759	20 562
- други	83	607
	<u>413 068</u>	<u>644 397</u>
Разходи за лихви		
- по депозити	14 265	23 009
- други	2	8 207
	<u>14 267</u>	<u>31 216</u>

Разходите за лихви, платени по депозити на правителството към 31 декември 2010 г., в левове са в размер на 5479 хил. лв. и във валута – 3099 хил. лв. Разходите за лихви, платени по депозити на други организации, в левове към 31 декември 2010 г. са в размер на 266 хил. лв. и във валута – 419 хил. лв.

8. Нетни печалби/(загуби) от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Нетни (загуби) от операции с ценни книжа	(178 949)	(205 274)
Нетни приходи от операции с чуждестранна валута	594	2 902
Нетни печалби/(загуби) от преоценка на фючърси	(4 417)	1 238
Нетни печалби/(загуби) от преоценка на ценни книжа	(94 171)	113 432
Нетни (загуби)/печалби от преоценка на активи и пасиви в чуждестранна валута	4 488	(277)
Нетни печалби от преоценка на злато	770 950	374 038
	<u>498 495</u>	<u>286 059</u>

9. Други оперативни приходи

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Приходи от продажби от дъщерни предприятия	30 445	26 007
Приходи от асоциирани предприятия	5 387	3 350
Приходи от продажба на монети	926	1 370
Приходи от дивиденди	12 732	4 554
Други нетни приходи	1 291	571
	<u>50 781</u>	<u>35 852</u>

10. Общи административни разходи

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Разходи за персонала	29 756	30 538
Административни разходи	47 461	47 103
Амортизация	26 160	23 392
Други разходи	2 383	4 062
	<u>105 760</u>	<u>105 095</u>

Разходите за персонала включват заплати, социални и здравни осигуровки, начислени в съответствие с разпоредбите на националното законодателство към 31 декември 2010 г., съответно за БНБ – 22 287 хил. лв., за Печатница на БНБ АД – 4787 хил. лв., и за Монетен двор ЕАД – 2682 хил. лв. Броят на заетите служители в БНБ и дъщерните ѝ предприятия е 1233 за 2010 г. (2009 г. – 1217), в т.ч. персоналот на БНБ е 864 за 2010 г. (850 през 2009 г.).

Банката е начислила на база актюерски изчисления задълженията си към персонала при пенсиониране и за неизползван платен годишен отпуск в размер на 187 хил. лв. (31 декември 2009 г. – 359 хил. лв.). Начисленията на дъщерните предприятия за пенсиониране и неизползван платен годишен отпуск към 31 декември 2010 г. са 95 хил. лв. (31 декември 2009 г. – 100 хил. лв.).

В административните разходи са включени разходите на банката за паричното обращение в размер на 18 803 хил. лв. към 31 декември 2010 г. (31 декември 2009 г. – 25 688 хил. лв.).

11. Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Парични средства в чуждестранна валута	108 049	140 501
Разплащателни сметки в банки	1 422 158	1 306 928
Депозити в чуждестранна валута	4 155 584	2 696 723
	<u>5 685 791</u>	<u>4 144 152</u>

Паричните средства и предоставените депозити в чуждестранна валута по кореспонденти са представени, както следва:

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Резиденти на еврозоната		
в евро	3 113 775	1 620 893
в други валути	19	115 982
	<u>3 113 794</u>	<u>1 736 875</u>
Нерезиденти на еврозоната		
в евро	1 116 301	1 021 109
в други валути	1 455 696	1 386 168
	<u>2 571 997</u>	<u>2 407 277</u>
	<u>5 685 791</u>	<u>4 144 152</u>

12. Злато, инструменти в злато и други благородни метали

	31.XII.2010		31.XII.2009	
	хил. тройунции	хил. лв.	хил. тройунции	хил. лв.
Кюлчета злато в стандартна форма	513	1 067 806	513	763 613
Депозити в злато в стандартна форма	770	1 601 618	769	1 145 378
Злато в друга форма	16	33 832	17	24 571
Други благородни метали		4 882		3 570
		<u>2 708 138</u>		<u>1 937 132</u>

Златото в стандартна форма включва злато при кореспонденти, по което се начислява лихва от 0.01% до 0.04% годишно. Златото в друга форма включва възпоменателни златни монети на стойност 28 611 хил. лв. В „други благородни метали“ са включени сребърни възпоменателни монети на стойност 684 хил. лв. и платинени възпоменателни монети на стойност 4198 хил. лв. Депозитите в злато са представени на банки, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки от две международно признати рейтингови агенции.

13. Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата

(хил. лв.)

Ценни книжа, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	31.XII.2010	31.XII.2009
Чуждестранни държавни ценни книжа	16 947 991	19 142 156
	<u>16 947 991</u>	<u>19 142 156</u>

Ценните книжа включват лихвени и сконтови ценни книжа, деноминирани в евро. Купонната лихва по ценните книжа, деноминирани в евро, достига 3.19% през 2010 г. (31 декември 2009 г. – 3.77%).

Стойността на ценните книжа, представени като обезпечение по операции с фючърси, възлиза на 29 306 хил. лв. към 31 декември 2010 г. (31 декември 2009 г. – 29 496 хил. лв.).

Ценните книжа, емитирани от чуждестранни правителства и други емитенти с кредитен рейтинг, определен най-малко от две от трите рейтингови агенции – *S&P*, *Fitch Ratings* или съответстващата оценка по *Moody's*, са представени, както следва:

(хил. лв.)

Ценни книжа по кредитен рейтинг на емитента	Кредитен рейтинг на емитента	31.XII.2010	31.XII.2009
		AAA	12 172 026
	AA+	818 745	2 186 051
	AA	460 259	30 560
	AA-	2 970 701	4 736 947
	A+	526 260	1 447 887
		<u>16 947 991</u>	<u>19 142 156</u>

14. Финансови активи на разположение за продажба

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Квота на Република България в МВФ	1 452 248	1 364 444
Инвестиции в международни финансови институции	29 572	28 193
Инвестиции в асоциирани предприятия	26 809	23 866
	<u>1 508 629</u>	<u>1 416 503</u>

Квотата на Република България в МВФ е в размер на 640 200 хил. СПТ. Резервният транс по квотата на Република България в МВФ е в размер на 76 928 хил. лв. МВФ заплаща възнаграждение (лихва) на страните-членки, които имат лихвоносна резервна позиция, като средният лихвен процент е 0.28%.

Инвестициите в международните финансови институции включват инвестиции в Банката за международни разплащания, като 25% от участието в капитала на БМР са платени. Текущата стойност на 10 000 хил. акции в СПТ възлиза към 31 декември 2010 г. на 22 681 хил. лв., а към 31 декември 2009 г. – на 26 493 хил. лв. (вж. приложение 28.1).

Невнесенят капитал е с опция за внасяне до три месеца по решение на Борда на управителите на БМР.

Инвестициите в международните финансови институции не надвишават 10% от записания акционерен капитал на съответната институция.

Инвестициите в международни финансови институции включват и участието на БНБ в капитала на ЕЦБ. БНБ е член на ЕСЦБ. В съответствие с направените промени през 2010 г. на нормативната уредба националните банки на страните, които не са въвели еврото, заплащат ефективно 3.75% от записаното дялово участие. Вноската на БНБ в капитала на ЕЦБ е 3505 хил. евро, или 6855 хил. лв.

Банката участва в капитала на Монетен съвор ЕАД и Печатница на БНБ АД съответно със 100% и 95.6%.

Тя упражнява значително влияние върху финансовата и оперативната политика на следните асоциирани дружества и капиталовите ѝ инвестиции в местни предприятия могат да бъдат анализирани, както следва:

Наименование на институцията	Участие, %	Основна дейност
<i>Асоциирани предприятия</i>		
БОРИКА–Банксервиз АД	36.11	Межубанкови картови разплащания
Международен банков институт ООД	42.31	Финансово обучение и научни изследвания
Централен депозитар АД	20.00	Депозитар на корпоративни ценни книжа
Дружество за касови услуги АД	20.00	Обработка на ценни пратки от БНБ и банките на български банкноти и монети

През 2010 г. акционерите на дружествата „Банксервиз“ АД и „БОРИКА“ АД сключват договор за обединяване на дейността си чрез сливане на двете компании в ново дружество „БОРИКА–Банксервиз“ АД. В резултат на договора за сливане БНБ заменя участието си в капитала на „Банксервиз“ АД и „БОРИКА“ АД (съответно в размер на 35.85% и 36.24%) с 384 хил. бр. акции, или 36.11% от капитала на „БОРИКА–Банксервиз“ АД. Замяната на акциите е извършена на база съотношение, определено спрямо справедливата стойност на акциите на новото дружество.

15. Материални активи

(хил. лв.)

	Земя и сгради	Машини и оборудване	Информационно оборудване	Офис оборудване	Друго оборудване (вкл. транспортни средства)	Разходи за придобиване на материални активи	Общо
Към 1 януари 2010 г.	182 569	111 298	27 511	8 901	6 270	3 436	339 985
Влезли	14	1 546	25	35	61	4 632	6 313
Излезли	-	(719)	(419)	(92)	(11)	(87)	(1 328)
Прехвърлени	2 334	(419)	3 434	260	26	(5 635)	-
Към 31 декември 2010 г.	184 917	111 706	30 551	9 104	6 346	2 346	344 970
Амортизация и загуби от обезценка							
Към 1 януари 2010 г.	(11 603)	(50 089)	(16 624)	(3 518)	(4 201)	-	(86 035)
Начисления за периода	(5 832)	(8 136)	(4 877)	(959)	(498)	-	(20 302)
На излезлите	-	570	417	92	11	-	1 090
Към 31 декември 2010 г.	(17 435)	(57 655)	(21 084)	(4 385)	(4 688)	-	(105 247)
Балансова стойност към 31 декември 2010 г.	167 482	54 051	9 467	4 719	1 658	2 346	239 723
Балансова стойност към 31 декември 2009 г.	170 966	61 209	10 887	5 383	2 069	3 436	253 950

При преоценката на дълготрайни материални активи банката отписва натрупаната амортизация за сметка на брутната балансова стойност на активите, като нетната стойност на активите се произчислява спрямо преоценената им стойност.

16. Нематериални активи

(хил. лв.)

	Софтуер	Други нематериални активи	Разходи за придобиване на нематериални активи	Общо
Към 1 януари 2010 г.	36 425	41	346	36 812
Влезли	33	3	2 750	2 786
Излезли	(2)	(2)	-	(4)
Прехвърлени	2 148	-	(2 148)	-
Към 31 декември 2010 г.	38 604	42	948	39 594
Амортизация и загуби от обезценка				
Към 1 януари 2010 г.	(22 473)	(37)	-	(22 510)
Начисления за периода	(5 855)	(3)	-	(5 858)
На излезлите	3	1	-	4
Към 31 декември 2010 г.	(28 325)	(39)	-	(28 364)
Балансова стойност към 31 декември 2010 г.	10 279	3	948	11 230
Балансова стойност към 31 декември 2009 г.	13 952	4	346	14 302

В софтуера към 31 декември 2010 г. са включени закупени за БНБ лицензи на стойност 815 хил. лв. (31 декември 2009 г. – 1848 хил. лв.) и програмни продукти на стойност 1815 хил. лв. (31 декември 2009 г. – 1430 хил. лв.).

17. Други активи

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Вземания на дъщерни предприятия от местни банки	32 239	28 323
Възпоменателни монети за продажба	423	390
Материални запаси	15 559	14 038
Вземания от гоставчици	574	2 477
Разходи за бъдещи периоди	1 508	2 300
Други вземания	3 791	214
	<u>54 094</u>	<u>47 742</u>

Във вземанията на дъщерни предприятия от местни банки са включени 28 953 хил. лв. вземания на Печатница на БНБ АД и 3286 хил. лв. на Монетен двор ЕАД.

18. Банкноти и монети в обращение

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Банкноти в обращение	8 133 861	7 892 082
Монети в обращение	168 567	157 018
	<u>8 302 428</u>	<u>8 049 100</u>

19. Задължения към банки и други финансови институции

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Депозити на виждане от банки и други финансови институции		
- в левове	3 848 984	2 233 442
- в чуждестранна валута	1 963 551	2 691 534
	<u>5 812 535</u>	<u>4 924 976</u>

Банката не начислява лихви върху депозитите на виждане от банки и други финансови институции. Сумата на депозитите на виждане включва 5793 млн. лв., представляващи задължителните резерви, които банките са длъжни да поддържат по сметки в БНБ (31 декември 2009 г. – 4896 млн. лв.).

20. Задължения към държавни институции и други задължения

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Разплащателни сметки		
- в левове	961 228	2 006 422
- в чуждестранна валута	246 838	617 487
Срочни депозитни сметки		
- в левове	2 469 000	3 186 000
- в чуждестранна валута	2 156 526	1 580 311
	<u>5 833 592</u>	<u>7 390 220</u>

Депозитите и разплащателните сметки на правителството в банката включват средства, държани от името на бюджетни и други правителствени организации. Банката не начислява лихви върху разплащателните сметки. Депозитите на правителството в евро и в левове се олихвяват с лихвен процент между 0.71% и 0%.

21. Задължения за участие в международни финансови институции

Задълженията към МВФ по квотата за участие на Република България към 31 декември 2010 г. възлизат на 1 342 143 хил. лв., или 604 659 хил. СПТ (31 декември 2009 г. – 1 334 801 хил. лв., или 604 863 хил. СПТ).

Задълженията към МВФ са деноминирани в СПТ. Задълженията, свързани с квотата на България в МВФ, са безлихвени и нямат определен падеж. В това приложение е включена сметка № 1 на МВФ в левове за административни разходи в размер на 3603 хил. лв. (31 декември 2009 г. – 3582 хил. лв.).

Банката има получени от МВФ средства от общо и специално разпределение на СПТ в размер съответно на 474 586 534 СПТ и 136 289 102 СПТ. Връщането на средствата ще се извърши при поискване от МВФ. Съгласно чл. XX от Устава на МВФ банката получава лихва по наличните СПТ и плаща такса по получените средства от общото и специалното разпределение с един и същи лихвен процент.

22. Други пасиви

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Средства на Европейската комисия	70 135	117 750
Задължения по заплати и социално осигуряване	1 431	1 340
Приходи за бъдещи периоди	1 690	276
Други пасиви	21 727	17 779
	<u>94 983</u>	<u>137 145</u>

От 1 януари 2007 г. България, като държава – членка на Европейския съюз, участва във финансирането на бюджета на ЕС. На основание чл. 9 от Регламент (ЕО, Евратом) № 1150/2000 на Съвета банката е открила сметки в левове и в евро за средствата на Европейската комисия. Платежните инструкции за операциите по тези сметки се дават от оторизирани лица на Европейската комисия.

23. Капитал и резерви

Капиталът на банката е определен със ЗБНБ и е в размер на 20 000 хил. лв.

Резервите от преценка на немонетарни активи включват нетното изменение в справедливата стойност на имоти, капиталови инвестиции и други немонетарни активи.

Съгласно чл. 36 от ЗБНБ нереализираните печалби/загуби, възникнали от преценка на активи и пасиви на БНБ, деноминирани в чуждестранна валута или злато, са прехвърлени в специална резервна сметка и формират специални резерви.

Другите резерви включват 25% от годишното превишение на приходите над разходите след разпределение в специални резерви, както и резерви, създадени по решение на Управителния съвет на банката.

Разпределението на печалбата за 2010 г. съгласно оповестената в приложение 5 (з) политика е, както следва:

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Печалба за периода	846 646	833 883
Разпределение в специален резерв съгласно чл. 36 от ЗБНБ:		
Нереализирана (печалба) от преценка на злато	(770 950)	(374 038)
Нереализирана загуба от преценка на финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	202 308	21 730
Нереализирана (печалба)/загуба от преценка на чуждестранна валута	(4 488)	277
Други нереализирани (печалби)/загуби	4 417	(1 238)
Резултат след разпределение в специален резерв, в т.ч.:	277 933	480 614
<i>Разпределение във фонд „Резервен“ съгласно чл. 8 от ЗБНБ</i>	66 971	118 237
<i>Резултат от консолидация и малцинствено участие</i>	10 048	7 667
<i>Разпределение във фонд със специално предназначение съгласно чл. 8 от ЗБНБ</i>	-	-
<i>Предвидена вноска в държавния бюджет</i>	200 914	354 710

Предвидената вноска в държавния бюджет в размер на 200 914 хил. лв. е резултативна величина, която се изчислява на база реализираното превишение в размер на 267 885 хил. лв. на приходите над разходите в неконсолидирания финансов отчет на БНБ за 2010 г. Съгласно чл. 8 от ЗБНБ 25% от годишното превишение на приходите над разходите в размер на 66 971 хил. лв. се заделят за фонд „Резервен“ в „Други резерви на банката“, а остатъкът в размер на 200 914 хил. лв. се заделя като предвидена вноска в държавния бюджет.

24. Малцинствено участие

Печатница на БНБ АД е акционерно дружество с двама акционери – БНБ и държавата чрез министъра на финансите. БНБ притежава 95.6% от капитала на дружеството. През 2005 г. държавата чрез министъра на финансите придобива 4.4% от капитала на дружеството – 3093 броя акции с номинална стойност 1000 лв. всяка.

25. Парични задължения и брутни международни валутни резерви

(хил. лв.)

	31.XII.2010	31.XII.2009
Брутни международни валутни резерви		
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	5 685 791	4 144 152
Монетарно злато и други инструменти в злато	2 669 424	1 908 991
Инвестиции в ценни книжа	16 947 992	19 142 156
Капиталови инвестиции и квота в МВФ	76 928	71 835
	<u>25 380 135</u>	<u>25 267 134</u>
Парични задължения		
Банкноти и монети в обращение	8 302 428	8 049 100
Задължения към банки и други финансови институции	5 811 971	4 897 212
Задължения към държавни институции	5 399 763	7 150 724
Други задължения	504 528	385 010
	<u>20 018 690</u>	<u>20 482 046</u>
Превишение на брутните международни валутни резерви над паричните задължения	<u>5 361 445</u>	<u>4 785 088</u>

Вземанията по лихви и задълженията по начислени лихви се отнасят към съответните активи и пасиви.

„Монетарно злато и други инструменти в злато“ се преоценява ежедневно на база фиксинга в евро на Лондонския пазар на благородни метали.

26. Сделки със свързани лица

Правителство на Република България

Международен валутен фонд

Всички заеми, отпуснати от МВФ на правителството на Република България и на банката, се получават чрез БНБ. На правителствените кредити от МВФ съответства вземане на банката от правителството в същия размер. С цел елиминиране колебанията на валутните курсове вземанията от правителството са деноминирани също в СПТ.

Лихвите по тези заеми се плащат от правителството. Следователно не се начисляват лихви по вземанията от правителството и не се включват разходи за лихви за частта на правителството от заемите, предоставени от МВФ.

Към 31 декември 2010 г. Република България няма получени средства по заемни споразумения с МВФ.

Квотата на Република България в МВФ е обезпечена със записи на заповед, подгнани от банката и правителството (вж. приложение 21).

Банкови сметки на правителството

Бюджетните организации имат разплащателни сметки и срочни депозити в банката (вж. приложение 20).

Дейности по агентските функции

В съответствие със ЗБНБ и при условия, договорени с министъра на финансите, банката действа като агент по държавни дългове или по дългове, гарантирани от държавата. В тази си роля тя изпълнява депозитарни и агентски функции, свързани с администриране и управление на издадените от МФ държавни ценни книжа. Банката получава комисиони, свързани с изпълнението на тези функции. Тези държавни ценни книжа не са активи или пасиви за банката и не са отразени в консолидирания ѝ баланс. Банката не е изложена на кредитен риск по отношение на държавните ценни книжа, тъй като не ги гарантира. Номиналната стойност на държавните ценни книжа, държани от банката като депозитар, към 31 декември 2010 г. са в размер на 3934 млн. лв. (31 декември 2009 г. – 3009 млн. лв.).

27. Дъщерни дружества

(%)

Дял в акционерния капитал	31.XII.2010	31.XII.2009
Монетен двор ЕАД	100	100
Печатница на БНБ АД (виж приложение 24)	95.6	95.6

За отчетния период нетният приход от дъщерни предприятия включва нетна печалба в размер на 1229 хил. лв. от Монетен двор ЕАД (31 декември 2009 г. – 784 хил. лв.) и 3431 хил. лв. от Печатница на БНБ АД (31 декември 2009 г. – 3533 хил. лв.).

28. Поети ангажименти и потенциални задължения**1) Участие в Банката за международни разплащания**

Банката притежава 8000 акции от капитала на Банката за международни разплащания, всяка на стойност 5000 СПТ. От участието в капитала на БМР 25% са платени. Невнесеният капитал е с опция за внасяне до три месеца след решение на Борда на управителите на БМР. Потенциалното задължение на банката към 31 декември 2010 г. е 68 043 хил. лв. (31 декември 2009 г. – 66 921 хил. лв.).

2) Квота в МВФ

Квотата в МВФ е обезпечена със записи на заповед, подписани съвместно от банката и правителството на Република България, на стойност 1 342 143 хил. лв.

3) Капиталови ангажименти

Към 31 декември 2010 г. банката има поети ангажименти за 496 хил. лв. за придобиване на дълготрайни активи (31 декември 2009 г. – 1349 хил. лв.).

4) Други ангажименти и поети задължения

Банката няма издадени други гаранции, акредитиви или поети ангажименти за закупуването или продажбата на злато, други благородни метали или чуждестранна валута.

29. Събития, настъпили след датата на баланса

Няма събития, възникнали след датата на баланса, които да изискват допълнително оповестяване или корекции във финансовите отчети на банката.

По-важни решения на Управителния съвет на Българската народна банка

7 януари	БНБ пуска в обращение, считано от 22 февруари 2010 г., сребърна възпоменателна монета с нанесено частично позлатяване „140 години Българска екзархия“ с номинална стойност 10 лева, емисия 2010 г.
21 януари	<p>Приема <i>Наредба за изменение на Наредба № 21 от 1998 г. за задължителните минимални резерви, които банките поддържат при БНБ.</i></p> <p>Приема <i>Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 20 от 2009 г. за издаване на одобрения по чл. 11, ал. 3 от Закона за кредитните институции.</i></p> <p>Одобрява присъединяването от 1 февруари 2010 г. на Българската народна банка и банките – участници в националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ, към европейската платежна система ТАРГЕТ2.</p>
4 февруари	Приема <i>Наредба № 14 за съдържанието на одиторския доклад за надзорни цели.</i>
25 февруари	<p>Приема <i>Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 8 на БНБ от 2006 г. за капиталовата адекватност на кредитните институции.</i></p> <p>БНБ пуска в обращение, считано от 22 април 2010 г., сребърна възпоменателна монета „Белоградчишки скали“ с номинална стойност 10 лева, емисия 2010 г.</p>
23 март	Одобрява <i>Отчет за изпълнението на бюджета на Българската народна банка към 31 декември 2009 г.</i>
7 април	Приема нови <i>Вътрешни правила за подбор и работа със стипендианти на БНБ</i> , които влизат в сила от 15 април 2010 г.
21 април	<p>Приема <i>Годишен отчет на Българската народна банка за 2009 г.</i></p> <p>В съответствие с чл. 8, ал. 4 от ЗБНБ взема решение Българската народна банка да преведе на Министерството на финансите сумата от 354 710 127.92 лв., представляваща 75% от превишението на приходите над разходите на банката към 31 декември 2009 г.</p>
3 юни	<p>Одобрява направените предложения от съветите на директорите на „Банкова организация за разплащания с използване на карти (БОРИКА)“ АД и „Банксервиз“ АД дружествата да се слоят, както и свързаните със сливането документи.</p> <p>Издава лиценз за извършване на дейност като платежна институция на следните дружества:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Дайнърс клуб България“ АД, „Интеркарт Файнанс“ АД и „Ти Би Ай Кредит“ ЕАД – за извършване на платежни услуги по смисъла на чл. 4, т. 4, буква „б“ и т. 5 от ЗПУПС; • „Транскарт Файненшъл Сървисис“ ЕАД за извършване на платежни услуги по смисъла на чл. 4, т. 1, т. 2, т. 3, буква „б“, т. 4, буква „б“ и т. 5 от ЗПУПС. <p>БНБ издава лиценз за извършване на дейност като оператор на платежни системи на новоучредяващото се дружество „БОРИКА–Банксервиз“ (в процес на учредяване), което ще се формира в резултат от сливането на „Банкова организация за разплащания с използването на карти (БОРИКА)“ АД и „Банксервиз“ АД.</p>

- 1 юли** Издава лиценз на „Изипей“ АД за извършване на дейност като платежна институция, предоставяща платежни услуги по смисъла на чл. 4, т. 1, т. 2, т. 3, т. 5 и т. 6 от ЗПУПС.
- БНБ пуска в обращение, считано от 1 септември 2010 г., сребърна възпоменателна монета с нанесено частично позлатяване „125 години от Съединението на България“ с номинална стойност 10 лева, емисия 2010 г.
- 15 юли** Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 26 на БНБ за финансовите институции.*
- 14 септември** Одобрява *Отчет за изпълнението на бюджета на Българската народна банка към 30 юни 2010 г.*
- БНБ пуска в обращение, считано от 25 октомври 2010 г., медна възпоменателна монета „200 години от рождението на Захарий Зограф“ с номинална стойност 2 лева, емисия 2010 г.
- 6 октомври** Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 8 на БНБ от 2006 г. за капиталовата адекватност на кредитните институции.*
- Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 7 на БНБ от 2006 г. за големите експозиции на банките.*
- Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 11 на БНБ от 2007 г. за управлението и надзора върху ликвидността на банките.*
- БНБ пуска в обращение, считано от 15 декември 2010 г., златна възпоменателна монета „Св. Наум“ с номинална стойност 100 лева, емисия 2010 г.
- 4 ноември** Приема *Отчет на Българската народна банка за януари – юни 2010 г.*
- Приема бюджета на Българската народна банка за 2011 г.
- 21 декември** Приема *Наредба № 4 на БНБ за изискванията към възнагражденията в банките.*
- Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 8 на БНБ от 2006 г. за капиталовата адекватност на кредитните институции.*
- Приема *Наредба за изменение на Наредба № 12 на БНБ от 2007 г. за надзор на консолидирана основа.*
- Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 от 2009 г. за лицензиране на платежните институции и операторите на платежни системи.*